



Верховний
Суд

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

ЗБІРНИК ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ

ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

ЗБІРНИК
правових позицій Верховного Суду
щодо захисту соціальних прав

Харків
«Право»
2023

УДК 347.991:[342.9.03:342.734](477)"364"(094.8)
3-41

У п о р я д н и к и:

М. І. Смокович, д-р юрид. наук, проф., заслужений юрист України
(керівник);
А. І. Рибачук, д-р філософії в галузі права;
В. М. Кравчук, д-р юрид. наук, проф.;
Н. В. Коваленко, д-р юрид. наук, проф.;
Н. Л. Богданюк, заслужений юрист України;
Ю. І. Пивовар, д-р філософії в галузі права, проф.;
О. І. Ткаченко, заслужений юрист України;
І. В. Пивовар, канд. юрид. наук, доц.;
Є. М. Геоня

Збірник правових позицій Верховного Суду щодо захисту соціальних
3-41 прав / [упоряд.: М. І. Смокович (керівник), А. І. Рибачук, В. М. Кравчук та ін. ;
Верхов. Суд]. – Харків : Право, 2023. – 168 с.
ISBN 978-966-998-541-5

У збірнику наведено правові позиції Верховного Суду з розгляду адміністративних справ щодо захисту соціальних прав, які були сформульовані в період 2018–2023 років у судових рішеннях Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду й Великої Палати Верховного Суду.

Видання збірника приурочено відзначенню Днів адміністративної юстиції у 2023 році та проведенню Шостої міжнародної науково-практичної конференції «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (6 липня 2023 року), присвяченої проблемам соціальних прав і викликів воєнного часу.

Правові позиції систематизовані за предметом спору й містять посилання на відповідні рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Видання розраховане на суддів, адвокатів, суб'єктів правозастосування, науковців і студентів юридичних закладів вищої освіти й інших громадян, які цікавляться судовою практикою в публічно-правових соціальних спорах.

УДК 347.991:[342.9.03:342.734](477)"364"(094.8)

Збірник видано за підтримки проєкту Ради Європи «Посилення судових та позасудових засобів захисту прав осіб, постраждалих від війни в Україні».

Погляди, викладені в цьому виданні, є відповідальністю авторів і необов'язково відображають офіційну позицію Ради Європи.

© Верховний Суд, 2023
© Рада Європи. Проєкт «Посилення судових та позасудових засобів захисту прав осіб, постраждалих від війни в Україні», 2023

ISBN 978-966-998-541-5

ЗМІСТ

Показчик термінів	6
I. ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ	8
1. Зразкові справи	8
2. Справи з виключною правовою проблемою	11
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду України	12
4. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду.....	13
II. ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КАСАЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	14
Правові позиції об'єднаної палати	14
Правові позиції судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	15
Правові позиції колегій судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	22
1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування	22
1.1. Загальнообов'язкове державне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності.....	22
1.2. Загальнообов'язкове державне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.....	29
1.3. Загальнообов'язкове державне страхування на випадок безробіття	34
2. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	36
2.1. Пенсійне забезпечення військовослужбовців і працівників органів внутрішніх справ.....	36

2.2. Довічне грошове утримання судді у відставці	47
2.3. Пенсійне забезпечення працівників прокуратури	52
2.4. Пенсійне забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	54
2.5. Пенсійне забезпечення державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування	61
2.6. Пенсійне забезпечення осіб, що мають право на призначення пенсії за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника	63
2.7. Пенсійне забезпечення на пільгових умовах	81
2.8. Відшкодування фактичних витрат на виплату і доставку пільгових пенсій	93
3. Соціальний захист (крім соціального страхування)	95
3.1. Виплата одноразової грошової допомоги військовослужбовцям і членам їх сімей.....	95
3.2. Одноразова грошова допомога працівникам органів внутрішніх справ	104
3.3. Надання соціального статусу.....	107
3.3.1. Статус учасника бойових дій, учасника війни	107
3.3.2. Статус члена сім'ї військовослужбовця, які загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби	110
3.3.3. Статус інваліда війни	111
3.3.4. Статус ветерана військової служби / ветерана органів внутрішніх справ	113
3.3.5. Статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи	114
3.4. Грошові компенсації, допомоги, пільги та субсидії.....	116
3.4.1. Військовослужбовці, учасники бойових дій, інваліди війни	116
3.4.2. Постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи	125

3.4.3. Особи з інвалідністю, громадяни, які здійснюють догляд за інвалідами, громадяни, які потребують лікування за кордоном, реабілітовані особи.....	126
3.4.4. Субсидії, відшкодування комунальних послуг, пільги на проїзд у транспорті.....	128
3.5. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб.....	133
3.6. Соціальний захист сімей з дітьми.....	137
4. Відносини у сфері праці та зайнятості населення.....	142
4.1. Спори у сфері праці.....	142
4.1.1. Оформлення трудових відносин.....	142
4.1.2. Гарантії трудових прав.....	146
4.1.3. Процедурні питання щодо проведення перевірок органами Держпраці.....	152
4.2. Спори у сфері зайнятості населення.....	158
4.2.1. Щодо зайнятості осіб з інвалідністю.....	161
5. Право на освіту.....	164

Показчик термінів

Винагорода військовослужбовців за участь в антитерористичній операції	19	Заяви-розрахунки страхувальників-роботодавців на тимчасово невідконтрольних територіях	32
Виплата одноразової грошової допомоги поліцейським при звільненні	15, 104	Збір на обов'язкове державне пенсійне страхування	13
Виплати внаслідок стійкої втрати професійної працездатності	22	Звернення про призначення, поновлення пенсії	59, 70, 72, 80
Виплати інвалідам війни	17, 118, 119, 123	Індексація заробітної плати, пенсії, одноразової грошової допомоги	17, 66, 73, 74, 103
Витрати на виплату і доставку пенсій	14, 93–95	Індексація страхових виплат	28
Відповідальність за допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору	14	Календарна вислуга років на пільгових умовах	15, 18
Відповідальність роботодавця за недодержання мінімальних гарантій в оплаті праці	17	Капіталізовані страхові платежі	22–25
Грошова компенсація за належні для отримання жилі приміщення	119, 121, 133, 136	Компенсації витрат на лікування, санаторно-курортної путівки, проїзд	116, 120, 125
Довідка про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії	42, 43	Компенсація втрати частини доходів	22, 24
Догляд за інвалідом I групи	126, 127	Компенсація на транспортне обслуговування	126
Доплати та надбавки в грошовому забезпеченні при здійсненні перерахунку пенсії	43–45, 55	Кратна оплата праці	57
Допомога по безробіттю	34, 161	Лікування в санаторії під час відпустки	32
Допомога по тимчасовій непрацездатності	31, 33	Облік внутрішньо переміщеної особи	133, 135
Доступність дошкільної освіти	138	Облік, тривалість робочого часу	149
Житлова субсидія	128–133	Обмеження максимального розміру пенсії	19, 38, 82
		Одноразова грошова допомога з причин загибелі (смерті), поранення, інвалідності	15, 16, 95–107
		Особа передпенсійного віку	159

Пенсія за вислугу років	<i>12, 15, 18, 36, 37, 40, 41, 67, 82, 84, 86, 89, 90</i>	Соціальні виплати в зонах посиленого радіоекологічного контролю	<i>10</i>
Пенсія за віком	<i>11, 65, 67, 69, 76, 83-88, 90, 91</i>	Сплата страхових внесків	<i>13, 26, 31, 35, 72, 73, 78, 85, 161</i>
Пенсія по інвалідності	<i>10, 11, 56, 57, 63</i>	Статус безробітного	<i>159, 160</i>
Пенсія у зв'язку з втратою годувальника	<i>20, 72, 78, 80</i>	Статус ветерана військової служби	<i>113</i>
Пенсія, адресна допомога внутрішньо переміщеним особам	<i>19, 134, 135</i>	Статус ветерана Національної поліції	<i>113</i>
Переведення пенсії в іншу державу	<i>68</i>	Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів	<i>141</i>
Перерахунок пенсії	<i>9, 13, 19, 42-44, 47, 53, 55, 58, 62, 65, 77, 78, 80, 81</i>	Статус особи з інвалідністю внаслідок війни	<i>111, 112</i>
Підвищення, збільшення пенсії	<i>10, 37, 38, 59, 76</i>	Статус учасника бойових дій	<i>108, 109</i>
Пільгове обчислення періоду проходження служби, трудового стажу	<i>15, 18, 75, 81, 82, 84, 85, 87, 91</i>	Статус учасника війни	<i>108</i>
Право на пенсію	<i>11, 36, 61, 66, 71, 72, 86, 91, 92</i>	Статус учасника ліквідації ядерних аварій	<i>115</i>
Право особи на вибір пенсії	<i>37, 56</i>	Статус члена сім'ї загиблого військовослужбовця	<i>110</i>
Працевлаштування осіб з інвалідністю	<i>161-163</i>	Страховий, трудовий стаж	<i>29, 30, 73, 75, 77-79, 81-92</i>
Премія та інші види доплат при перерахунку пенсій військовослужбовцям	<i>13, 55</i>	Страхові виплати на виробництві	<i>23, 25-28</i>
Принцип «non bis in idem»	<i>14</i>	Строк звернення до суду в соціальних спорах	<i>18</i>
Разова грошова до 5 травня допомога	<i>17, 118, 119, 123</i>	Трудовий договір	<i>142-146</i>
Розмежування цивільно-правових і трудових відносин	<i>143</i>	Щомісячне довічне грошове утримання та його перерахунок	<i>8, 47-52</i>
Розрахункова величина для визначення розмірів виплат, пенсій	<i>9, 39</i>		

I. ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1. ЗРАЗКОВІ СПРАВИ

Про перерахунок щомісячного довічного грошового утримання судді, який вийшов у відставку до набрання чинності Законом України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів»

На час виникнення спірних правовідносин чинним законодавством були по-різному визначені вимоги для отримання суддівської винагороди суддями, які за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердили відповідність займаній посаді або призначені на посаду за результатами конкурсу, проведеного після набрання чинності Законом № 1402-VIII, та суддями, які ще не пройшли кваліфікаційне оцінювання, а тому такі вимоги можуть вважатися виправданою, обґрунтованою та справедливою підставою щодо відмови в перерахунку щомісячного довічного грошового утримання судді, який вийшов у відставку до 30 вересня 2016 року та звернувся до пенсійного органу за відповідним перерахунком до 1 січня 2020 року – дати набрання чинності підпунктом 16 пункту 1 розділу I Закону України від 16 жовтня 2019 року № 193-IX «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», яким були виключені пункти 22, 23 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII. Для застосування частини 4 статті 142 Закону № 1402-VIII з метою перерахунку розміру щомісячного довічного грошового утримання суддів, які пішли у відставку до набрання чинності цим законом, «відповідною» є посада судді, який працює в тому самому суді до проходження кваліфікаційного оцінювання та отримує суддівську винагороду, визначену відповідно до положень статті 133 Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів».

*Постанова від 13 травня 2020 року
у справі № 0640/3835/18 (Пз/9901/52/18)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/90458918>*



Про розрахункову величину для визначення розміру суддівської винагороди суддів

З прийняттям Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», який набрав чинності 1 січня 2017 року, запроваджено нову розрахункову величину для визначення розмірів тих чи інших виплат шляхом заміни мінімальної заробітної плати на прожитковий мінімум, відтак зміни зазнав не розмір суддівської винагороди, а розрахункова величина.

Постанова від 4 листопада 2020 року у справі № 200/9195/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93302481>



Про нарахування і виплату разової грошової допомоги до 5 травня у розмірі восьми мінімальних пенсій за віком відповідно до статті 13 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

З моменту ухвалення Конституційним Судом України Рішення від 27 лютого 2020 року № 3-р/2020 разова грошова допомога до 5 травня у 2020 році підлягає нарахуванню і виплаті органом, уповноваженим здійснювати таку виплату (Управління соціального захисту населення за місцем проживання особи та/або Центр по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат) у розмірі, визначеному статтею 13 Закону № 3551-XII у редакції Закону України від 25 грудня 1998 року № 367-XIV «Про внесення змін до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"»: щорічно до 5 травня інвалідам війни виплачується разова грошова допомога у розмірах: інвалідам I групи – десять мінімальних пенсій за віком; II групи – вісім мінімальних пенсій за віком; III групи – сім мінімальних пенсій за віком.

Постанова від 13 січня 2021 року
у справі № 440/2722/20 (Пз/9901/14/20)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94377739>



Про право на перерахунок пенсії у зв'язку з ухваленням Конституційним Судом України Рішення від 13 грудня 2019 року № 7-р(II)/2019 і підвищенням заробітної плати працівникам органів прокуратури

Особи, яким призначено пенсії відповідно до Закону України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII «Про прокуратуру» або Закону України 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру», мають право на перерахунок пенсії з 13 грудня

2019 року – дати ухвалення Конституційним Судом України Рішення № 7-р(II)/2019 – та у зв'язку з підвищенням заробітної плати прокурорським працівникам на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 657 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо оплати праці працівників прокуратури».

Постанова від 20 січня 2021 року у справі № 560/2120/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177444>



Про право на отримання щомісячного підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території зони посиленого радіоекологічного контролю

Непрацюючі пенсіонери, які проживають на території, що належить до зони посиленого радіоекологічного контролю, яка водночас за Законом України від 27 лютого 1991 року № 791а-XII «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» не є зоною радіоактивного забруднення, не мають права на отримання підвищення до пенсії у розмірі однієї мінімальної заробітної плати відповідно до статті 39 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» у редакції, чинній до 1 січня 2015 року, дія якої відновлена Рішенням Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018, через відсутність ознаки проживання на території радіоактивного забруднення.

Постанова від 31 березня 2021 року у справі № 580/2371/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377415>



Про порядок обчислення пенсії по інвалідності особам, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи

Обчислення пенсії по інвалідності відповідно до частини третьої статті 59 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року, можливе лише за бажанням особи з дати звернення із заявою до пенсійного органу та з урахуванням формули, передбаченої Порядком обчислення пенсій особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1210.

Постанова від 21 квітня 2021 року у справі № 520/12609/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96822604>



Про право на обчислення пенсії по інвалідності особам, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи

Особи, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження служби, у тому числі військових зборів, і з огляду на це отримали інвалідність, мають право на обчислення пенсії по інвалідності на підставі частини третьої статті 59 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» як військовослужбовці, із 26 квітня 2019 року – після дати ухвалення Конституційним Судом України Рішення від 25 квітня 2019 року № 1-р(II)/2019.

Постанова від 12 травня 2021 року у справі № 520/1972/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97104083>



Про право на пенсію за віком на пільгових умовах

Працівники, зайняті повний робочий день на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, мають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах, зокрема після досягнення жінками 50 років, відповідно до статті 13 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення», з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 23 січня 2020 року № 1-р/2020.

Постанова від 3 листопада 2021 року у справі № 360/3611/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101211541>



2. СПРАВИ З ВИКЛЮЧНОЮ ПРАВОВОЮ ПРОБЛЕМОЮ

Можливість застосування норм постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» у період її чинності, які не відповідають правовому акту вищої юридичної сили

Оскаржувані пункти 1, 2 постанови № 103 та зміни до пункту 5 і додатка 2 Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України

«Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 року № 45, є протиправними й такими, що не відповідають правовим актам вищої юридичної сили, а тому суди в період чинності таких норм постанови Кабінету Міністрів України повинні застосовувати Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», хоч ці норми й не були скасовані на момент спірних правовідносин.

Постанова від 9 червня 2022 року у справі № 520/2098/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104942716>



3. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ З ПІДСТАВ НЕОБХІДНОСТІ ВІДСТУПУ ВІД ВИСЛОВЛЕНОЇ РАНІШЕ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Щодо зменшення розміру пенсії за вислугу років позивача як військовослужбовця, який брав участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження служби і віднесений до категорії 1, при її перерахунку на 10 % відповідних сум грошового забезпечення

При перерахунку пенсії з 1 січня 2018 року відповідно до статті 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» на основі постанов Кабінету Міністрів України немає підстав для застосування механізму нового обчислення пенсії за нормами частини першої статті 13 цього закону в редакції Закону України від 4 квітня 2006 року № 3591-IV «Про внесення змін до деяких законів України з питань пенсійного забезпечення та соціального захисту військовослужбовців», яка застосовується саме при першому призначенні пенсії. При перерахунку пенсії змінною величиною є лише розмір грошового забезпечення, з якого обчислюється розмір пенсії, натомість відсоткове значення розміру основної пенсії, яке було визначене при її призначенні, є незмінним.

Постанова від 16 лютого 2022 року у справі № 200/7786/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104415081>



4. ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Врахування під час обчислення та перерахунку пенсій військовослужбовцям премій, передбачених наказами Міністра оборони України

Накази Міністра оборони України, якими встановлювався розмір премії для військовослужбовців, є відомчими, внутрішніми документами, які носять тимчасовий характер, не містять нормативно-правових приписів і не породжують будь-яких правових підстав для проведення перерахунку пенсії військовослужбовців відповідно до частини третьої статті 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Постанова від 13 травня 2020 року у справі № 592/5164/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89564250>



Врахування в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії виплат, з яких були сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, але які не входять до структури заробітної плати

Отримувані застрахованою особою суми виплат, з яких було фактично нараховано та сплачено страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, враховуються в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії незалежно від того, чи входять вони до структури заробітної плати.

Постанова від 24 грудня 2020 року у справі № 510/1286/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94345945>



Порядок перерахунку пенсій державному службовцю у випадку неврахування пенсійним органом для обчислення пенсії додаткових виплат, на які нараховано збір на обов'язкове державне пенсійне страхування

Перерахунок пенсій державному службовцю у випадку неврахування пенсійним органом для обчислення пенсії додаткових виплат, на які нараховано збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, за відсутності вини пенсійного органу, здійснюється на підставі статті 98 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» за минулий час, але не більше як за 12 місяців перед поданням додаткових документів, необхідних для такого перерахунку.

Постанова від 24 грудня 2020 року у справі № 510/1286/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94345945>



Необхідність надання Пенсійним фондом України доказів, що смерть годувальника настала від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, для отримання від Фонду соціального страхування відшкодування витрат на виплату пенсії у зв'язку з втратою годувальника

Чинне законодавство на час виникнення спірних відносин для отримання від Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України відшкодування витрат на виплату і доставку пенсії у зв'язку з втратою годувальника, смерть якого настала від нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, не передбачало обов'язку Пенсійного фонду України надавати кожного разу до актів звірки докази того, що смерть годувальника пов'язана саме з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, а не із загальним захворюванням. Обов'язок підтверджувати висновками відповідних медичних закладів причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я встановлено лише щодо тих осіб, які отримували страхові виплати і не працювали, оскільки смерть особи може настати за різних обставин поза межами виробництва.

Постанова від 3 лютого 2021 року у справі № 804/7691/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177463>



II. ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КАСАЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ

Про неможливість одночасного притягнення фізичної особи – підприємця, яка використовує найману працю, до відповідальності за частиною другою статті 265 Кодексу законів про працю України та частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення

Фізична особа – підприємець, яка використовує найману працю, не може бути одночасно притягнута до відповідальності за частиною другою статті 265 Кодексу законів про працю України та частиною третьою статті 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині допуску працівника до роботи без оформлення трудового договору у зв'язку з порушенням принципу «non bis in idem» як складового елемента принципу верховенства права.

Постанова від 22 грудня 2020 року у справі № 260/1743/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708687>



Про зарахування на пільгових умовах періоду участі в антитерористичній операції для призначення поліцейському пенсії за вислугу років

Період участі поліцейського в антитерористичній операції зараховується на пільгових умовах до стажу роботи, що дає право на призначення пенсії за вислугу років. Основним актом, на підставі якого здійснюється обчислення періоду проходження військової служби для зарахування його до стажу, є Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Пільгове обчислення періоду проходження військової служби є похідним від визначальної підстави і може визначатись іншими підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема постановою Кабінету Міністрів України. Законодавчий термін «календарна вислуга років» не виключає можливість пільгового обчислення цієї вислуги років на підставі підзаконного акта.

Постанова від 3 березня 2021 року у справі № 805/3923/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95277911>



ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ СУДОВОЇ ПАЛАТИ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

Про неможливість виплати одноразової грошової допомоги поліцейським, які звільнилися зі служби за власним бажанням

Поліцейські, які звільнилися зі служби за власним бажанням, не мають права на отримання одноразової грошової допомоги навіть за умови, що на час звільнення їм було встановлено інвалідність.

Постанова від 15 липня 2020 року у справі № 822/1493/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/90425201>



Про право працівника міліції на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності, чи зміни причини інвалідності

Висновок щодо застосування положень статті 23 Закону України від 20 грудня 1990 року № 565-XII «Про міліцію» та пункту 4 Порядку та умов призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установаження інвалідності працівника міліції, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 850, є таким.

Із втратою чинності з 7 листопада 2015 року Законом № 565-XII право на отримання одноразової грошової допомоги за працівниками міліції збереглося відповідно до пункту 15 розділу XI Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 2 липня 2015 року № 580-VII «Про Національну поліцію» і здійснюється в порядку та на умовах, визначених Порядком № 850.

Закон № 565-XII, що діяв до набрання чинності Законом № 580-VII, так само як і Закон № 580-VII, не містять положень щодо можливості отримання відповідною категорією осіб одноразової грошової допомоги в більшому розмірі з урахуванням раніше виплаченої суми.

Положення щодо отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі у зв'язку із встановленням працівникові міліції під час повторного огляду вищої групи інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності, чи зміни причини інвалідності (виплату різниці в розмірах одноразової грошової допомоги) визначається за законодавством, що діє на день повторного огляду та міститься виключно в пункті 4 Порядку № 850.

Передбачені пунктом 4 Порядку № 850 обмеження права на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі дворічним строком після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності, чи зміни причини інвалідності застосовуються починаючи з 31 жовтня 2015 року – з дня набрання чинності вказаним Порядком.

Зазначений дворічний строк обчислюється з дня первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності, чи зміни причини інвалідності незалежно від дати, коли їх встановлено вперше, – до 31 жовтня 2015 року чи після.

Постанова від 22 жовтня 2020 року у справі № 711/1837/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92385256>



Про визначення розміру разової грошової допомоги до 5 травня у 2022 році

Оскільки на час виплати особі у 2022 році щорічної разової грошової допомоги до 5 травня одночасно діяли положення статті 13 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і Порядку використання у 2022 році коштів державного бюджету, передбачених для виплати щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 року № 540, які по-різному визначають розмір виплати щорічної разової грошової допомоги до 5 травня, з огляду на положення частини третьої статті 7 Кодексу адміністративного судочинства України, якою визначаються загальні засади пріоритетності законів над підзаконними актами, для визначення розміру разової грошової допомоги особам з інвалідністю внаслідок війни у 2022 році слід застосовувати не Порядок № 540, а Закон № 3551-XII, який має вищу юридичну силу та є спеціальним законом у цій сфері відносин.

Постанова від 13 червня 2023 року у справі № 560/8064/22
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/1115365748>



Про одночасне застосування до суб'єкта господарювання штрафних санкцій та внесення припису про усунення виявлених порушень щодо недодержання мінімальних гарантій в оплаті праці

Індексація заробітної плати є мінімальною державною гарантією в оплаті праці, за недотримання якої юридичні та фізичні особи – підприємці, які використовують найману працю, несуть відповідальність у вигляді штрафу. Заходи до притягнення суб'єкта господарювання та його посадових осіб до відповідальності за використання праці неоформлених працівників, несвоєчасну й не в повному обсязі виплату заробітної плати, недодержання мінімальних гарантій в оплаті праці вживаються одночасно із внесенням припису про усунення виявлених порушень у ході інспекційного відвідування або невізного інспектування незалежно від факту їх усунення.

Постанова від 31 березня 2021 року у справі № 805/430/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015811>



Про застосування строку звернення до суду в соціальних спорах

Для визначення початку перебігу строку для звернення до суду необхідно встановити час, коли позивач дізнався або повинен був дізнатися про порушення своїх прав, свобод та інтересів. Позивачу недостатньо лише послатись на необізнаність про порушення його прав, свобод та інтересів; при зверненні до суду він повинен довести той факт, що він не міг дізнатися про порушення свого права й саме із цієї причини не звернувся за його захистом до суду протягом шести місяців від дати порушення його прав, свобод чи інтересів чи в інший визначений законом строк звернення до суду. В той же час триваюча пасивна поведінка такої особи не свідчить про дотримання такою особою строку звернення до суду з урахуванням наявної в неї можливості знати про стан своїх прав, свобод та інтересів.

Пенсія є щомісячним періодичним платежем, а тому в будь-якому разі її розмір відомий особі, яка її отримує щомісячно. Тому отримання пенсіонером листа від територіального органу Пенсійного фонду України у відповідь на його заяву не змінює момент, з якого така особа повинна була дізнатися про порушення своїх прав, а свідчить лише про час, коли вона почала вчиняти дії щодо реалізації свого права, і ця дата не пов'язується з початком перебігу строку звернення до суду, якщо така особа без зволікань і протягом розумного строку не вчиняла активних дій щодо отримання інформації про правильність / помилковість нарахування розміру пенсії, своєчасність / несвоєчасність її перерахунку тощо.

Постанова від 31 березня 2021 року у справі № 240/12017/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95946021>



Про календарну вислугу років відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

У цілях Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» календарна вислуга – це вислуга, яка складається з повної кількості календарних днів відповідного періоду (календарний рік – 365 календарних днів, календарний місяць – 30 календарних днів). Для призначення пенсій за вислугу років за цим законом

календарна вислуга років може бути зарахована на пільгових умовах відповідно до Порядку обчислення вислуги років, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 року № 393.

Постанова від 14 квітня 2021 року у справі № 480/4241/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96250219>



Про заміну боржника виконавчого провадження у справі, у якій відповідачем є пенсійний орган, що знаходиться на території проведення антитерористичної операції

Для здійснення ефективного захисту та відновлення порушених прав громадян України, які є внутрішньо переміщеними особами, правонаступництво між пенсійними органами та заміна боржника виконавчого провадження у справі є виправданим та необхідними для виконання судового рішення, яке набрало законної сили.

Постанова від 21 квітня 2021 року у справі № 429/3281/13-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96706614>



Про правову природу винагороди військовослужбовців за участь в антитерористичній операції

Винагорода за участь в антитерористичній операції не є щомісячним додатковим видом грошового забезпечення, що є складовим елементом грошового забезпечення, з якого обчислюється пенсія, відповідно до статті 43 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Постанова від 2 червня 2021 року у справі № 240/11441/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97357218>



Про порядок визначення розміру відсотка, який підлягає застосуванню при перерахунку пенсії, призначеної працівнику прокуратури відповідно до Закону України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII «Про прокуратуру», та застосування при перерахунку такої пенсії обмеження максимальним розміром

Під час здійснення перерахунку пенсії працівника прокуратури, право на перерахунок якої виникло після набрання чинності Законом України від 14 жовтня

2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру», відсоткове значення розміру пенсії визначається відповідно до частини другої статті 86 цього закону на момент виникнення права на перерахунок (а не на момент призначення пенсії) і застосовується в розмірі 60 % від суми місячної (чинної) заробітної плати працівників прокуратури. Працівники прокуратури, яким пенсію призначено до 1 жовтня 2011 року (дати набрання чинності Законом України від 8 липня 2011 року № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи») і в яких розмір пенсії на момент набрання чинності цим законом перевищував максимальний розмір, мають право на отримання пенсії в розмірі, який перевищує максимальний, без можливості її перерахунку до моменту, коли такий розмір відповідатиме максимальному розміру пенсії. З моменту відповідності розміру пенсії максимальному розміру пенсії підлягають застосуванню загальні правила щодо обмеження її розміру.

Постанова від 21 грудня 2021 року у справі № 580/5962/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102170925>



Про визначення розміру пенсії у зв'язку з втратою годувальника – судді, що перебував у відставці й отримував щомісячне довічне грошове утримання та мав право на пенсію за віком на підставі Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу»

Розмір щомісячного довічного грошового утримання судді не може застосовуватися як базова величина при призначенні пенсії у зв'язку з втратою годувальника – судді, що перебував у відставці й отримував щомісячне довічне грошове утримання. Водночас у випадку наявності у такого годувальника на час смерті права на пенсію за віком на підставі статті 37 Закону № 3723-XII та на підставі Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника визначається на вибір заявника – утриманця, який звернувся за призначенням такої пенсії: 70 % від розміру пенсії за віком, обчисленої на підставі Закону № 3723-XII, або 50 % від розміру пенсії за віком, обчисленої на підставі Закону 1058-IV.

Постанова від 21 грудня 2021 року у справі № 440/7341/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102170920>



Про необхідність підтвердження доказами наявності фактичних обставин при розгляді заяви про забезпечення позову у справах про оскарження постанов органів Державної служби України з питань праці про накладення штрафу та їх оцінки судом

Підтвердження доказами наявності фактичних обставин є достатнім обґрунтуванням при розгляді судом заяви про забезпечення позову у справах про оскарження постанов органів Держпраці про накладення штрафу. Суд у кожному випадку, виходячи з конкретних доказів, має оцінювати всі обставини в сукупності та в ухвалі про забезпечення позову навести мотиви, з яких він дійшов висновку, що невжиття таких заходів може істотно ускладнити / унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист чи поновлення порушених або оспорюваних прав / інтересів позивача, а також вказати, у чому будуть полягати дії, направлені на відновлення прав позивача, оцінити складність учинення цих дій, установити, що витрати, пов'язані з відновленням прав, будуть значними.

*Постанова від 1 червня 2022 року у справі № 380/4273/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104593158>*



Умови застосування пункту 4 статті 16-3 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»

До правовідносин, що виникли до 6 квітня 2022 року, застосовується редакція пункту 4 статті 16-3 Закону № 2262-XII, що діяла до дати ухвалення Рішення Конституційного Суду України від 6 квітня 2022 року № 1-р(II)/2022 у справі про посилений соціальний захист військовослужбовців та відповідні правові висновки Верховного Суду. До правовідносин, що виникли після 6 квітня 2022 року, стаття 16-3 цього закону застосовується без урахування пункту 4, оскільки зазначеним рішенням Конституційного Суду України його визнано неконституційним.

*Постанова від 21 березня 2023 року у справі № 240/7411/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109856868>*



ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОЛЕГІЙ СУДОВОЇ ПАЛАТИ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

1. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

1.1. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ, ЯКІ СПРИЧИНИЛИ ВТРАТУ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Про визначення законодавства, згідно з яким необхідно здійснювати розрахунок суми одноразової допомоги в разі стійкої втрати професійної працездатності

Право на отримання потерпілим страхових виплат настає з дня встановлення йому медико-соціальною експертною комісією стійкої втрати професійної працездатності. Тому до правовідносин щодо нарахування та виплати потерпілому одноразової допомоги мають застосовуватися правила, що діяли на день виникнення в особи права на виплату.

Постанова від 3 жовтня 2019 року у справі № 130/1874/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/84746548>



Про умови для виплати компенсації громадянам втрати частини грошових доходів у зв'язку з порушенням термінів їх виплати

Основними умовами для виплати суми компенсації є: порушення встановлених строків виплати нарахованих доходів (у тому числі пенсії) та виплата нарахованих доходів. При цьому виплата компенсації втрати частини доходів здійснюється в день виплати основної суми доходу.

Постанова від 16 квітня 2020 року у справі № 200/11292/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88814552>



Про капіталізацію платежів у випадках ліквідації юридичних осіб і припинення діяльності фізичних осіб – підприємців

З дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань запису про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності юридичної особи або фізичної особи – підпри-

емця в такої особи виникають зобов'язання перед Управлінням виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України щодо сплати капіталізованих платежів, розрахованих щодо потерпілого від нещасного випадку на виробництві. Отже, обов'язок щодо сплати капіталізованих платежів виникає у всіх випадках ліквідації юридичних осіб і припинення діяльності фізичних осіб – підприємців.

Постанова від 2 листопада 2020 року у справі № 1940/1440/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92566176>



Про визначення кола осіб, які мають право на отримання страхових виплат у разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві

Сімейний кодекс України – спеціальний закон, який має враховуватися при визначенні поняття сім'ї та її членів під час вирішення питання щодо наявності права на отримання допомоги, передбаченої Законом України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Постанова від 22 квітня 2021 року у справі № 360/1239/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88814552>



Про забезпечення права на соціальне страхування незалежно від місця проживання особи та місця, де стався нещасний випадок

Право на соціальне страхування не залежить від місця проживання особи та місця, де стався нещасний випадок, яке розташоване на непідконтрольній Україні території.

Постанова від 27 травня 2021 року у справі № 225/2452/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97267686>



Про неправомірність стягнення капіталізованих платежів у разі ліквідації юридичної особи, яка не здійснює підприємницьку діяльність

Порядок капіталізації платежів для задоволення вимог, що виникли із зобов'язань суб'єкта підприємницької діяльності – банкрута перед громадянами внаслідок запо-

діяння шкоди їхньому життю і здоров'ю, ухвалений відповідно до норм Закону України від 14 травня 1992 року № 2343-XI «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який встановлює умови ліквідаційної процедури боржників юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, не поширюється на процедуру ліквідації юридичних осіб, які не здійснюють таку діяльність. Отже, нарахування капіталізованих платежів бюджетною установою, яка не є банкрутом і ліквідується поза процедурою банкрутства, не передбачено чинним законодавством.

Постанова від 2 листопада 2021 року у справі № 160/547/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100789025>



Про відсутність у страхувальника, що ліквідується за наявності правонаступника, обов'язку проводити капіталізацію платежів

Обов'язок страхувальника проводити капіталізацію платежів передбачений саме для продовження страхових виплат непрацездатним особам (які втратили працездатність унаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання) суб'єктом, що ліквідується (зокрема, у зв'язку з банкрутством) без наявності правонаступника. Такий обов'язок не може застосовуватись у разі ліквідації органу влади або його територіального органу за наявності правонаступника.

Постанова від 30 листопада 2021 року у справі № 200/1353/21-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101534809>



Про обов'язкову передумову для звернення до суду з позовом про нарахування і виплату компенсації втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків виплати страхових виплат

Обов'язковою передумовою для звернення до суду з позовом про нарахування та виплату компенсації втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків виплати страхових виплат є звернення особи до органу соціального страхування із заявою про нарахування і виплату йому компенсації втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків виплати страхових виплат і ухвалене за результатами розгляду цієї заяви рішення про відмову у виплаті відповідної компенсації.

Постанова від 4 травня 2022 року у справі № 200/14472/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104177843>



Про обов'язок уповноваженого органу Фонду соціального страхування України ухвалити рішення за результатами розгляду звернення громадян щодо оформлення страхових виплат

Рішення про призначення страхових виплат або про відмову в їх призначенні повинне оформлятися розпорядчим індивідуальним правовим актом у формі постанови Фонду соціального страхування України. Відсутність належним чином оформленого рішення Фонду про призначення страхових виплат або про відмову в їх призначенні у формі постанови свідчить про те, що уповноважений орган не ухвалив жодного рішення з тих, які він повинен був ухвалити за законом.

Постанова від 18 травня 2022 року у справі № 340/5803/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104361331>



Про відсутність підстав для стягнення капіталізованих платежів з органу управління освітою

У своїй діяльності комунальні некомерційні підприємства й установи не наділені повною самостійною відповідальністю у відносинах із третіми особами, а така відповідальність субсидіарно покладається на органи місцевого самоврядування, у віданні яких перебувають відповідні підприємства або установи.

Тому передача на баланс селищної ради об'єктів спільної власності територіальної громади, що перебували до цього на балансі органу управління освітою районної адміністрації, не є підставою для капіталізації страхових платежів для подальшої їх виплати потерпілим, оскільки його функції зі сплати страхових внесків перейшли до чинного утримувача – селищної ради.

Постанова від 18 травня 2022 року у справі № 0840/2713/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104360986>



Про порядок обчислення середньоденної заробітної плати (доходу) для призначення щомісячної страхової виплати в разі часткової чи повної втрати працездатності

Ділення нарахованої за розрахунковий період заробітної плати (оподатковуваного доходу), з якої сплачувалися страхові внески, на робочі дні передбачено лише для осіб, робочий час яких у зв'язку з особливостями умов праці не піддається точному обліку, для осіб, які робочий час розподіляють на свій розсуд (робота вдома, страховий агент тощо), та для добровільно застрахованих осіб за всіма видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Постанова від 18 травня 2022 року у справі № 140/2338/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104360949>

**Відсутність підстав для відмови у розгляді справи про страхові виплати в разі ненадання з об'єктивних причин оригіналу акта про нещасний випадок**

Ненадання з об'єктивних причин оригіналу акта про нещасний випадок, за відсутності сумнівів щодо фактичного настання такого випадку, не може бути підставою для відмови у розгляді справи про страхові виплати та створювати перешкоди в реалізації гарантованого законом права на соціальний захист.

Постанова від 15 вересня 2022 року
у справі № 335/4625/17(2-а/335/205/2017)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106264317>

**Звільнення від відповідальності за несплату страхових внесків платників, які перебувають на обліку в органах доходів і зборів, розташованих на території населених пунктів, де проводилася антитерористична операція**

Факт перебування платників єдиного внеску на обліку в органах доходів і зборів, розташованих на території населених пунктів, де проводилася антитерористична операція, є підставою для зупинення застосування до таких платників заходів впливу, стягнення і відповідальності за порушення Закону України від 8 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності».

Постанова від 27 вересня 2022 року у справі № 200/1860/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106466773>



Підстави для призначення та здійснення страхової виплати члену сім'ї медичного працівника, смерть якого настала внаслідок його інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19 під час виконання професійних обов'язків

У разі захворювання на інфекційні хвороби медичних та інших працівників, що пов'язані з виконанням професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження збудниками інфекційних хвороб, держава через територіальні відділення Фонду соціального страхування України забезпечує страхові виплати в разі встановлення медичному працівникові групи інвалідності та ступеня втрати працездатності протягом одного календарного року внаслідок захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, і в разі смерті медичного працівника, що настала внаслідок його інфікування гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, членам сім'ї, батькам, утриманцям померлого медичного працівника.

Обов'язок щодо організації розслідування нещасних випадків, професійних захворювань медичних працівників покладається на роботодавців і здійснюється відповідно до пунктів 30–53 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 337, водночас процедура розслідування випадків смерті медичних працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я, що надають первинну, екстрену, а також у стаціонарних умовах вторинну (спеціалізовану) і третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, внаслідок інфікування коронавірусом SARS-CoV-2, передбачена окремим розділом Порядку № 337, а саме пунктами 141-1–141-14.

Проведення розслідування нещасних випадків, професійних захворювань, яке здійснюється відповідно до пунктів 30–53 Порядку № 337, може бути підставою для отримання виплат у розмірах відповідно до пункту 2 Порядку здійснення страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом

SARS-CoV-2, та визначення їх розмірів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2020 року № 498, а саме в разі встановлення медичному працівникові групи інвалідності та ступеня втрати працездатності протягом одного календарного року внаслідок захворювання на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження.

Результати розслідування нещасних випадків, професійних захворювань, яке здійснюється відповідно до пунктів 30–53 Порядку № 337, не можуть бути підставою для отримання виплат відповідно до пункту 3 Порядку № 498, оскільки Порядком № 337 (пункти 141-1–141-14) передбачено особливу процедуру розслідування випадків смерті медичних працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я, що надають первинну, екстрену, а також у стаціонарних умовах вторинну (спеціалізовану) і третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, внаслідок інфікування коронавірусом SARS-CoV-2. Факт смерті медичного працівника з причин, пов'язаних із його інфікуванням COVID-19 під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, встановлюється комісією (спеціальною комісією) з розслідування (спеціального розслідування) та оформляється актом розслідування нещасного випадку за встановленою формою.

Постанова від 3 жовтня 2022 року у справі № 520/12333/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106571164>



Обов'язок уповноваженого органу Фонду соціального страхування України проводити індексацію страхових виплат працюючому потерпілому внаслідок нещасного випадку

Працюючому потерпілому внаслідок нещасного випадку роботодавцем у першу чергу індексується сума оплати праці. Роботодавець зобов'язаний своєчасно надавати уповноваженому органу Фонду соціального страхування України відомості стосовно проіндексованої суми заробітної плати потерпілого й відомості щодо зміни стану його працевлаштування. Водночас невиконання страхувальником свого обов'язку з належного звітування перед Фондом не позбавляє останнього обов'язку проведення індексації страхових виплат.

Постанова від 24 січня 2023 року у справі № 200/10176/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108594165>



1.2. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СТРАХУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ТИМЧАСОВОЮ ВТРАТОЮ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ВИТРАТАМИ, ЗУМОВЛЕНИМИ ПОХОВАННЯМ

Про визначення дати, з якої особа вважається застрахованою

Початок страхового стажу необхідно пов'язувати з датою, з якої розпочато нарахування єдиного страхового внеску, а фактично – з дати, коли особа приступила до роботи та коли їй почала нараховуватися заробітна плата, але не раніше від дати взяття на облік особи як платника (особи, за яку сплачують) єдиного страхового внеску.

Постанова від 20 лютого 2018 року у справі № 803/879/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/72364288>



Про наслідки помилкового тлумачення правової норми офіційним органом

Оприлюднені листи-роз'яснення Міністерства праці та соціальної політики України щодо обчислення середньої заробітної плати для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням з тимчасової втрати працездатності є офіційними документами, і підприємства мали підстави застосовувати їх із переконанням, що, діючи відповідно до роз'яснень, вони діють правомірно. Це випливає з принципу «належного врядування» та презумпції правомірності рішень і дій суб'єктів владних повноважень.

За таких обставин можливість іншого тлумачення не може бути підставою для притягнення підприємства, що діяло відповідно до офіційних роз'яснень, до юридичної відповідальності. Навіть у випадку, якщо роз'яснення згодом виявилось помилковим. Наслідки помилкового тлумачення правової норми офіційним органом не можуть покладатися на підприємство, що діяло з урахуванням такого тлумачення.

Постанова від 15 жовтня 2020 року у справі № 808/1860/14
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92201586>



Про визначення страхового стажу працівників для оплати їм листків непрацездатності

До страхового стажу особи, у розрізі соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, може

зараховуватись період роботи на умовах трудового договору (контракту), тобто період перебування особи в трудових відносинах із роботодавцем, за який щомісяця сплачено роботодавцем страхові внески, які спрямовувалися на страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.

Постанова від 25 лютого 2021 року у справі № 826/4880/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177006>



Про відсутність підстав для зарахування до страхового стажу періоду отримання особами, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

Особи, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку, які відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини та які в цей час не перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, не є особами, які підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, оскільки такі особи в цей період не перебувають у трудових відносинах, а отримувана ними вищевказана грошова допомога спрямована на забезпечення гарантованого державою рівня матеріальної підтримки сімей з дітьми і не належить до жодного з видів соціального страхування, передбаченого законодавством, і до того ж фінансується за рахунок коштів Державного бюджету України у вигляді субвенцій до місцевих бюджетів, а не за рахунок коштів, передбачених на державне соціальне страхування.

Постанова від 30 квітня 2021 року у справі № 816/1234/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96685161>



Про цільове використання страхових коштів, зарахованих на окремий рахунок

Страхові кошти, зараховані на окремий рахунок, можуть бути використані страхувальником виключно на надання матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам. У разі несвоєчасного фінансування роботодавця страховими коштами для відшкодування страхових випадків особам, які в нього працюють, роботодавець має право перерахувати власні кошти на матеріальне

забезпечення застрахованих осіб із подальшою компенсацією понесених витрат після отримання відповідних коштів від Фонду соціального страхування України на спеціальний рахунок.

Постанова від 30 червня 2021 року у справі № 802/147/17-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98012901>



Про момент виконання страхувальником обов'язку зі сплати страхових внесків

Обов'язок платника зі сплати страхових внесків вважається виконаним із часу подання ним до обслуговуючого банку платіжного доручення на перерахування коштів до бюджетної системи України. Водночас платник не несе відповідальності за дії або бездіяльність банківських та фінансових установ.

Постанова від 30 червня 2021 року у справі № 813/2077/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98012893>



Про порядок розрахунку допомоги по тимчасовій непрацездатності

Допомога по тимчасовій непрацездатності розраховується відповідними комісіями (уповноваженим) із соціального страхування на підприємстві з огляду на середньоденну заробітну плату працівника, яка обчислюється шляхом ділення нарахованої за розрахунковий період заробітної плати (доходу, грошового забезпечення), на яку нараховано єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або страхові внески на відповідні види загальнообов'язкового державного соціального страхування, на кількість календарних днів зайнятості.

При цьому в разі коли застрахована особа перебувала в трудових відносинах менше ніж календарний місяць за останнім основним місцем роботи, розрахунковий період визначається за фактично відпрацьований час (календарні дні) перед настанням страхового випадку.

Постанова від 30 червня 2021 року у справі № 813/2047/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98012889>



Про порушення порядку використання страхових коштів у разі непідтвердження роботодавцем правомірності їх використання

Відсутність документів (листоків непрацездатності) призводить до невизнання підтвердженими даних підприємства щодо сум витрат Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та до відповідних наслідків, зокрема, у вигляді ухвалення рішення про повернення коштів.

Постанова від 4 листопада 2021 року у справі № 804/5050/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100823958>



Про можливість використання путівок для лікування в період, що виходить за межі відпустки

Перебування працівників підприємства на лікуванні в санаторії під час відпустки та частково за рахунок наданих у встановленому законом порядку днів відпочинку не є порушенням вимог законодавства й не може розцінюватися як порушення порядку витрачання страхових коштів.

Постанова від 8 листопада 2021 року у справі № 818/7249/13-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100904320>



Про неправомірність повернення робочими органами Фонду соціального страхування України заяв-розрахунків страхувальників-роботодавців із підстав розміщення (реєстрації) їх на тимчасово непідконтрольних територіях

Законом України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Порядком фінансування страхувальників для надання застрахованим особам матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, затвердженим постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 22 грудня 2010 року № 26, робочим органам Фонду соціального страхування України не надано повноважень щодо неприйняття або повернення заяв-розрахунків страхувальників із підстав розміщення (реєстрації) страхувальників-роботодавців у населених пунктах Донецької і Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

Постанова від 18 листопада 2021 року у справі № 812/13/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101231830>



Про обов'язок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності здійснювати фінансування страхувальників-роботодавців у встановлені законодавством строки

Чинним законодавством України не встановлено права Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності не здійснювати фінансування страхувальників-роботодавців для надання матеріального забезпечення найманим працівникам протягом десяти робочих днів після надходження заяви від страхувальників-роботодавців із підстави непроведення перевірки, несвоєчасного проведення чи призупинення позапланової перевірки.

У разі надмірної сплати нарахованих застрахованим особам сум матеріального забезпечення такі кошти можуть бути стягнуті в судовому порядку.

Постанова від 22 червня 2022 року у справі № 816/826/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104904108>



Право лікаря, що провадить господарську діяльність із медичної практики як фізична особа – підприємець, на видачу листка непрацездатності для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності

Листок непрацездатності є підставою для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності, якщо він виданий лікарем, який наділений правом видачі листків непрацездатності (а саме: лікуючим лікарем закладу охорони здоров'я незалежно від форми власності або лікарем, що провадить господарську діяльність із медичної практики як фізична особа – підприємець); містить усі необхідні реквізити (прізвище лікаря, який видав листок непрацездатності, підпис і печатку лікаря, печатку закладу охорони здоров'я «Для листків непрацездатності» тощо).

Застрахований пацієнт має державні гарантії реалізації своїх прав, зокрема на відповідне матеріальне забезпечення та страхові виплати, і водночас має право вибирати лікуючого лікаря, а тому позбавлення пацієнта – застрахованої особи права на таке матеріальне забезпечення чи страхові виплати без установлення відсутності в цього пацієнта права на такі виплати є порушенням принципів соціально-

го страхування, встановлених Законом України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Постанова від 5 грудня 2022 року у справі № 440/2621/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706065>



Щодо органу, уповноваженого здійснювати контроль за дотриманням порядку видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, і виявлення порушень правил видачі таких документів

Хоча комісію із соціального страхування підприємства наділено повноваженнями перевірки правильності видачі та заповнення документів, які є підставою для надання матеріального забезпечення, проте контроль за дотриманням порядку видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, і виявлення порушень правил видачі таких документів покладено на (враховуючи межі компетенції) Міністерство охорони здоров'я України, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, профспілки та їх об'єднання, позаяк комісію із соціального страхування підприємства наділено повноваженнями перевірки правильності заповнення листка непрацездатності відповідно до Інструкції про порядок заповнення листка непрацездатності, а в разі необхідності перевірки дотримання порядку видачі документа, що засвідчує тимчасову непрацездатність, – звернутися до робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

Постанова від 5 грудня 2022 року у справі № 440/2621/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706065>



1.3. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

Про порядок розрахунку проміжку часу та кількості календарних днів для призначення та виплати допомоги по безробіттю

Під час розрахунку тривалості виплати допомоги по безробіттю упродовж встановленого законодавством дворічного періоду слід виходити із сумарної кількості календарних днів, протягом яких така допомога фактично виплачувалась; загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не має перевищувати 360 ка-

лендарних днів. При цьому слід враховувати всі випадки реєстрації (перереєстрації) безробітного з урахуванням днів скорочення тривалості виплати допомоги по безробіттю.

Постанова від 23 червня 2020 року у справі № 308/13678/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89977375>



Про безспірний порядок стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків на випадок безробіття на підставі рішення територіального органу Державної служби зайнятості

Рішення територіального органу Державної служби зайнятості про стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, не оскаржене роботодавцем у порядку, встановленому Інструкцією про порядок обчислення і сплати внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, затвердженою наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 18 грудня 2000 року № 339, або в судовому порядку, є обов'язковим до виконання.

Таке рішення не може бути оскаржене роботодавцем у межах позову територіального органу Державної служби зайнятості про стягнення простроченої заборгованості зі сплати страхових внесків.

Постанова від 2 серпня 2022 року у справі № 805/1290/17-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105533304>



Дискреційні повноваження центрів зайнятості щодо призначення безробітним особам грошової допомоги по безробіттю, визначення її розміру та перерахунку

Виключно за центрами зайнятості закріплено повноваження щодо призначення безробітним особам грошової допомоги по безробіттю, визначення її розміру й можливість перерахунку за певних обставин.

Постанова від 25 жовтня 2022 року у справі № 200/13288/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106939906>



2. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ

2.1. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Про призначення пенсії за вислугу років відповідно до статті 13 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» військовослужбовцям і особам, які мають право на пенсію за цим законом

Внесені Законом України від 8 липня 2011 року № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» та Законом України від 27 березня 2014 року № 1166-VII «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» зміни до статті 13 Закону № 2262-XII щодо розміру пенсії у відсотках стосуються порядку призначення пенсії за вислугу років військовослужбовцям і особам, які мають право на пенсію за цим законом у разі реалізації ними права на пенсійне забезпечення, а не перерахунку вже призначеної пенсії. Процедури призначення та перерахунку пенсії є різними за змістом і механізмом їх проведення. Нормами, які визначають механізм здійснення перерахунку пенсії за вислугу років, є норми статті 63 Закону № 2262-XII, яка не зазнала змін у зв'язку з прийняттям Закону № 3668-VI та Закону № 1166-VII.

Постанова від 2 липня 2020 року у справі № 280/1931/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/90199018>



Про неможливість обчислення розміру пенсії особам, які проходили військову службу у військових частинах, що були розміщені за кордоном, із заробітку з урахуванням частини заробітної плати, отриманої в іноземній валюті

Законодавством не передбачено права особи, яка проходила військову службу за кордоном у військовій частині колишнього СРСР, на обчислення розміру пенсії із заробітку з урахуванням частини заробітної плати, отриманої в іноземній валюті.

Постанова від 15 січня 2021 року у справі № 495/1416/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94171728>



Про застосування розміру грошового забезпечення при обчисленні пенсії за вислугу років для осіб, звільнених зі служби в запас Збройних Сил України

Звільнення зі служби в запас Збройних Сил України і у відставку є різними формами звільнення та пов'язані з настанням різних обставин. Відповідно, при обчисленні пенсії за вислугу років для осіб, які звільнені у відставку за віком або за станом здоров'я, і для осіб, які звільнені зі служби в запас, застосовується різний розмір грошового забезпечення.

Постанова від 5 лютого 2021 року у справі № 1.380.2019.000262
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94666098>



Про реалізацію права особи на вибір пенсії в межах Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

У випадку набуття особою одночасно права на різні види пенсії в межах Закону № 2262-XII призначається одна пенсія за її вибором. У разі набуття особою після призначення їй пенсії за Законом № 2262-XII іншого виду пенсії, визначеного вказаним законом, така особа набуває право на переведення з одного виду пенсії на інший. При цьому таке право реалізується особою поданням відповідної заяви до пенсійного органу. Рішення про переведення з одного виду пенсії на інший оформляється розпорядженням органу, що призначає пенсії.

Постанова від 3 червня 2021 року у справі № 420/2134/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97393159>



Про застосування постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2012 року № 355 «Про збільшення розмірів пенсій, призначених відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Постановою № 355 встановлено відсоткове підвищення розміру пенсій, та не змінено розміру одного з видів грошового забезпечення для відповідних категорій громадян, які мають право на пенсію за Законом № 2262-XII, і не введено нових видів грошового забезпечення.

Постанова від 17 червня 2021 року у справі № 1340/5239/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97735758>



Про непоширення постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» на збільшення розміру пенсії інвалідам війни

Постановою № 103 врегульовано поетапність виплати підвищення пенсії на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», та вона не поширюється на збільшення розміру пенсії інвалідам війни на 25 відсотків, підвищення пенсії інвалідам війни II групи – у розмірі 40 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність та щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття інваліду війни II групи в сумі 50,00 грн.

Постанова від 11 липня 2022 року у справі № 300/258/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105203347>



Вирішення колізії між Законом України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016 та Законом України від 8 липня 2011 року № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» – у частині обмеження максимальним розміром пенсії військовослужбовців

Обмеження граничного розміру пенсії, призначеної на підставі Закону № 2262-XII, введено в дію Законом № 3668-VI.

Тобто положення частини сьомої статті 43 Закону № 2262-XII і положення частини першої статті 2 Закону № 3668-VI (у частині поширення її дії на Закон № 2262-XII) прийняті одночасно для регулювання одних і тих самих правовідносин (обмеження максимальним розміром пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262-XII) і є однаковими за змістом.

Рішенням Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016 визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини сьомої статті 43 Закону № 2262-XII.

У постанові від 13 лютого 2019 року, що винесена Великою Палатою Верховного Суду у зразковій справі № 822/524/18, зроблено висновок, що у випадку існування неоднозначного або множинного тлумачення прав і обов'язків особи в національному законодавстві, наявності в національному законодавстві правових «прогалин» щодо захисту прав людини та основних свобод, зокрема у сфері пенсійного забезпечення, органи державної влади зобов'язані застосувати підхід, який був би найбільш сприятливим для особи.

Враховуючи викладене, застосуванню підлягають норми Закону № 2262-XII з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016, а не норми Закону № 3668-VI.

Постанова від 25 липня 2022 року у справі № 580/3451/21
<https://reestr.court.gov.ua/Review/105422836>



Про застосування прожиткового мінімуму як розрахункової величини для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначено пенсію відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

З 1 січня 2020 року положення пункту 4 постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» у частині визначення розрахунковою величиною для визначення посадових окладів, розрахованих згідно з постановою № 704, прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на 1 січня 2018 року, не відповідає правовим актам вищої юридичної сили, згідно з якими прожитковий мінімум як базовий державний стандарт був змінений на відповідний рік, у тому числі як розрахункова величина для визначення посадових окладів, заробітної плати, грошового забезпечення працівників державних органів.

Через зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на 1 січня календарного року, зокрема, згідно із Законом України від 15 грудня 2020 року № 1082-IX «Про Державний бюджет України на 2021 рік», у осіб із числа військовослужбовців виникло право на отримання довідки про розміри грошового забезпечення для перерахунку пенсії за формою, що передбачена додатком 2 до Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262-XII, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 року № 45, з урахуванням оновлених даних про розмір посадового окладу й окладу за військовим (спеціальним) званням, які визначаються шляхом

застосування пункту 4 постанови № 704 із використанням для їх визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року (через його збільшення на відповідний рік).

Встановлене положеннями пункту 3 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» обмеження щодо застосування мінімальної заробітної плати як розрахункової величини для визначення посадових окладів, розрахованих згідно з постановою № 704, жодним чином не впливає на спірні правовідносини, оскільки такою розрахунковою величиною є прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений законом на 1 січня календарного року. Розмір мінімальної заробітної плати не є розрахунковою величиною для визначення посадових окладів, а застосований з іншою метою – для визначення мінімальної величини, яка враховується як складова при визначенні розмірів посадових окладів і окладів за військовим (спеціальним) званням.

Постанова від 2 серпня 2022 року у справі № 440/6017/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105564668>



Про право осіб, звільнених зі служби в поліції за пунктом 2 частини першої статті 77 (через хворобу) Закону України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію», на отримання пенсії за вислугу років у підвищеному розмірі

Відповідно до пункту «а» частини першої статті 13 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» підставою для призначення відповідачем позивачу пенсії у підвищеному розмірі є факт звільнення особи на підставі пункту 2 частини першої статті 77 (через хворобу) Закону № 580-VIII, а не зміст висновку військово-лікарської комісії.

Постанова від 16 лютого 2021 року у справі № 750/10356/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94938195>



Про визначення складових для перерахунку пенсії за вислугу років

Врахування органом Пенсійного фонду України для здійснення перерахунку складових, які не передбачені чинним, на момент перерахунку, законодавством, або врахування їх при перерахунку в розмірі, який відрізняється від встановленого за-

конодавством, створює неоднозначну ситуацію, відповідно до якої інші особи, які одночасно з позивачем, тобто в момент чинності одних і тих самих положень законодавства, звернулися б за перерахунком пенсії, фактично могли б мати відмінний (різний) розмір пенсії. Така ситуація однозначно свідчила б про дискримінаційний підхід органів Пенсійного фонду як суб'єкта владних повноважень до громадян України, які мають право на перерахунок пенсії.

Постанова від 2 квітня 2021 року у справі № 2340/2997/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015700>



Про неправомірність зміни посадового окладу особи після того, як її уже звільнено з військової служби

Зміна посадового окладу особи після того, як її уже звільнено з військової служби, та коригування із цієї підстави відомостей грошового атестата, на основі якого призначається пенсійне забезпечення, є недопустимим.

Постанова від 13 травня 2021 року у справі № 161/14105/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96866938>



Щодо оскарження підпункту 1 пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1088 «Деякі питання виплати пенсій окремим категоріям громадян»

Зміна умов чи норм пенсійного забезпечення (зокрема, визначення видів грошового забезпечення для перерахунку пенсій) підзаконними нормативно-правовими актами є порушенням закону.

Водночас, підпунктом 1 пункту 1 постанови № 1088 встановлено порядок виплати з 1 січня 2020 року вже перерахованих пенсій з 1 січня 2018 року, виходячи лише з урахуванням розміру окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням, відсоткової надбавки за вислугу років за відповідною або аналогічною посадою, яку особа займала на дату звільнення із служби, а не визначено підставу для перерахунку таких пенсій та складові грошового забезпечення для відповідного перерахунку пенсій. Тобто в цьому випадку мова йде про врахування для перерахунку пенсії трьох складових грошового забезпечення, а саме розміру окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням, відсоткової надбавки за вислугу років за відповідною або аналогічною посадою, яку особа займала на дату звільнення із служби

вже перерахованих із 1 січня 2018 року при виплаті у 2020 році пенсій за період до скасування в судовому порядку пунктів 1, 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб», коли вказані норми діяли та підлягали застосуванню суб'єктами владних повноважень.

Постанова від 18 травня 2022 року у справі № 640/19528/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104361427>



Надання пенсійному органу довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії, призначеної військовослужбовцю

Органи Пенсійного фонду України не наділені повноваженнями самостійно визначати розмір пенсії, а здійснюють її нарахування на підставі наданих їм іншими органами довідок про розмір грошового забезпечення, і розмір пенсійних виплат залежить від розміру складових грошового забезпечення, зазначених у таких довідках.

Без наявності довідки про розмір грошового забезпечення пенсійний орган не може зробити перерахунок раніше призначених пенсій.

Постанова від 25 травня 2022 року у справі № 320/6485/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104466832>



Збереження за громадянами України, які є військовими пенсіонерами і мають підписані контракти на проходження військової служби під час особливого періоду, гарантій щодо виплати пенсій

За громадянами України, які є військовими пенсіонерами і мають підписані контракти на проходження військової служби під час особливого періоду, зберігаються гарантії щодо виплати пенсій, передбачені положенням частини третьої статті 2 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Постанова від 30 серпня 2022 року у справі № 734/107/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105973682>



Про відсутність підстав для врахування доплати за службу у нічний час при здійсненні перерахунку пенсії колишньому працівнику органів внутрішніх справ

Порядком проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», визначений виключний перелік видів грошового забезпечення, який враховується при здійсненні перерахунку пенсії.

У той же час такий вид грошового забезпечення, як доплата за службу у нічний час, ним не передбачено.

Постанова від 19 серпня 2021 року у справі № 809/813/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99094112>



Про відсутність правових підстав для врахування надбавки за виконання особливо важливих завдань при здійсненні перерахунку пенсії колишньому працівнику органів внутрішніх справ

Надбавки за виконання особливо важливих завдань і за інформаційно-аналітичне забезпечення є складовою грошового забезпечення встановленого постановою Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 року № 1294 «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», у той час як види грошового забезпечення поліцейських установлені постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції», яка таких надбавок не передбачає.

Постанова від 22 вересня 2021 року у справі № 816/617/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99834298>



Орган, уповноважений видавати довідки про грошове забезпечення особам, звільненим зі служби органів виконання покарань Міністерства внутрішніх справ України

Територіальні органи Міністерства внутрішніх справ України не уповноважені видавати довідки про грошове забезпечення особам, звільненим зі служби органів виконання покарань МВС України. Видача таких довідок цим особам здійснюється Міністерством юстиції України.

Постанова від 1 червня 2022 року у справі № 814/659/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104593113>



Включення доплати за виконання службових обов'язків у зоні відчуження ЧАЕС до складу грошового забезпечення, з якого здійснюється обчислення та перерахунок пенсії

Доплата за виконання службових обов'язків у зоні відчуження ЧАЕС є щомісячним додатковим видом грошового забезпечення, яку особа отримувала під час проходження служби, дана доплата входить до грошового забезпечення та має постійний характер.

Отже, щомісячну доплату за роботу в зоні відчуження ЧАЕС має бути включено до складу грошового забезпечення, з якого здійснюється обчислення та перерахунок пенсії.

Постанова від 31 серпня 2022 року у справі № 120/3807/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105995297>



Зарахування до вслуги років колишнім працівникам органів внутрішніх справ часу безперервної роботи на посадах державної служби у Міністерстві внутрішніх справ України

До вслуги років колишнім працівникам органів внутрішніх справ зараховується час безперервної роботи на посадах державної служби у Міністерстві внутрішніх справ України.

Постанова від 7 вересня 2022 року у справі № 260/289/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106140974>



Компетенція Національної поліції України у випадку вирішення питання про призначення пенсії

На Національну поліцію України, у випадку вирішення питання про призначення пенсії у відповідності до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»,

покладено функції щодо підготовки та подання до органів, що призначають пенсію, необхідних для призначення пенсії документів.

Постанова від 14 вересня 2022 року у справі № 640/14718/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106264052>



Відмінність статусів ветеранів військової служби і органів внутрішніх справ для застосування обмеження щодо виплати пенсії

Статуси ветеранів військової служби і органів внутрішніх справ є тотожними за змістом соціального захисту, але підстави набуття цих статусів відмінні. Оскільки Закон України від 24 грудня 2015 року № 911-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» до числа осіб, яким у 2016 році пенсія продовжує виплачуватись, відносить саме ветеранів військової служби, то інші ветерани, у тому числі органів внутрішніх справ, до таких винятків не належать.

Постанова від 27 вересня 2022 року у справі № 553/984/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106466719>



Право на отримання доплати до пенсії колишньому працівнику органів внутрішніх справ згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 року № 713 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» при здійсненні перерахунку його пенсії на виконання рішення суду

Внаслідок ухвалення Кабінетом Міністрів України постанови № 713 із 1 липня 2021 року колишнім військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ (міліції), поліцейським та іншим особам, пенсії яким призначено за нормами Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» до 1 березня 2018 року, було встановлено щомісячну доплату в сумі 2000,00 грн, виплата якої не здійснюється в разі, коли пенсія особам, зазначеним в абзацах першому і другому пункту 1 цієї постанови, переглядалася (перераховувалася) після 1 березня 2018 року.

Перерахунок пенсії, проведення якого згідно з абзацом третім пункту 1 постанови № 713 є обставиною, що виключає можливість нарахування щомісячної доплати в розмірі 2000, 00 грн до розмірів пенсій, визначених відповідно до статей 13, 21 і 36 Закону № 2262-XII, має бути обумовлений підвищенням грошового забезпечення

чення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за Законом № 2262-XII на підставі нормативно-правового акта компетентного органу, оскільки в такий спосіб досягається мета, яка слугувала підставою для ухвалення постанови № 713, а саме зменшення диспропорцій у розмірах пенсій, визначених на законних підставах. Натомість перерахунок пенсії, проведений на виконання судового рішення з метою усунення порушеного права особи на належний розмір пенсії, право на отримання якої в особи виникло до 1 березня 2018 року, не є перерахунком пенсії у зв'язку із зміною складових грошового забезпечення чи інших показників основного розміру пенсії.

Постанова від 8 листопада 2022 року у справі № 420/2473/22
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107217833>



Оскарження підпункту 2 пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1088 «Деякі питання виплати пенсій окремим категоріям громадян»

Безпосередній словесний, логіко-граматичний і юридичний аналіз конструкцій та змісту положень підпункту 2 пункту 1 постанови № 1088 дає підстави вважати, що з 1 січня 2020 року Урядом встановлено порядок виплати пенсій, які з 1 січня 2016 року перераховані з розміру грошового забезпечення за прирівняною посадою поліцейського (з урахуванням доплат до попереднього розміру пенсії, підвищень, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством (крім підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, що визначені законом)), а також відсоткової виплати різниці між місячним розміром підвищеної пенсії, розрахованої з 1 січня 2016 року, і місячним розміром пенсії, отриманої особою за період з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2017 року, а не визначено підставу для перерахунку таких пенсій та складові грошового забезпечення для відповідного перерахунку пенсій.

Тобто оскаржуваними положеннями постанови № 1088 визначено умови завершення виплати перерахованих у 2018 році сум пенсій за період до скасування в судовому порядку пункту 3 постанови № 103.

Постанова від 30 листопада 2022 року у справі № 640/620/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107631671>



Особливості обчислення пенсії особам офіцерського складу, які були відряджені для роботи в органах державної влади

Базою для обчислення і перерахунку пенсії особам офіцерського складу, які були відряджені для роботи в органах державної влади, є грошове забезпечення, встановлене за військовою (спеціальною) посадою, а не фактично отримуваний зарібок за місцем проходження служби.

Постанова від 9 лютого 2023 року у справі № 825/2164/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108882281>



2.2. ДОВІЧНЕ ГРОШОВЕ УТРИМАННЯ СУДДІ У ВІДСТАВЦІ

Про правову підставу для перерахунку раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці

Правовою підставою для перерахунку раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці є факт зміни грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді.

Постанова від 20 квітня 2021 року у справі № 826/10933/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96420688>



Про право на отримання щомісячного грошового утримання судді незалежно від ухвалення Закону України від 2 березня 2015 року № 213-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення»

У суддів, які до 1 червня 2015 року мали стаж роботи суддею не менше 20 років, виникло право на отримання щомісячного грошового утримання судді незалежно від ухвалення Закону № 213-VIII, відповідні положення якого Рішенням Конституційного Суду України від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016 були визнані неконституційними.

Водночас, із прийняттям Закону № 213-VIII та у зв'язку з неприйняттям до 1 червня 2015 року закону щодо спеціальних пенсій, не скасовано положення статті 141 Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» у редакції від 12 лютого 2015 року, частиною другою якої передбачено щомісячне довічне грошове утримання для судді у відставці.

Постанова від 30 червня 2021 року у справі № 404/1127/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97976697>



Про обов'язковість урахування в довідці про суддівську винагороду для обчислення щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці посадового окладу працюючого судді з урахуванням регіонального коефіцієнта

Статтю 135 Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» передбачена можливість застосування до базового розміру посадового окладу регіональних коефіцієнтів, передбачених частиною четвертою вказаної статті, які є складовою частиною окладу судді, а не доплатою.

Водночас указаний закон не містить застереження про те, що щомісячне довічне грошове утримання судді у відставці, яке виплачується в розмірі 50 відсотків суддівської винагороди судді, який працює на відповідній посаді, не включає регіональний коефіцієнт, передбачений частиною четвертою статті 135 вказаного закону.

Неврахування в довідці про суддівську винагороду для обчислення щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці посадового окладу працюючого судді з урахуванням регіонального коефіцієнта є обмеженням у праві судді у відставці отримувати щомісячне довічне грошове утримання в розмірі, встановленому Законом № 1402-VIII.

Постанова від 7 червня 2021 року у справі № 420/4001/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97461225>



Про відсутність підстав для збільшення на 20 відсотків розміру виплачуваного щомісячного довічного грошового утримання з урахуванням Закону України від 15 лютого 1995 року № 56/95-ВР «Про статус гірських населених пунктів в Україні»

Щомісячне довічне грошове утримання судді у відставці не належить до категорій виплат (пенсій, державної матеріальної допомоги тощо), на збільшення яких спрямовано норми статті 6 Закону № 56/95-ВР.

Постанова від 15 липня 2021 року у справі № 338/29/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98367577>



Про право судді на відставку та її умови

За загальним правилом право судді на відставку та її умови визначаються за законом, що діє на час подання заяви про відставку. Право судді на щомісячне довічне грошове утримання та його умови визначаються за законом, що діє на час подання заяви про призначення такого утримання. Винятки з цього правила можуть бути зумовлені, зокрема, непередбачуваністю змін до законодавства, порушенням гарантій незалежності суду й іншими обставинами, що зачіпають саму суть права.

Постанова від 16 липня 2021 року у справі № 200/9113/20-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98367570>



Про відсутність підстав для зарахування періоду роботи на посаді стажиста слідчого прокуратури для призначення щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці

Посада «стажист слідчого» не охоплюється поняттям «слідчого», враховуючи аналогію за посадою прокурора, визначення якого міститься у статті 56 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII «Про прокуратуру», тому законних підстав для зарахування періоду роботи на посаді стажиста слідчого прокуратури, який дає право на призначення щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці, немає.

Постанова від 19 серпня 2021 року у справі № 369/2234/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99094094>



Про застосування розміру відсоткового значення суддівської винагороди судді для перерахунку щомісячного довічного грошового утримання судді

Для перерахунку щомісячного довічного грошового утримання судді за правилами частини четвертої статті 142 Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» у формулі його обрахунку має застосуватись розмір відсоткового значення суддівської винагороди судді, який працює на відповідній посаді, визначений частиною третьою статті 142 Закону № 1402-VIII.

Постанова від 24 вересня 2021 року у справі № 620/5437/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860835>



Про перерахунок щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці у розмірі й у порядку, визначеному чинним законодавством на час здійснення такого перерахунку

Оскільки чинним Законом України від 2 червня 2016 року № 1402-VII «Про судоустрій і статус суддів» передбачені інші розміри суддівської винагороди та розмір відсотків від неї для нарахування щомісячного грошового утримання, то відсутні правові підстави для обрахунку щомісячного грошового утримання судді одночасно за складовими, які передбачені для різних формул обрахунку грошового утримання (розміру щомісячної суддівської винагороди) за Законом № 1402-VIII, а розміру відсотку – за Законом України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів». Зворотнє зумовить неоднакове визначення розміру щомісячного довічного грошового утримання суддів, що вийшли у відставку відповідно до Закону № 2453-VI, та тих, які вийшли або вийдуть у відставку відповідно до Закону № 1402-VIII. Вказане призведе до дискримінації останніх і суперечитиме положенням частини першої статті 126 Основного Закону України щодо гарантування незалежності суддів.

Постанова від 27 вересня 2021 року у справі № 580/585/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99941090>

**Визначення стажу роботи на посаді судді, який дає право на щомісячну доплату за вислугу років**

Приписи постанови Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2005 року № 865 «Про оплату праці та щомісячне грошове утримання суддів» визначають складові стажу для визначення наявності права судді на відставку й одержання щомісячного грошового утримання, а не права на одержання надбавки до посадового окладу за вислугу років.

Таким чином, половина строку навчання за денною формою у вищих юридичних навчальних закладах, на юридичних факультетах вищих навчальних закладів підлягає зарахуванню до стажу роботи судді, який дає право на відставку, але не враховується до стажу роботи судді, який дає право на одержання надбавки за вислугу років.

Постанова від 18 травня 2022 року у справі № 260/240/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104383552>



Визначення місяця, з якого необхідно починати здійснювати перерахунок щомісячного довічного грошового утримання

Пунктом 4 розділу II Порядку подання документів для призначення (перерахунку) і виплати щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці органами Пенсійного фонду України, затвердженого постановою Пенсійного фонду України від 25 січня 2008 року № 3-1, перерахунок щомісячного довічного утримання проводиться з 1 числа місяця, наступного за місяцем, у якому змінилися розміри складових суддівської винагороди судді, який працює за відповідною посадою.

Разом із тим частина четверта статті 142 Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» передбачає здійснення перерахунку раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці в разі зміни розміру складових суддівської винагороди діючого судді, не містить відповідні часові обмеження здійснення виплати за наслідками перерахунку, які в цьому випадку фактично позбавляють особу на реалізацію права отримання належного розміру грошового утримання за один місяць, і пов'язує право на перерахунок щомісячного довічного утримання саме зі зміною розміру складових суддівської винагороди.

Враховуючи вищу юридичну силу закону, перерахунок щомісячного довічного утримання слід здійснювати починаючи з місяця, коли було змінено розмір складових суддівської винагороди судді.

Постанова від 12 липня 2022 року у справі № 620/1863/19
<https://reestr.court.gov.ua/Review/105203345>



Щомісячна доплата, яка не враховується при призначенні щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці

З набранням чинності Законом України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» суддям припинено виплату щомісячної надбавки за почесне звання «Заслужений юрист України».

З огляду на викладене спеціальним законом, який регулює питання призначення щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці, чітко визначено склад суддівської винагороди, який враховується при обчисленні такого утримання, до якого не входить щомісячна доплата за почесне звання «Заслужений юрист України».

Постанова від 27 липня 2022 року у справі № 1540/3642/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105444397>



Інформаційний характер довідки про суддівську винагороду працюючого судді для перерахунку щомісячного довічного грошового утримання

Довідка про суддівську винагороду працюючого судді за відповідною посадою не є юридичним фактом, з яким пов'язується виникнення права на перерахунок. Суддівська винагорода визначається безпосередньо законом. Довідка про суддівську винагороду має виключно інформаційний характер. Видаючи таку довідку, голова суду чи інша особа, що діє від його імені, лише інформує Пенсійний фонд України про розмір та складові суддівської винагороди судді, що працює на відповідній посаді.

Постанова від 27 жовтня 2022 року у справі № 640/10564/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106988453>



Включення до довідки для виплати і перерахунку щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці доплати за вислугу років, яку така особа на день звільнення фактично не отримувала

Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» передбачає обмеження щодо нарахування та виплати доплат до посадового окладу лише працюючого судді (який здійснює правосуддя), що є тимчасовим заходом, пов'язаним із його відстороненням від посади, однак будь-яких заборон щодо включення таких доплат при нарахуванні та виплаті щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці цей закон не містить.

Постанова від 28 лютого 2023 року у справі № 440/729/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109257894>



2.3. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ

Про відмінність понять «вислуга років, що дає право на пенсію» і «стаж роботи на прокурорських посадах» для призначення пенсії відповідно до Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру»

Законодавство розрізняє поняття «вислуга років, що дає право на пенсію» і «стаж роботи на прокурорських посадах». При цьому посади, період роботи на яких зараховується до стажу роботи на прокурорських посадах, є відмінними від переліку посад, який надає право на пенсію за вислугою років.

В той же час до вислуги років, що дає право на пенсію, включається весь стаж роботи на прокурорських посадах.

Постанова від 25 серпня 2021 року у справі № 751/2403/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99151544>



Про обов'язок пенсійного органу врахувати довідку, видану Генеральною прокуратурою України для перерахунку пенсії, призначеної військовослужбовцю військової прокуратури

Процедура видачі довідок для перерахунку пенсії, яка врегульована нормами пунктів 1–3 Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 року № 45, поширюється виключно на державні органи, зазначені в абзаці 1 пункту 2 Порядку № 45, серед яких відсутня Генеральна прокуратура України.

Оскільки Генеральна прокуратура України не зобов'язана була повідомляти у п'ятиденний строк Пенсійному фонду України про підстави перерахунку пенсій військовослужбовцям, в той час як постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 657 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо оплати праці працівників прокуратури» підвищено посадові оклади працівників прокуратур Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та м. Севастополя, військових прокуратур регіонів і прирівняних до них прокуратур, яка набрала законної сили 6 вересня 2017 року, то саме зазначена постанова й довідка, яка видана на її виконання, є належною підставою для проведення перерахунку пенсії позивачу відповідно до статті 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Постанова від 17 січня 2023 року у справі № 420/450/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108463787>



2.4. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Про підтвердження участі особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС для призначення пенсії на підставі статті 55 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Факт участі особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС може бути підтверджений будь-якими первинними документами.

Для підтвердження участі військовослужбовця в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС не має значення той факт, що військова частина, у якій він проходив службу, не розташовувалася в зоні відчуження.

*Постанова від 24 липня 2018 року у справі № 524/2062/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/75485507>*



Про призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку в разі втрати посвідчення потерпілого від наслідків Чорнобильської катастрофи

Втрата посвідчення потерпілого від наслідків Чорнобильської катастрофи і неможливість отримання його дублікату не можуть бути підставою для позбавлення особи права на призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку відповідно до статті 55 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

*Постанова від 18 березня 2020 року у справі № 381/5143/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88305193>*



Про відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії військовослужбовців

Військовослужбовці всіх категорій, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження дійсної строкової служби і внаслідок цього стали особами з інвалідністю, мають право на визначення розміру відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії, виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом станом на 1 січня відповідного року – з 25 квітня 2019 року –

дня ухвалення Конституційним Судом України Рішення у справі № 3-14/2019 (402/19, 1737/19).

Постанова від 24 листопада 2020 року у справі № 802/1133/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93053052>



Про перерахунок пенсії з урахуванням доплати за несення служби в зоні відчуження Чорнобильської АЕС

Доплата за несення служби в зоні відчуження Чорнобильської АЕС є щомісячним додатковим видом грошового забезпечення, що має постійний характер для осіб, які несуть службу в зоні радіоактивного забруднення Чорнобильської АЕС, а тому має бути включена до складу грошового забезпечення, з якого здійснюється обчислення пенсії.

Постанова від 26 листопада 2020 року у справі № 372/224/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149546>



Про підтвердження участі особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС для призначення пенсії на підставі статті 55 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Законодавець установив перелік документів, що підтверджують участь особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, який не обмежується лише довідкою форми № 122, а навпаки, такий факт може бути підтверджений будь-якими первинними документами.

Різного роду довідки про період роботи (служби) у зоні відчуження, про евакуацію, відселення, самостійне переселення, про період проживання та роботи на забруднених територіях тощо, відповідно до статті 15 Закону № 796-XII є лише підставою для визначення статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Постанова від 15 січня 2021 року у справі № 520/7846/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94171730>



Про підстави для переведення з пенсії по інвалідності, яку особа отримує відповідно до Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», на пенсію по інвалідності за Законом України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Приписи частини другої статті 59 Закону № 796-XII і пункту «г» частини першої статті 3 Закону № 2262-XII у сукупності дають підстави для вузького тлумачення переліку осіб, які мають право вибору пенсії на підставі Закону № 2262-XII або на підставі статті 54 Закону № 796-XII.

При цьому вузьке тлумачення частини другої статті 59 Закону № 796-XII є додатковою гарантією для тих військовослужбовців або прирівняних до них осіб, які більше постраждали внаслідок ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, отримавши інвалідність саме через поранення, контузії або каліцтва. В інших випадках, зокрема отримання інвалідності через захворювання, пов'язане з виконанням обов'язків військової служби щодо ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, особа не позбавляється соціального захисту й отримує відповідне соціальне забезпечення на підставі Закону № 796-XII.

Постанова від 25 лютого 2021 року у справі № 588/774/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95138719>



Про можливість застосування під час обчислення пенсій по інвалідності особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, середньої заробітної плати за 2014, 2015 та 2016 роки

Можливість застосування під час обчислення пенсій по інвалідності особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, середньої заробітної плати за 2014, 2015 та 2016 роки передбачена лише для осіб, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій та випробувань, військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї під час проходження дійсної строкової служби та внаслідок цього стали особами з інвалідністю.

Постанова від 18 травня 2021 року у справі № 300/316/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96977474>



Про включення суми премії до заробітної плати, одержаної за роботу в зоні відчуження для нарахування пенсії відповідно до Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Сума премії повинна включатися до заробітної плати, одержаної за роботу в зоні відчуження, під час проведення розрахунку.

*Постанова від 31 травня 2021 року у справі № 607/12174/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97334911>*



Про право особи на обчислення пенсії по інвалідності на підставі частини третьої статті 59 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Право на обчислення пенсії по інвалідності, яке реалізується на підставі частини третьої статті 59 Закону № 796-XII у розмірі п'яти мінімальних заробітних плат, пов'язується з наявністю в особи станом на момент ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС статусу військовослужбовця, з урахуванням висновків, викладених у Рішенні Конституційного Суду України від 25 квітня 2019 року № 1-п(II)/2019.

*Постанова від 3 червня 2021 року у справі № 320/4932/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97392887>*



Про кратну оплату праці осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, що були зайняті на роботах із ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС

За змістом розпорядження Ради Міністрів СРСР від 17 травня 1986 року № 964 рс, кратна оплата праці є правом відповідних керівників міністерств і відомств і проводилась лише у виняткових випадках.

*Постанова від 18 серпня 2021 року у справі № 816/685/15-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99062644>*



Про безпідставність відмови у відновленні виплати пенсії в разі відсутності паперової пенсійної справи

Відсутність паперової пенсійної справи не є підставою для відмови у відновленні виплати пенсії, оскільки особа не може нести негативних наслідків у зв'язку з відсутністю його пенсійної справи, а протилежно позбавляє його права на її відновлення.

Постанова від 22 вересня 2021 року у справі № 308/3864/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99796833>

**Про пріоритетність застосування положень статей 50, 54 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» в період із 1 січня по 2 серпня 2014 року для визначення розміру пенсії**

Законом України від 16 січня 2014 року № 719-VII «Про Державний бюджет України на 2014 рік» (у редакції, чинній до 3 серпня 2014 року) не передбачалось обмежень щодо застосування статей 50, 54 Закону № 796-XII. Виходячи з пріоритетності законів над підзаконними нормативними актами, з 1 січня по 2 серпня 2014 року включно під час визначення розміру пенсії застосуванню підлягали положення статей 50, 54 Закону № 796-XII, а не постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1210 «Про підвищення рівня соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Постанова від 6 жовтня 2021 року у справі № 464/148/15-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100155719>

**Про відсутність підстав для перерахунку пенсії відповідно до положення частини третьої статті 59 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» особі, залученій під час ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС до формувань Цивільної оборони**

Залучення особи під час ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС до формувань Цивільної оборони, у тому числі і невоєнізованих, не свідчить про проходження особою військової служби в цей період.

Постанова від 19 жовтня 2021 року у справі № 320/5503/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100439863>



Обов'язок пенсійного органу прийняти рішення про призначення (перерахунок) або про відмову в призначенні (перерахунку) пенсії в разі звернення до нього особи з відповідною заявою

У разі звернення особи до пенсійного органу із заявою про призначення (перерахунок) пенсії останній зобов'язаний розглянути подану заяву з документами та прийняти відповідне рішення про призначення (перерахунок) або про відмову в призначенні (перерахунку) пенсії.

Постанова від 23 червня 2022 року у справі № 812/1260/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104904323>



Оплата фактично відпрацьованого часу в зоні відчуження

Оплата фактично відпрацьованого часу (включаючи вихідні і святкові дні) у відповідних зонах небезпеки повинна проводитись виходячи з розрахункової денної тарифної ставки (посадового окладу), що враховується з тарифної ставки (посадового окладу) за даний місяць, поділеної на календарну кількість днів цього місяця.

Постанова від 16 серпня 2022 року у справі № 377/9/17-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105758828>



Умови для збільшення пенсії громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2148-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» до пункту 2 статті 56 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» внесено зміни, згідно з якими право на пенсію в повному розмірі мають громадяни, віднесені до категорій 1, 2, 3, 4, за умови стажу роботи не менш як: чоловіки – 20 років, жінки – 15 років, із збільшенням пенсії на один процент заробітку за кожний рік роботи понад

установлений цим пунктом стаж, але не вище 75 процентів заробітку, а громадянам, які відпрацювали за списком № 1, чоловіки – 10 років і більше, жінки – 7 років 6 місяців і більше – не вище 85 процентів заробітку, у разі призначення пенсії на умовах частини другої статті 27 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Відповідно до частини другої статті 27 Закону № 1058-IV, за бажанням застрахованої особи частину розміру пенсії за віком за період страхового стажу, набутого до дня набрання чинності цим законом, може бути визначено відповідно до раніше діючого законодавства, а частину розміру пенсії за період страхового стажу, набутого після набрання чинності цим законом, – відповідно до цього закону. Отже, правове регулювання спірних правовідносин змінилось, і у зв'язку зі змінами Закон № 796-XII пов'язує збільшення пенсії на один процент заробітку за кожний рік роботи понад стаж, установлений пунктом 2 статті 56 цього Закону, з призначенням пенсії на умовах, визначених частиною другою статті 27 Закону № 1058-IV.

Постанова від 29 серпня 2022 року у справі № 300/1390/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105947977>



Обов'язкові умови для виплати пенсії в розмірі 100 процентів відповідних сум грошового забезпечення учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС

За змістом частини другої статті 13 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», обов'язковими умовами виплати пенсії в розмірі 100 процентів відповідних сум грошового забезпечення є:

- участь під час проходження служби у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;
- віднесення особи в установленому законом порядку до категорії 1.

Оскільки такі умови є обов'язковими, то відсутність однієї з них позбавляє особу права на виплату пенсії в розмірі 100 процентів відповідних сум грошового забезпечення.

Постанова від 30 вересня 2022 року у справі № 552/5634/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106571144>



2.5. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ, ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Про підстави для збереження в особи права на призначення пенсії державно-службовця після 1 травня 2016 року

Обов'язковою умовою для збереження в особи права на призначення пенсії відповідно до статті 37 Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу» після 1 травня 2016 року є дотримання сукупності вимог, визначених у частині першій статті 37 Закону № 3723-XII і Прикінцевих та перехідних положеннях Закону України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу», а саме щодо віку, страхового стажу, стажу державної служби.

Отже, після 1 травня 2016 року (дата набрання чинності Законом № 889-VIII) зберігають право на призначення пенсії державного службовця відповідно до статті 37 Закону № 3723-XII лише ті особи, які мають стаж державної служби, визначений пунктами 10, 12 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 889-VIII, і мають передбачені частиною першою статті 37 Закону № 3723-XII вік і страховий стаж.

Постанова від 12 квітня 2021 року у справі № 591/3924/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96219647>



Про визначення розміру матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань для включення до розрахунку пенсії державного службовця

Положення постанови Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2016 року № 622 «Деякі питання пенсійного забезпечення окремих категорій осіб» застосовуються до осіб, які на день набрання чинності Законом України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу» набули право на призначення пенсії вперше відповідно до вимог статті 37 Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу». У такому разі для призначення пенсії матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань хоча і нараховується за період, що перевищує календарний місяць (12 місяців), однак враховується в частині, що відповідає кількості місяців у розрахунковому періоді.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 560/3559/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470632>



Про припинення виплати щомісячної державної пенсії особам, які працюють в органах місцевого самоврядування

Положення Закону України від 7 червня 2001 року № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування» є спеціальними по відношенню до приписів статті 54 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» у зв'язку з проходженням особою служби в органах місцевого самоврядування. Закон № 2493-III містить зобов'язання для органів Пенсійного фонду України щодо припинення виплати будь-якого виду пенсії особам, які працюють в органах місцевого самоврядування та не має жодних виключень, у тому числі стосовно ветеранів військової служби.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 487/1362/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470976>

**Відсутність підстав для включення до розрахунку пенсії державного службовця вихідної допомоги при виході на пенсію**

Вихідна допомога при виході на пенсію не пов'язана з виконанням державним службовцем своїх службових обов'язків, відноситься до разових платежів, її виплата зумовлена фактом звільнення, та не входить до фонду оплати праці. Отже, така допомога не підлягає і врахуванню в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії.

Постанова від 23 грудня 2021 року у справі № 607/14308/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102171271>

**Підстави для перерахунку пенсії в разі наявності форми довідки для перерахунку, затвердженої підзаконним нормативно-правовим актом на виконання вимог закону, який втратив чинність**

Наявність форми довідки для перерахунку пенсії, затвердженої підзаконним нормативно-правовим актом на виконання вимог закону, який передбачав права на такий перерахунок, не може бути достатньою підставою для оформлення такої довідки та направлення її до Пенсійного фонду України, якщо такий закон втратив чинність на момент видачі довідки.

Постанова від 30 серпня 2022 року у справі № 554/7608/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105973867>



2.6. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЩО МАЮТЬ ПРАВО НА ПРИЗНАЧЕННЯ ПЕНСІЇ ЗА ВІКОМ, ПО ІНВАЛІДНОСТІ, У ЗВ'ЯЗКУ З ВТРАТОЮ ГОДУВАЛЬНИКА

Про важливість дотримання принципу правової визначеності при взятті на облік пенсійної справи пенсіонера у зв'язку з його переїздом на постійне або тимчасове проживання до іншої адміністративно-територіальної одиниці

Перегляд органом Пенсійного фонду України вже прийнятого іншим пенсійним органом рішення про призначення особі пенсії є порушенням принципу правової визначеності, який є одним з елементів верховенства права. Відсутність архівних документів у розпорядженні пенсійного органу не може бути підставою для позбавлення позивача права на зарахування такого періоду в стаж роботи і, відповідно, перерахунку цього стажу для призначення пенсії.

Постанова від 29 березня 2019 року у справі № 548/2056/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/80842194>



Про порядок вирішення колізії законів у правовідносинах, пов'язаних із призначенням і перерахунком пенсії по інвалідності

Після прийняття Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» його норми підлягають пріоритетному застосуванню до всіх правовідносин, що виникають у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, включно з призначенням і перерахунком пенсії по інвалідності. При цьому норми Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» застосовуються лише в тій частині, що не суперечить положенням Закону № 1058-IV.

Постанова від 21 травня 2020 року у справі № 239/702/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89352927>



Про особливості доказування в суді факту подання пенсіонером завідомо недостовірних відомостей, що призвело до переплати пенсії

Обов'язковою умовою для стягнення надміру виплачених пенсій є допущення зловживань із боку пенсіонера, однак указані суми не можуть бути стягнуті у випадку призначення пенсії на підставі недостовірних даних, формування яких не залежить від пенсіонера, – у такому разі суми зайво виплаченої пенсії стягуються зі страхувальника. При цьому, оцінюючи докази, що свідчать про можливе зловживання, судам слід виходити з презумпції дійсності документів, наданих для призначення / перерахунку пенсії, та презумпції добросовісності заявника. Ці презумпції може бути спростовано на підставі доказів, що доводять умисел заявника на отримання пенсії без законних для цього підстав.

Постанова 16 червня 2020 року у справі № 756/6984/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89869029>



Про відсутність строкового обмеження стосовно виплати пенсії у визначеному законодавством розмірі за минулий час, яку особа не отримувала з вини держави в особі її компетентних органів

В Україні не існувало і не існує на сьогодні жодного строкового обмеження стосовно виплати пенсії у визначеному законодавством розмірі за минулий час, яку особа не отримувала з вини держави в особі її компетентних органів.

Таким чином, у разі, якщо за національним законодавством особа має обґрунтоване право на отримання виплат у рамках національної системи соціального забезпечення та якщо відповідні умови дотримано, органи влади не можуть відмовити в таких виплатах до тих пір, поки такі виплати передбачено законодавством. Конституція України та Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» гарантують усім громадянам України, за певних умов, право на матеріальне забезпечення за рахунок трудових і соціальних пенсій.

Постанова від 24 вересня 2020 року у справі № 569/19123/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91752782>



Про право на вибір щодо обчислення розміру пенсії при її призначенні

31 жовтня 2011 року особа при призначенні пенсії за Законом України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» має вибір щодо обчислення її розміру додатково із врахуванням заробітної плати (доходу) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року

незалежно від перерв. Законодавець також установив можливість особі обрати страхові періоди, з яких обчислюється пенсія, при переході з одного виду пенсії на інший.

Постанова від 12 листопада 2020 року у справі № 260/401/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92810969>



Щодо оптимізації заробітної плати для обчислення розміру пенсії за віком відповідно до положень Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

Оптимізація заробітної плати для обчислення розміру пенсії не застосовується до осіб, що завершили свою трудову діяльність до 1 липня 2000 року.

Постанова від 30 листопада 2020 року у справі № 501/680/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170339>



Отримання спадкоємцями сум пенсій, які були нараховані, проте не виплачені особі за життя

Суми пенсій, які були нараховані, проте не виплачені особі за життя, передаються членам його сім'ї. При цьому отримання вказаних коштів законодавець не ставить у залежність від отримання свідоцтва про право на спадщину.

Постанова від 22 грудня 2020 року у справі № 2-а-3938/11
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749186>



Про можливість проведення оптимізації заробітної плати при перерахунку вже призначеної пенсії

Можливість оптимізації заробітку, що визначена в абзаці 3 частини першої статті 40 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», стосується призначення пенсії і не може бути застосована при перерахунку вже призначеної пенсії.

Постанова від 19 березня 2021 року у справі № 345/3150/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95653712>



Про можливість подачі заяви про призначення пенсії як особисто пенсіонером, так і його уповноваженим представником

Заява про поновлення виплати раніше призначеної пенсії може бути подана як пенсіонером особисто, так і його законним представником.

Постанова від 17 березня 2021 року у справі № 454/2238/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95580321>

**Про відсутність підстав для проведення індексації пенсії, надбавок, доплат, розміри яких обраховуються виходячи з прожиткового мінімуму**

До об'єктів індексації, визначених у пункті 2 Порядку проведення індексації грошових доходів населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1078, не відносяться, зокрема, соціальні виплати, які визначаються залежно від прожиткового мінімуму (пенсії, обчислені з урахуванням абзацу першого частини першої статті 28 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»); додаткова пенсія, підвищення, компенсаційні виплати, надбавки та інші доплати до пенсії, які визначаються залежно від прожиткового мінімуму.

Постанова від 26 березня 2021 року
у справі № 336/6027/16-а (2-а/336/17/2017)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95815448>

**Про право на отримання пенсії незалежно від місця проживання**

Право на отримання пенсії не може пов'язуватися з такою умовою, як постійне проживання в Україні, держава відповідно до конституційних принципів зобов'язана гарантувати це право незалежно від того, де проживає особа, якій призначено пенсію, – в Україні чи за її межами.

Постанова від 20 квітня 2021 року у справі № 489/9660/14-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96420717>

**Про обов'язок пенсійного органу щодо перевірки достовірності виданих документів для призначення пенсії**

Перевірка достовірності виданих документів покладається на пенсійний орган, а сумніви останнього щодо обґрунтованості їх видачі самі по собі не можуть бути

підставою для відмови у неврахуванні заробітної плати при призначенні позивачу пенсії.

Постанова від 3 червня 2021 року у справі № 127/8001/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97428675>



Про пенсійне забезпечення журналістів державних і комунальних засобів масової інформації

Журналісти державних і комунальних засобів масової інформації, у тому числі посада, на якій працює позивач, прирівнюється до державних службовців лише в умовах і порядку оплати праці та нарахуванні пенсії.

При цьому такі особи не є державними службовцями, на яких поширюється дія Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу».

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 471/744/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533218>



Про різне правове регулювання пенсії за вислугу років і пенсії за віком

Пенсія за вислугу років і пенсія за віком передбачені різними законами і за своєю природою є різними пенсіями, а тому призначення пенсії за віком особі, яка до того отримувала пенсію за вислугу років, не відповідає передбаченому частиною третьою статті 45 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» поняттю переведення на інший вид пенсії.

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 367/1276/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533145>



Про припинення виплати пенсії за віком із 1 січня 2016 року особам, які працюють на посадах і на умовах, передбачених законами України «Про державну службу», «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів»

З 1 січня 2016 року набрав чинності Закон України від 24 грудня 2015 року № 911-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», яким внесено

зміни до частини першої статті 47 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-ІV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», абзаци другий і третій якої викладено в такій редакції: «Тимчасово, у період з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2016 року: особам (крім інвалідів I та II груп, інвалідів війни III групи та учасників бойових дій, осіб, на яких поширюється дія пункту 1 статті 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"), які працюють на посадах та на умовах, передбачених законами України "Про державну службу", "Про прокуратуру", "Про судову систему і статус суддів", призначені пенсії/щомісячне довічне грошове утримання не виплачуються».

Отже, з 1 січня 2016 року призначені пенсії не виплачуються у разі роботи осіб на посадах та на умовах, передбачених, зокрема, Законом України «Про судову систему і статус суддів».

Постанова від 14 червня 2021 року у справі № 221/5563/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97628199>



Про переведення призначеної в Україні пенсії в іншу державу (Республіку Молдову)

Для договірних Сторін при вирішенні питання щодо суб'єкта пенсійного забезпечення, переміщеного на постійне місце проживання громадянина іншої Сторони, визначальним є встановлення дотримання особою умов, визначених ратифікованою урядами країн Угоди між Пенсійним фондом України і Соціальним фондом Республіки Молдова, з якими цей обов'язок виникає у країні, в яку на постійне місце проживання переїхала особа, або залишається за країною, громадянином якої особа є.

Перша полягає в доведенні особою обставин щодо зміни країни постійного місця проживання з України на Республіку Молдову.

Друга пов'язана з надходженням повідомлення від відповідного органу з питань пенсійного забезпечення іншої держави за новим місцем проживання особи.

Постанова від 30 червня 2021 року у справі № 757/60149/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98012880>



Про відсутність підстав для правонаступництва у разі, якщо за життя померлого пенсіонера сума пенсії не була йому нарахована

Сума пенсії, яку не було нараховано пенсіонеру, не може вважатися недоотриманою сумою пенсії і не підлягає виплаті в порядку статті 52 Закону України від

9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та не входить до складу спадщини, оскільки така в силу положень статті 1219 Цивільного кодексу України нерозривно пов'язана з особою спадкодавця і не може бути передана іншим особам, а тому спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Постанова від 15 липня 2021 року у справі № 2-а-2691/2009
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98343473>



Про причини інвалідності

Причинами інвалідності є: загальне захворювання, трудове каліцтво, професійне захворювання, інвалідність з дитинства; для військовослужбовців – поранення, контузія, каліцтво, одержані при захисті Батьківщини або при виконанні інших обов'язків військової служби, чи захворювання, пов'язане з перебуванням на фронті, або каліцтво, одержане внаслідок нещасного випадку, не пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби, чи захворювання, не пов'язане з перебуванням на фронті, а в спеціально передбачених законодавством випадках – захворювання, одержане при виконанні обов'язків військової служби. Законодавством України можуть бути встановлені й інші причини інвалідності.

Постанова від 30 вересня 2021 року у справі № 750/9743/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100049797>



Про відсутність підстав для позбавлення працівника права на соціальний захист у частині призначення пенсії за віком у зв'язку з недотриманням правил ведення трудової книжки з вини адміністрації підприємства

За загальним правилом відповідальність за організацію ведення обліку, зберігання і видачу трудових книжок покладається на керівника підприємства, установи, організації, тому недотримання правил ведення трудової книжки може мати негативні наслідки саме для особи, яка допустила такі порушення, а не для особи, якій ця трудова книжка належить, а отже, і не може впливати на її особисті права. Водночас працівник не може відповідати за правильність і повноту оформлення бухгалтерських документів на підприємстві, та у свою чергу неналежний порядок ведення і заповнення трудової книжки та іншої документації з вини адміністрації підприємства, а тому вказані обставини не можуть бути підставою для позбавлен-

на позивача конституційного права на соціальний захист у частині призначення пенсії за віком.

Постанова від 30 вересня 2021 року у справі № 300/860/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100050070>



Про відсутність підстави для поновлення виплати пенсії лише за фактом звернення особи чи її представника до територіального органу Пенсійного фонду України

Сам по собі факт звернення особи чи її представника до територіального органу Пенсійного фонду України не є підставою для поновлення виплати пенсії, а таке поновлення можливе лише після з'ясування обставин і наявності умов для відновлення її виплати.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 353/265/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470718>



Про підстави для відшкодування зайво сплаченої пенсії

Законодавством визначено дві самостійні підстави для відшкодування зайво сплаченої пенсії, кожна з яких визначає суб'єкта, на якого покладається такий обов'язок залежно від того, хто із цих суб'єктів вчинив відповідні дії, що призвели до такої зайвої сплати. У випадку зловживань із боку пенсіонера обов'язок відшкодування може бути покладений на нього, а у випадку подання недостовірних відомостей страхувальником обов'язок відшкодування зайвих виплат покладається на цього страхувальника. Відповідальність може бути покладено на громадянина на підставі частини першої статті 103 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» виключно внаслідок зловживання з боку пенсіонера, яке може полягати, зокрема, у поданні ним документів з явно неправильними відомостями. Тобто умовою є свідомі, активні та навмисні дії з боку пенсіонера, які призвели до надмірної виплати йому пенсії.

Постанова від 25 жовтня 2021 року у справі № 554/4736/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100593107>



Про ведення органами Пенсійного фонду України персоналізованого обліку застрахованих осіб

Оскільки органи Пенсійного фонду України ведуть персоналізований облік усіх застрахованих, а відтак працевлаштованих осіб, то у пенсійного органу наявна інформація про факт працевлаштування особи, що виключає зловживання з боку останньої в частині неповідомлення про своє місце роботи.

Постанова від 25 жовтня 2021 року у справі № 554/4736/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100593107>



Про призначення пенсії по втраті годувальника особи, яка є інвалідом з дитинства

Право на призначення пенсії по втраті годувальника особа, якій призначається пенсія, набуває лише за умови надання виписки з акта огляду в медико-соціальної експертній комісії (МСЕК) і висновку МСЕК про те, що вона могла бути визнана інвалідом до досягнення 18 років. Тобто є два випадки для призначення пенсії такого виду пенсії: як установлення особі інвалідності до досягнення нею 18-річного віку, так і настання інвалідності у віці до 18 років. Встановлення категорії «інвалідність з дитинства» МСЕК особам ще до їх повноліття чинним законодавством не передбачено.

Постанова від 27 жовтня 2021 року у справі № 759/6651/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100623632>



Про підставу для автоматичного переведення особи, пенсію якій призначено відповідно до Закону України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність», на пенсію відповідно до умов Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

З 1 жовтня 2017 року підставою для автоматичного переведення особи, пенсію якій призначено відповідно до Закону № 848-VIII, на пенсію відповідно до умов Закону № 1058-IV є збільшення розрахованого за нормами Закону № 1058-IV розміру пенсії.

Постанова від 17 листопада 2021 року у справі № 160/1005/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101150512>



Відсутність правових підстав для включення в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії коштів на оплату листків непрацездатності

З коштів на оплату листків непрацездатності страхові внески не відраховуються. Отже, у пенсійного органу не виникає підстав для включення таких коштів у заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії.

Постанова від 6 грудня 2021 року у справі № 554/960/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101698235>



Поновлення виплати раніше призначених (нарахованих) пенсій громадянам України, які проживають за її межами, без обмеження будь-яким строком

Положення статей 122, 123 Кодексу адміністративного судочинства України (щодо строку звернення до суду й наслідків його пропуску) не підлягають застосуванню до спорів, які виникли у зв'язку з поновленням виплати раніше призначених (нарахованих) пенсій громадянам України, які проживають за її межами, на підставі Рішення Конституційного Суду України від 7 жовтня 2009 року № 25-рп/2009.

Зважаючи на те, що непроведення виплати пенсії таким особам відбулося з вини держави в особі її компетентних органів, поновлення виплати пенсії має проводитися без обмеження будь-яким строком.

Постанова від 8 грудня 2021 року у справі № 140/2465/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101774317>



Призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника, який працював на посадах, віднесених до посад державних службовців

Непрацездатні члени сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, мають право на призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника на підставі статті 37 Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу» за наявності таких умов: 1) смерть годувальника настала в період перебування на державній службі; 2) стаж державної служби померлого годувальника становив не менше 10 років на день набрання чинності (1 травня 2016 року) Законом України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу».

Постанова від 13 січня 2022 року у справі № 681/1009/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103028002>



Порядок проведення індексації пенсії з 1 січня 2015 року

З 1 січня 2015 року проведення індексації наростаючим підсумком і виплата фактично нарахованих сум проводиться виключно в межах бюджетних асигнувань на вказані цілі, встановлених Кабінетом Міністрів України. Діючі на сьогоднішній час обмеження на проведення нарахування та виплату індексації мають застосовуватися пенсійним органом у чіткій відповідності з розмірами бюджетних асигнувань, оскільки такі норми є чинними та не скасовані в установленому законом порядку, а вимоги пункту 9 Прикінцевих положень Закону України від 28 грудня 2014 року № 80-VIII «Про Державний бюджет на 2015 рік» не визнані неконституційними.

Постанова від 9 лютого 2022 року у справі № 674/620/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103128787>



Про можливість урахувати при призначенні пенсії заробіток, отриманий за межами України

Можливість урахувати при призначенні пенсії заробіток, отриманий за межами України, залежить від сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України за цей період.

Постанова від 17 лютого 2022 року у справі № 755/139/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103402223>



Про особливості зарахування до страхового стажу особи періоду перебування на обліку в центрі зайнятості

Виплата допомоги по безробіттю та перебування на обліку безробітних є самостійними процедурами з окремими строками й підставами для їх початку та припинення. До страхового стажу особи, яка перебувала на обліку в центрі зайнятості як безробітна, зараховується лише період, протягом якого особа отримувала допомогу по безробіттю, а не весь період перебування особи на обліку в центрі зайнятості як безробітної.

Постанова від 20 квітня 2022 року у справі № 638/7217/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104026198>



Обов'язкова умова для проведення індексації пенсії

Обов'язковою умовою проведення індексації пенсії є подання позивачем довідки підприємства, де вона працює, у якій зазначається розмір її оплати праці, проіндексована її сума і сума індексації, з урахуванням тих обставин, що заробітна плата працюючого пенсіонера не буде перевищувати прожиткового мінімуму, встановленого для працездатної особи.

Постанова від 4 травня 2022 року у справі № 369/3365/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104177524>

**Неприпустимість формального підходу пенсійного органу при розгляді заяви про призначення / перерахунок пенсії**

Відповідно до пункту 3.3 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1, орган, що призначає пенсію, надає: роз'яснення підприємствам, установам, організаціям та особам з питань призначення та виплати пенсій; у разі необхідності – бланки документів; допомогу особам, зазначеним у пунктах 1.1 і 1.2 розділу I цього Порядку, щодо одержання відсутніх документів для призначення пенсії; у разі необхідності – допомогу щодо визначення права на пенсію до звільнення особи з посади, яка дає право на її призначення.

Таким чином, одним із обов'язків пенсійного органу при розгляді заяви про призначення / перерахунок пенсії є надання заявникам у разі необхідності бланків документів.

Постанова від 4 травня 2022 року у справі № 805/5133/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104178053>

**Формула визначення заробітної плати для обчислення пенсії**

Передбачена статтею 40 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» формула визначення заробітної плати для обчислення пенсії та формула визначення коефіцієнту заробітної плати за кожний місяць страхового стажу є єдиними і застосовуються до всієї заробітної плати, яка враховується при обчисленні пенсії.

*Постанова від 11 травня 2022 року у справі № 661/404/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104258034>*



Відсутність правових підстав для зарахування періоду навчання особи на підготовчому відділенні до страхового стажу, що враховується під час обчислення пенсії

Підготовчі курси (підготовчі відділення) при вищому навчальному закладі не є рівноцінними самим вищим навчальним закладам, перелік яких наведено в статті 25 Закону України від 1 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту», а навчання на підготовчому відділенні (курсах) не є складовою навчання у вищому навчальному закладі, оскільки у випадку, якщо особа не вступить до останнього з будь-якої причини (відмова від вступу, нездача іспитів тощо), період навчання на підготовчих курсах (відділеннях) не можна вважати здобуттям вищої освіти.

Отже, навчання на підготовчому відділенні не підлягає зарахуванню до страхового стажу, який враховується під час обчислення пенсії.

*Постанова від 11 травня 2022 року у справі № 445/2374/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104258059>*



Визначення документа, що посвідчує особу, яка проживає за кордоном і звернулася за поновленням виплати пенсії в Україні

Посвідчення особи, видане міністерством внутрішніх справ іншої держави, посвідчує особу виключно на території цієї держави та не є належним документом, що посвідчує особу, яка звернулася за призначенням пенсії в Україні.

Особа, яка звертається до пенсійного органу із заявою про поновлення пенсії, повинна пред'явити чинні паспорт або інший документ, що посвідчує цю особу, місце її проживання (реєстрації) та вік. Документи, видані компетентними органами іноземних держав щодо громадян України, іноземців і осіб без громадянства, визнаються дійсними в Україні за наявності легалізації; при цьому документи, складені іноземною мовою, подаються разом з їх перекладами українською мовою, засвідченими в установленому порядку.

*Постанова від 11 травня 2022 року у справі № 540/1429/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104258214>*



Обов'язок пенсійного органу надавати заявнику інформацію про умови призначення усіх видів пенсії, на які він має право

Саме Пенсійний фонд України та його органи повинні забезпечити умови, за яких особа обізнана з умовами призначення різних пенсій і може робити усвідомлений вибір.

Належне виконання цього обов'язку передбачає надання інформації про умови призначення усіх видів пенсії, на які заявник має право.

Постанова від 25 травня 2022 року у справі № 409/2218/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104466898>

**Необхідні умови для підвищення пенсії на підставі статті 29 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»**

Для підвищення пенсії на підставі статті 29 Закону № 1058-IV необхідна сукупність умов, а саме: звернення за призначенням пенсії за віком із більш пізнього віку, ніж передбачено абзацом першим частини першої статті 26 Закону № 1058-IV; не-одержання жодного виду пенсії після досягнення пенсійного віку; наявність страхового стажу після досягнення пенсійного віку, передбаченого абзацом першим частини першої статті 26 Закону № 1058-IV.

Постанова від 31 травня 2022 року у справі № 336/4030/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104579960>

**Базова величина для визначення розміру пенсії, призначеної у зв'язку з втратою годувальника**

Базовою величиною для визначення розміру пенсії, призначеної у зв'язку з втратою годувальника на підставі правових норм Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», є саме розмір пенсії за віком померлого годувальника.

Постанова від 1 червня 2022 року у справі № 620/3519/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104580203>



Умови отримання грошової допомоги при виході на пенсію за Законом України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

Для отримання визначеної пунктом 7-1 розділу «Прикінцеві положення» Закону № 1058-IV грошової допомоги при виході на пенсію за цим законом особа має дотриматись таких вимог:

- станом день досягнення пенсійного віку працювати в установах державної або комунальної форми власності на посадах, робота на яких дає право на призначення пенсії за вислугу років відповідно до пунктів «е» – «ж» статті 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення»;
- пенсія має призначатися особі вперше (тобто особи, які отримували пенсію раніше і з будь-яких причин перестали отримувати її, право на зазначену грошову допомогу втратили);
- станом на день звернення за призначенням пенсії особа повинна мати страховий стаж на зазначених вище посадах (для чоловіків – 35 років, для жінок – 30 років).

У разі, якщо на день досягнення пенсійного віку особа не має відповідного спеціального стажу, то така особа може «відтермінувати» реалізацію свого права виходу на пенсію задля набуття спеціального стажу, необхідного для отримання грошової допомоги.

Постанова від 15 червня 2022 року у справі № 200/854/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104793895>



Щодо зміни пенсійним органом періодів страхового стажу, за які взято заробітну плату для обчислення розміру пенсії при її призначенні або останньому перерахунку

Чинне законодавство не наділяє орган Пенсійного фонду України правом самостійно змінювати періоди страхового стажу, за які взято заробітну плату для обчислення розміру пенсії при її призначенні або останньому перерахунку.

Постанова від 29 червня 2022 року у справі № 160/1052/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105024691>



Неврахування при призначенні пенсії застрахованій особі заробітної плати, з якої не нараховано страхові внески

Ненарахування та несплата страхувальником (роботодавцем) страхових внесків за особу в періоди її роботи не може бути підставою для неврахування при призначенні пенсії застрахованій особі заробітної плати, з якої не нараховано страхові внески.

Постанова від 2 серпня 2022 року у справі № 560/4616/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105564843>

**Порядок підтвердження трудового стажу померлого годувальника для призначення пенсії непрацездатному члену сім'ї за відсутності документів про наявний стаж його роботи**

За відсутності документів про наявний стаж роботи і неможливості одержання їх внаслідок відсутності архівних даних з інших причин, окрім неможливості їх одержання у зв'язку з воєнними діями, стихійним лихом, аваріями, катастрофами або іншими надзвичайними ситуаціями, враховуючи специфіку пенсії у зв'язку з втратою годувальника, згідно з якою за її призначенням звертається непрацездатний член сім'ї померлого годувальника, який був на його утриманні, а не сам годувальник, трудовий стаж годувальника може бути встановлено на підставі показань не менше двох свідків, які б знали годувальника по спільній з ним роботі на одному підприємстві, в установі, організації (в тому числі колгоспі) або в одній системі і мали документи про свою роботу за час, стосовно якого вони підтверджують роботу.

Постанова від 9 серпня 2022 року у справі № 380/1772/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105649762>

**Підстава для перегляду рішення пенсійного органу про перерахунок пенсії під час інвентаризації пенсійних справ**

Єдиною підставою для перегляду рішення пенсійного органу про перерахунок пенсії під час інвентаризації пенсійних справ є виявлення порушень законодавства.

Постанова від 29 серпня 2022 року у справі № 540/1748/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105947974>



Відповідальність за організацію ведення обліку, зберігання і видачу трудових книжок

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 року № 301 «Про трудові книжки працівників» відповідальність за організацію ведення обліку, зберігання і видачу трудових книжок покладається на керівника підприємства, установи, організації, а тому власне недотримання правил ведення трудової книжки може мати негативні наслідки саме для особи, яка допустила такі порушення, а не для особи, а отже, і не може впливати на її особисті права.

Постанова від 12 вересня 2022 року у справі № 569/16691/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106190689>



Відсутність правових підстав для зарахування до страхового стажу періоду роботи за основним місцем і за сумісництвом одночасно

Положеннями Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» не передбачено зарахування до страхового стажу періоду роботи за основним місцем і за сумісництвом одночасно.

Постанова від 12 вересня 2022 року у справі № 580/4885/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106190735>



Порядок переведення з одного виду пенсії на інший

Для переведення з одного виду пенсії на інший особа звертається до пенсійного органу особисто або через свого представника з відповідною заявою, правильність оформлення якої перевіряє відповідальний працівник Пенсійного фонду України на стадії приймання документів. Не пізніше 10 днів після надходження заяви та за наявності документів, необхідних для переведення з одного виду пенсії на інший, орган, що призначає пенсію, розглядає подані документи та приймає рішення про переведення з одного виду пенсії на інший або про відмову у переведенні з одного виду пенсії на інший.

Постанова від 21 вересня 2022 року у справі № 200/7749/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106366536>



Наявність у дитини, народженої в результаті штучного запліднення, що відбулось після спливу 10 місяців після смерті батьків (одного з батьків), які є годувальниками, права на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника

Право дитини, народженої в результаті штучного запліднення, що відбулось після спливу 10 місяців після смерті батьків (одного з батьків), які в розумінні статті 36 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» є годувальниками, на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника як складової частини права на соціальний захист, яке гарантується, в тому числі, міжнародними зобов'язаннями України, не може ставитись у залежність із часом її народження, оскільки таке народження може відбутись й після спливу 10 місяців після смерті годувальника.

Постанова від 19 жовтня 2022 року у справі № 420/5/22
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106840444>



Про зобов'язання пенсійного органу здійснити перерахунок пенсії із заробітної плати, яка була отримана в російських рублях, по курсу української гривні до російського рубля, встановленого Національним банком України на день призначення пенсії

З моменту припинення функціонування рубля в грошовому обігу на території України та запровадження національної валюти розмір заробітку (доходу) визначається виходячи з офіційно встановленого курсу на момент призначення пенсії.

Тобто заробітна плата, вказана в російських рублях, повинна бути переведена по курсу української гривні до російського рубля на момент призначення пенсії.

Постанова від 17 січня 2023 року
у справі № 211/1910/17 (2-а/211/16/18)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108443422>



Протиправність відмови пенсійного органу в призначенні пенсії з підстави невідповідності заяви про її призначення затвердженій формі за наявності в ній необхідної інформації та наявності у відповідача відповідних документів заявника

Невідповідність заяви встановленій формі за наявності в ній необхідної інформації та наявності у відповідача відповідних документів не може бути підставою для позбавлення права на пенсійне забезпечення, за наявності підстав для його призначення.

До того ж Порядок подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затверджений постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1, і Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» не містять таку підставу для відмови у призначенні пенсії, як невідповідність заяви про її призначення затвердженій формі, а подана заява містила необхідну інформацію і стосувалася саме призначення пенсії позивачу, документи щодо якого знаходяться в пенсійній справі.

*Постанова від 27 січня 2023 року
у справі № 174/296/17 (2-а/174/54/2017)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108641319>*



2.7. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ПІЛЬГОВИХ УМОВАХ

Про обрахування страхового стажу для здійснення перерахунку пенсії особам, призваним на військову службу в особливий період

Обрахування страхового стажу для здійснення перерахунку пенсії особам, що призвані на військову службу в особливий період, необхідно здійснювати на підставі спеціальних правових норм.

*Постанова від 4 березня 2020 року у справі № 415/2135/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87995653>*



Про зарахування до пільгового трудового (страхового) стажу періоду військової служби в районах Крайньої Півночі та прирівняних до районів Крайньої Півночі колишнього СРСР

У зв'язку з особливим характером військової служби військовослужбовцям надаються передбачені законом пільги, гарантії та компенсації. Однією із соціальних пільг, визначених державою такої категорії громадян України, є обчислення вислуги років (часу проходження військової служби) на пільгових умовах для призначення пенсій. Зокрема, військовослужбовцям, які проходили службу до 1 січня 1991 року на офіцерських посадах у місцевостях, які віднесені до району Крайньої Півночі та прирівняних до районів Крайньої Півночі колишнього СРСР, період цієї служби

зараховується до пільгового трудового (страхового) стажу в кратному пільговому обчисленні – один місяць служби за півтора місяці.

Постанова від 16 червня 2020 року у справі № 727/1441/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89869020>



Про зарахування часу проходження служби, протягом якого особа брала участь в антитерористичній операції, до пільгового трудового стажу, якщо на момент призову така особа працювала на посадах, які дають право на пільгову пенсію

У разі, якщо на момент призову на військову службу на підставі Указу Президента України від 17 березня 2014 року № 303/2014 «Про часткову мобілізацію» особа працювала за професією, що надавала їй право на пенсію на пільгових умовах, то період проходження служби, під час якого така особа безпосередньо брала участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в районі / районах проведення антитерористичної операції, зараховується до пільгового стажу в кратному обчисленні періоду проходження військової служби до стажу роботи, що дає право на призначення пенсії на пільгових умовах.

Постанова від 16 червня 2020 року у справі № 185/7049/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89869025>



Про правомірність обмеження граничним розміром пенсії за вислугу років працівникам льотно-випробувального складу

На осіб, яким пенсію перераховано відповідно до нормативно-правових актів, указаних у статті 2 Закону України від 8 липня 2011 року № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», та розмір якої перевищує максимальний розмір, установлений цим законом, поширюються приписи законодавства, чинні на час здійснення такого перерахунку.

Постанова від 10 грудня 2020 року у справі № 580/492/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93437818>



Про підтвердження трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах у 55 років відповідно до пункту «в» статті 13 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення»

Механізм підтвердження Комісією з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років, при Головному управлінні Пенсійного фонду України в Сумській області періодів роботи, що зараховуються до трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах у разі ліквідації підприємства, установи та організації без визначення правонаступника вимагається, якщо трудова книжка є втраченою, якщо відсутні необхідні записи або неправильні чи неточні записи про періоди роботи.

Тому, за наявності у трудовій книжці достатніх відомостей для підтвердження трудового стажу, підстави для розгляду Комісією питання наявності трудового стажу позивача можуть бути відсутні.

*Постанова від 20 січня 2021 року у справі № 588/647/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94264219>*



Про зарахування до стажу роботи, який дає право на пенсію за віком на пільгових умовах за Списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, роботи на посаді зварника

Відповідно до єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника робіт та професій робітників, затвердженого постановою Держкомпраці СРСР і ВЦРПС 16 січня 1985 року № 17/2-54 професія зварника не визначена як окрема професія, є загальною професією, яка об'єднує назви професій, пов'язаних зі зварюванням металів, і є загальним поняттям для електрозварника ручного зварювання, електрогазозварника, газозварника і електрозварника на напівавтоматичних і автоматичних машинах. Указаний нормативно-правовий акт дає підстави для ствердження, що професія зварника, електрозварника та газоелектрозварника є тотожною професією, тому не може бути підставою для відмови у зарахуванні до спеціального стажу.

*Постанова від 3 лютого 2021 року у справі № 453/1427/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94643167>*



Про порядок підтвердження факту наявності в особи професійного захворювання, у зв'язку з яким час перебування на інвалідності зараховується до страхового стажу для призначення пенсії за віком на пільгових умовах

Наявність професійного захворювання встановлюється рішенням спеціалізованого профпатологічного закладу про встановлення діагнозу професійного захворювання, яке оформлюється висновком лікарсько-експертної комісії.

Постанова від 2 лютого 2021 року у справі № 819/964/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94602377>



Про підтвердження стажу роботи для призначення пенсії за віком на пільгових умовах за Списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України

Особа, яка звертається за отриманням пенсії, не може нести відповідальність за неналежне оформлення роботодавцем особових справ працівників, відсутність у них певних документів, їх умисне ненадання на запити уповноважених органів, зокрема під час проведення пенсійним органом зустрічних перевірок на предмет достовірності поданих йому на розгляд документів (у тому числі уточнюючих довідок) і обґрунтованості їх видачі, і так само за неналежне, неповне проведення пенсійним органом таких перевірок.

Постанова від 8 лютого 2021 року у справі № 487/68/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94703845>



Про зарахування до стажу роботи для призначення пенсії за вислугу років як працівнику охорони здоров'я відповідно до пункту «е» статті 55 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» стажу роботи на посаді медичної сестри медичного профілакторію

Стаж роботи на посаді медичної сестри медичного профілакторію має зараховуватись до пільгового стажу осіб у розумінні пункту «е» статті 55 Закону № 1788-XII при розгляді територіальними органами Пенсійного фонду України відповідних заяв про призначення пенсії, незважаючи на те, що зазначена посада прямо не передбачена Переліком закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1993 року № 909.

Постанова від 17 лютого 2021 року у справі № 120/4377/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94938178>



Про включення до страхового та пільгового стажу роботи при призначенні пенсії періодів роботи, за які страхувальником не сплачувалися страхові внески

Працівник не повинен відповідати за неналежне виконання підприємством-страхувальником свого обов'язку щодо належної сплати страхових внесків, а отже, наявність заборгованості підприємства по страхових внесках не може бути підставою для незарахування до страхового стажу при призначенні пенсії працівнику періоду його роботи.

Постанова від 1 березня 2021 року у справі № 423/757/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95240903>



Про порядок призначення пенсії за віком на пільгових умовах

Призначення пенсії за віком на пільгових умовах є додатковою соціальною гарантією для осіб, які, зокрема, виконували певні професійні функції на роботах із шкідливими і важкими умовами праці. Особливість цього виду пенсій полягає у зменшенні пенсійного віку, тобто, чим більший ступінь важкості та шкідливості умов праці, тим нижчий вік виходу на пенсію, а також менші вимоги до стажу, необхідного для призначення пенсії, вищі розміри пенсій.

Пенсія за віком на пільгових умовах призначається тоді, коли відсутні умови для призначення пенсії за віком на загальних підставах. Тому особі, яка має право на пенсію за віком, не може бути призначено пенсію за віком на пільгових умовах, оскільки пенсія за віком і пенсія за віком на пільгових умовах є пенсіями одного й того ж виду, з тією лише різницею, що пенсія за віком на пільгових умовах призначається у випадку відсутності в особи права на призначення пенсії за віком на загальних умовах.

Постанова від 18 березня 2021 року у справі № 210/1439/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616203>



Про зарахування до спеціального стажу роботи, що дає право на пенсію за вислугою років, періоду роботи на посаді лікаря-стоматолога в колгоспі

Відсутність у Переліку закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціально-го захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1993 року № 909, стоматологічного кабінету при колгоспі не нівелює характер виконуваної особою роботи на посаді лікаря-стоматолога, тобто виконання таких робіт, з яким законодавство пов'язує право особи на зарахування до спеціального стажу відповідного відпрацьованого часу, що надає право на пенсію за вислугу років.

Постанова від 18 березня 2021 року у справі № 585/1498/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616198>

**Про підставу для виникнення права на дострокове призначення пенсії за віком на пільгових умовах**

Право на пільгову пенсію визначається залежно від того, у якому виробництві або на яких роботах був зайнятий той чи інший працівник. При цьому немає значення, у штаті якої організації або якого підрозділу організації перебуває робітник.

Визначальним фактором при встановленні права на дострокове призначення пенсії за віком є факт зайнятості робітника на виробництві або на виконанні окремих робіт, передбачених Списками виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.

Постанова від 21 квітня 2021 року у справі № 591/855/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96424716>

**Про документ, що посвідчує спеціальний статус особи для призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку як учаснику бойових дій**

Документами, що посвідчують спеціальний статус особи для призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку як учаснику бойових дій, є 1) посвідчення учасника бойових дій або 2) довідка про період (періоди) участі у бойових діях або в антитерористичній операції в районах її проведення.

Виключення з цього правила встановлено для осіб, яким установлено статус учасника бойових дій відповідно до пунктів 19, 20 статті 6 Закону України від

22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та яким необхідно також подати документи, на підставі яких встановлено статус учасника бойових дій, визначені Порядком надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413.

Отже, положення підпункту 5 пункту 2.1 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1, посвідчення учасника бойових дій та довідку про період (періоди) участі у бойових діях або в антитерористичній операції в районах її проведення визначають як альтернативні документи, що посвідчують спеціальний статус особи для призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку як учаснику бойових дій, які кожний окремо є достатнім документом, який засвідчує спеціальний статус особи, яка звернулася за призначенням пенсії зі зниженням пенсійного віку як учаснику бойових дій.

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 340/576/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533745>



Про зарахування часу перебування особи на інвалідності у зв'язку з професійним захворюванням до стажу роботи, який дає право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах

Час перебування особи на інвалідності у зв'язку з професійним захворюванням зараховується до стажу роботи, який дає право на пенсію згідно зі статтею 14 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення».

Законодавством не вимагається наявність у особи десятирічного стажу на професійній роботі на роботах, передбачених статтею 14 Закону № 1788-XII, як обов'язковою умовою для проведення взаємного зарахування періодів роботи, передбачених статтями 13, 14 цього закону.

Постанова від 8 липня 2021 року у справі № 212/1743/17-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98220444>



Про визначення пенсійного віку при розгляді питання про призначення пенсії на пільгових умовах відповідно до статті 100 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення»

Особам, які працювали на роботах із шкідливими і важкими умовами праці до введення в дію Закону № 1788-XII, слід застосовувати вік, визначений статтею 12 цього закону (55 років), а не статтею 26 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (60 років).

Постанова від 13 липня 2021 року у справі № 359/1849/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98306189>



Про необхідність звернення до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років

Звернення до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років, є необхідним лише в тому випадку, коли у трудовій книжці відсутні дані про безпосередню зайнятість протягом повного робочого дня у виробництві зі шкідливими умовами праці.

Постанова від 23 вересня 2021 року у справі № 227/4273/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860870>



Про основну умову зарахування до пільгового стажу певного періоду роботи на відповідній посаді або за професією для призначення пенсії за віком на пільгових умовах

Однією з умов зарахування до пільгового стажу певного періоду роботи на відповідній посаді або за професією є включення цієї посади або професії до Списків № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджених наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 18 листопада 2005 року № 383, що діяли в період такої роботи. Вимога щодо обов'язкового підтвердження документами умов праці до 21 серпня 1992 року та проведення атестації після цієї дати є похідними від основної умови про внесення цієї професії до діючих Списків.

*Постанова від 29 вересня 2021 року
у справі № 199/9104/16-а (2а/199/110/17)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99976799>*



Про зарахування до стажу роботи для призначення пенсії за вислугу років відповідно до пункту «е» статті 55 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» стажу роботи на посадах вихователя-методиста, вихователя дошкільної освіти

Стаж роботи на посадах вихователя-методиста, вихователя дошкільної освіти підлягає зарахуванню до стажу роботи, який дає право на пенсію за вислугу років відповідно до пункту «е» статті 55 Закону № 1788-XII.

*Постанова від 7 жовтня 2021 року у справі № 639/714/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100189769>*



Умови призначення мінімального розміру пенсії шахтарям відповідно до статті 8 Закону України від 2 вересня 2008 року № 345-VI «Про підвищення престижності шахтарської праці»

Мінімальний розмір пенсії в розмірі 80 відсотків середньої заробітної плати шахтаря, але не менш як три розміри прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, є додатковою гарантією для шахтарів, які працювали на підземних роботах не менш як 15 років для чоловіків за Списком № 1, яка встановлена на випадок, коли після розрахунку у встановленому законом порядку розміру відповідної пенсії за віком (у тому числі з урахуванням понаднормового стажу, встановленого статтею 8 Закону № 345-VI), така пенсія буде менша, ніж три розміри прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність. До кола працівників, на яких поширюється дія Закону № 345-VI та встановлені пільги, належать тільки працівники, зазначені у Списку № 1, які були зайняті на підземних роботах повний робочий день.

*Постанова від 2 грудня 2021 року у справі № 280/281/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101608624>*



Визначення приналежності установи або закладу до установ охорони здоров'я для призначення пенсії за вислугу років особі, що працювала на посаді лікаря-бактеріолога

При вирішенні питання щодо призначення пенсії за вислугу років особі, що працювала на посаді лікаря-бактеріолога, необхідно враховувати, що лише вид діяльності установи або закладу, де працювала зазначена особа, а не їх назва визначає його приналежність до установ охорони здоров'я.

Постанова від 22 грудня 2021 року у справі № 688/2916/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102127102>

**Віднесення посади «глазурувальник електрокерамічних виробів» до загальної професії «глазурувальник», зайнятість у якій дає право на пенсію за віком на пільгових умовах**

Відповідно до Єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника робіт і професій робітників професія «глазурувальник» не визначена як окрема професія, а є загальною професією, тому посада «глазурувальник електрокерамічних виробів» є конкретизованою спеціалізацією та також належить до загальної професії «глазурувальник», яка віднесена до Списку № 2, затвердженого постановою Ради Міністрів СРСР від 22 серпня 1956 року № 1173.

Постанова від 23 грудня 2021 року у справі № 243/4716/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/102171261>

**Трудова книжка як основний документ для підтвердження пільгового трудового стажу застрахованої особи**

Невключення пенсійним органом до пільгового стажу періоду праці особи у зв'язку з відсутністю уточнюючої довідки є безпідставним, якщо наявний трудовий стаж підтверджено записами в трудовій книжці, яка є основним документом.

Постанова від 20 січня 2022 року у справі № 591/7003/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103028894>



Умови для пільгового (кратного) обчислення періоду проходження особами строкової військової служби в районах Крайньої Півночі

Законодавець установив дві умови для пільгового обчислення періоду строкової військової служби в районах Крайньої Півночі: 1) проходження строкової військової служби в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі; 2) прийняття після служби на роботу в районах Крайньої Півночі і в місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, протягом трьох місяців.

Постанова від 19 квітня 2022 року у справі № 300/756/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104008672>



Можливість дострокового призначення пенсії за віком особі зі статусом учасника бойових дій, яка не має статусу військовослужбовця

Правом на дострокове призначення пенсії за віком за визначених умов наділені не всі особи зі статусом учасника бойових дій, а тільки ті особи, які є військовослужбовцями, резервістами чи військовозобов'язаними, або особами, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції в період її проведення.

Постанова від 2 серпня 2022 року у справі № 360/2417/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105564902>



Документи, на підставі яких установлюється трудовий стаж

Законодавством України встановлено пріоритетність записів у трудовій книжці перед відомостями у первинних документах. Проте, за відсутності в трудовій книжці відомостей про характер виконуваної особою роботи, особливо, що стосується тих осіб, пенсія яким призначається на пільгових умовах, трудовий стаж установлюється на підставі інших документів, виданих за місцем роботи, служби, навчання, а також архівними установами.

Відомості в трудовій книжці не є єдиним джерелом інформації про характер трудових відносин.

Постанова від 16 вересня 2022 року у справі № 560/1399/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106290370>



Необхідні умови для виникнення в особи права на пенсійне забезпечення відповідно до статті 55 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення»

Необхідними умовами для виникнення в особи права на пенсійне забезпечення відповідно до статті 55 Закону № 1788-XII є встановлення факту перебування особи на посаді або виконання нею робіт, що містяться у Списку професій та посад, що дають право на пенсію за вислугу років, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 року № 583, а також документальне підтвердження зайнятості працівника за відповідною професією (трудова книжка та (або) уточнюючі довідки).

Постанова від 20 вересня 2022 року у справі № 291/1321/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106338982>



Умова для зарахування періоду роботи до стажу наукової роботи для призначення пенсії на умовах, передбачених Законом України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність»

Законодавець пов'язує наукову діяльність із роботою наукового працівника у науковій установі (підрозділі). Державній атестації підлягають наукові установи (у розумінні Закону № 848-VIII) усіх форм власності, а відтак для зарахування періоду роботи до стажу наукової роботи необхідна атестація наукової установи, тобто підтвердження наукового напрямку роботи установи.

Постанова від 5 жовтня 2022 року у справі № 160/8681/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106621334>



Про право особи на зарахування в кратному розмірі до страхового стажу для призначення пенсії відповідно до статті 115 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» часу перебування в зоні антитерористичної операції

Служба громадянина України в антитерористичній операції підлягає зарахуванню до його трудового стажу для призначення пенсії на умовах – один місяць служби за три місяці.

Постанова від 18 січня 2023 року у справі № 1.380.2019.003739
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108463615>



2.8. ВІДШКОДУВАННЯ ФАКТИЧНИХ ВИТРАТ НА ВИПЛАТУ І ДОСТАВКУ ПІЛЬГОВИХ ПЕНСІЙ

Про розподіл обов'язків між органами Пенсійного фонду України та підприємствами щодо відшкодування витрат на виплату і доставку пільгових пенсій

Обов'язок визначення сум відшкодування витрат на виплату і доставку пільгових пенсій покладено на органи Пенсійного фонду України, а відповідач – підприємство – зобов'язаний здійснити відшкодування зазначених витрат у розмірах, визначених позивачем.

Підставою для відшкодування підприємством органам Пенсійного фонду витрат на виплату і доставку пільгових пенсій є розрахунки фактичних витрат на виплату і доставку пільгових пенсій за відповідний період.

Відшкодуванню підлягають саме фактичні витрати, здійснені Пенсійним фондом із виплати та доставки пільгових пенсій.

Постанова від 23 вересня 2021 року у справі № 640/23683/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99836100>



Про обов'язок підприємства відшкодувати витрати на виплату і доставку пільгових пенсій працівникам незалежно від порушення строку направлення розрахунку на їх відшкодування

Чинне законодавство України не встановлює такого наслідку порушення строку направлення розрахунку, як визнання його недійсним чи протиправним. Несвоєчасність направлення органами Пенсійного фонду України розрахунку не впливає на встановлення наявності і визначення розміру сум витрат на виплату і доставку пільгових пенсій працівникам та не звільняє підприємства від обов'язку їх відшкодування.

Постанова від 27 вересня 2021 року у справі № 813/1012/15
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99941099>



Застосування строків позовної давності, визначених Кодексом адміністративного судочинства України, при стягненні заборгованості (недоїмки) у зв'язку з несвоєчасним відшкодування підприємствами витрат Пенсійного фонду України на виплату і доставку пенсій, призначених на пільгових умовах

У разі звернення до суду з позовом про стягнення заборгованості (недоїмки), яка виникла через несвоєчасне відшкодування підприємствами витрат Пенсійного фонду України на виплату та доставку пенсій, призначених на пільгових умовах, строки звернення до суду, визначені положеннями Кодексу адміністративного судочинства України, не застосовуються.

Постанова від 1 грудня 2021 року у справі № 140/1205/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101608443>



Механізм фінансування різниці в розмірі пенсії осіб, які мають науковий стаж роботи на кількох підприємствах

Фінансування різниці в розмірі пенсії осіб, які мають науковий стаж роботи на кількох підприємствах, здійснюється пропорційно зарахованому для призначення пенсії науковому стажу роботи.

Постанова від 6 червня 2022 року у справі № 814/2936/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104634963>



Пенсії, до яких застосовується порядок відшкодування витрат на доставку пільгових пенсій за рахунок коштів Пенсійного фонду України або за рахунок Державного бюджету України

Аналіз положень пункту 2 Прикінцевих положень Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у контексті статті 14 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» дає підстави для висновку про те, що порядок, за якого витрати на доставку пільгових пенсій покриваються до 1 січня 2005 року за рахунок коштів

Пенсійного фонду України, а з 1 січня 2005 року – за рахунок коштів Державного бюджету України, стосується лише витрат на виплату і доставку пенсій, призначених особам на підставі статті 14 Закону № 1788-XII.

Постанова від 23 червня 2022 року у справі № 804/2793/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104903941>



3. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ (КРИМ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ)

3.1. ВИПЛАТА ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ І ЧЛЕНАМ ЇХ СІМЕЙ

Про визначення державного органу, уповноваженого розглядати питання призначення одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, які були відраджені до Державного підприємства обслуговування повітряного руху України

Виплата одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, які були відраджені до Державного підприємства обслуговування повітряного руху України, у разі встановлення інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби, має здійснюватися за рахунок коштів цього Державного підприємства, а не Міністерства оборони України.

Постанова від 21 січня 2021 року у справі № 520/11723/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94296642>



Про визнання особи членом сім'ї загиблого військовослужбовця

Для того, щоб мати право на отримання грошової допомоги в разі загибелі військовослужбовця, особа, яка вважає себе членом сім'ї такого військовослужбовця, повинна довести: а) факт проживання із загиблим; б) наявність у такої особи і загиблого спільного побуту та взаємних прав і обов'язків.

Постанова від 12 листопада 2020 року у справі № 822/630/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92811035>



Про взаємозв'язок права на отримання одноразової грошової допомоги безпосередньо з датою встановлення інвалідності

Право на отримання одноразової грошової допомоги безпосередньо пов'язане з датою встановлення інвалідності та, відповідно, визначається положенням законодавства, яке було чинним саме на той момент.

Постанова від 18 березня 2021 року у справі № 520/1816/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95653461>

**Про встановлення Законом України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» преклюзивного трирічного строку на звернення до уповноваженого органу для осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги**

Законодавцем встановлено преклюзивний трирічний строк на звернення до уповноваженого органу для осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, тобто строк, з яким пов'язане існування (виникнення або припинення) права і закінчення якого тягне за собою втрату такого права.

Тобто право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої Законом № 2011-XII, може бути реалізовано протягом трьох років із дня виникнення такого права.

Постанова від 20 квітня 2021 року у справі № 818/2194/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96420666>

**Про визначальну підставу для виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцю**

Виплата одноразової грошової допомоги з підстав встановлення інвалідності та/або встановлення часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності не є самостійними та окремими підставами для виплати одноразової грошової допомоги, оскільки визначальним для встановлення права на виплату одноразової грошової допомоги є не ступінь тяжкості ушкодження здоров'я, а рішення органу медико-соціальної експертної комісії про наявність такого ушкодження (яке викликало втрату працездатності або встановлення групи інвалідності).

Постанова від 24 червня 2021 року у справі № 120/1985/20-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97881113>



Про вичерпний перелік рішень, що приймаються розпорядником бюджетних коштів за наслідками розгляду висновку щодо можливості виплати одноразової грошової допомоги

Законодавством встановлено вичерпний перелік рішень (про призначення або відмову у призначенні одноразової грошової допомоги), що приймаються розпорядником бюджетних коштів за наслідками розгляду висновку щодо можливості виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям.

Постанова від 8 липня 2021 року у справі № 736/1316/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98187771>



Про встановлення трирічного строку звернення за призначенням і виплатою одноразової допомоги по випадках загибелі (смерті), поранення чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, які сталися до 1 січня 2014 року

Оскільки до набрання чинності Закону України від 4 липня 2012 року № 5040-VI «Про внесення змін до деяких законів України з питань соціального захисту військовослужбовців» законодавством не було встановлено строків звернення заінтересованої особи до уповноваженої особи щодо нарахування та виплати одноразової грошової допомоги, то до випадків, які сталися до 1 січня 2014 року і щодо яких уповноваженим органом не було прийнято рішення про призначення та виплату одноразової грошової допомоги, трирічний строк, встановлений статтею 16-3 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», необхідно застосовувати з 1 січня 2014 року. У зв'язку із цим, по вказаних випадках трирічний строк звернення заінтересованої особи із заявою до уповноваженого органу щодо призначення та виплати одноразової допомоги у зв'язку зі смертю під час виконання обов'язків військової служби спливає 31 грудня 2016 року.

Постанова від 3 серпня 2021 року у справі № 480/4365/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98839717>



Про обов'язок обласного військового комісаріату щодо направлення до Міністерства оборони України висновку про наявність або відсутність у особи підстав для встановлення одноразової грошової допомоги

Обласний військовий комісаріат як уповноважений орган у розумінні пункту 13 Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевіірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975, наділений обов'язком у 15-денний строк направити до Міністерства оборони України висновок про наявність або відсутність у позивача підстав для встановлення одноразової грошової допомоги.

Постанова від 18 серпня 2021 року у справі № 822/2592/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99062552>



Про застосування частини шостої статті 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» у редакції, чинній з 1 січня 2007 року по 1 січня 2014 року

Частиною шостою статті 16 Закону № 2011-XII у редакції, чинній з 1 січня 2007 року по 1 січня 2014 року, для військовослужбовців строкової військової служби встановлено окремий порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги, відповідно до яких обмежено проміжок часу, у який, у разі настання інвалідності, виникає право військовослужбовців строкової військової служби на отримання одноразової грошової допомоги, і такий проміжок часу визначений періодом проходження військової служби або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження служби. У разі встановлення інвалідності в період дії зазначеної редакції статті 16 Закону № 2011-XII після спливу трьох місяців від дня звільнення зі служби права на отримання вказаної одноразової грошової допомоги у військовослужбовця строкової військової служби не виникає.

Постанова від 19 серпня 2021 року у справі № 640/18220/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99093674>



Про встановлення особі групи інвалідності як обов'язкової умови для отримання одноразової грошової допомоги

Отримання одноразової грошової допомоги на підставі статті 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» законодавство пов'язує не з фактом звільнення особи зі служби, а з часом установлення йому групи інвалідності, що впливає на розмір такої допомоги.

Постанова від 21 вересня 2021 року у справі № 420/486/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99796596>



Про незмінність дати первинного встановлення групи інвалідності в разі перегляду причинного зв'язку захворювання

Зміна (перегляд) постанови військово-лікарської комісії про причинний зв'язок захворювання не скасовує встановлення самої групи інвалідності.

Постанова від 28 жовтня 2021 року у справі № 240/8413/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100679761>



Визначення дати виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця

Дата смерті військовослужбовця є визначальною обставиною для визначення дати виникнення у відповідних осіб права на отримання одноразової грошової допомоги.

Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975, не визначають виключний порядок, яким чином має бути встановлено факт загибелі (смерті) військовослужбовця. Проте підстави видачі свідоцтва про смерть не впливають на факт отримання грошової допомоги у зв'язку із загибеллю (смертю) військовослужбовця. У цьому випадку важливими є лише відомості у свідоцтві, а саме: дата смерті.

Постанова від 7 грудня 2021 року у справі № 465/1980/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101731801>



Орган, уповноважений розглянути питання, пов'язані з призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги в разі встановлення інвалідності особи, захворювання якої пов'язане з виконанням обов'язків військової служби

У разі встановлення інвалідності звільненій особі, захворювання якої пов'язане з виконанням обов'язків військової служби, а не з проходженням служби в органах внутрішніх справ, обов'язок призначити та виплатити одноразову грошову допомогу покладається саме на Міністерство оборони України.

Постанова від 17 січня 2022 року у справі № 806/1717/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103027651>



Визначення розміру грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військово-службовця, військовозобов'язаного та резервіста

Призначення і виплату грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військово-службовця, військовозобов'язаного та резервіста, у тому числі й вирішення питань стосовно обчислення її розміру, необхідно здійснювати в установленому законодавством порядку, що діяло на день виникнення права на отримання такої допомоги, тобто станом на дату, що зазначена у свідоцтві про смерть.

Постанова від 29 червня 2022 року у справі № 640/6477/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105024793>



Порядок виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) військовослужбовця, військовозобов'язаного та резервіста

Виплата одноразової грошової допомоги в разі смерті військовослужбовця здійснюється шляхом виплати її усім членам сім'ї загиблого у рівних частках. Винятком із цього є нотаріально посвідчена відмова членів сім'ї загиблого військовослужбовця від своєї частки одноразової допомоги, у такому випадку частка цих осіб розподіляється між іншими членами сім'ї, які мають право на її отримання.

Постанова від 29 червня 2022 року у справі № 640/6477/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105024793>



Відмова у призначенні і виплаті одноразової грошової допомоги членам сім'ї військовослужбовця в разі його загибелі, якщо він знаходився у стані алкогольного / наркотичного сп'яніння на час настання смерті

Відповідно до статті 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» допомога не призначається і не виплачується лише у випадку, якщо смерть військовослужбовця є наслідком вчинення активних дій самим військовослужбовцем, який знаходиться у стані алкогольного сп'яніння. Сам факт знаходження військовослужбовця у стані алкогольного / наркотичного сп'яніння на час настання смерті не є підставою для відмови у призначенні і виплаті одноразової грошової допомоги його членам сім'ї.

Постанова від 29 червня 2022 року у справі № 640/6477/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105024793>



Документи, необхідні для призначення одноразової грошової допомоги в разі настання інвалідності чи втрати працездатності без встановлення інвалідності

Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975, не визначає, який саме документ (військово-облікові документи, медична довідка, акт розслідування, архівна довідка, виписка з історії хвороби тощо) повинна подати особа, яка звертається за отриманням одноразової грошової допомоги, на підтвердження обставин причини та обставини поранення (контузії, травми або каліцтва).

З огляду на відсутність в абзаці 6 пункту 11 Порядку № 975 вказівки про якийсь конкретний документ (військово-облікові документи, медична довідка, акт розслідування, архівна довідка, виписка з історії хвороби тощо), який свідчить про причини та обставини поранення, у кожному конкретному випадку це можуть бути різні документи, які достовірно свідчать про причини й обставини поранення.

Постанова від 27 липня 2022 року у справі № 620/3562/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105444133>



Наявність у особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, права на виплату одноразової грошової допомоги після отримання одноразової компенсації

Отримання особою одноразової компенсації відповідно до Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» не позбавляє її права отримати одноразову грошову допомогу, передбачену Законом України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Постанова від 1 вересня 2022 року у справі № 480/762/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106038988>



Про право на отримання одноразової грошової допомоги членами сім'ї померлого військовослужбовця

Право на отримання одноразової грошової допомоги членами сім'ї померлого військовослужбовця не залежить від наявності в нього на момент смерті статусу військовослужбовця, а безпосередньо пов'язане з наявністю зв'язку між смертю особи та захворюванням, отриманим під час виконання ним обов'язків військової служби.

Постанова від 16 листопада 2022 року у справі № 820/3834/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107354321>



Про право особи на отримання одноразової грошової допомоги внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного законодавством тримісячного терміну

Встановлена судовим рішенням бездіяльність військового комісаріату, наслідком якої стала неможливість отримання особою відповідних документів військово-лікарської комісії та медико-соціальної експертної комісії в тримісячний термін після отримання травми під час проходження військових зборів, порушує право особи на звернення до компетентного органу з питанням про виплату грошової допомоги.

Враховуючи вказану обставину, особа має право на отримання грошової допомоги внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного пунктом 6 частини другої статті 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» тримісячного терміну.

Постанова від 21 грудня 2022 року у справі № 120/3395/20-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107984250>



Про неможливість індексації одноразової грошової допомоги, виплаченої на підставі статті 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»

Одноразова грошова допомога, виплачена на підставі статті 16 Закону № 2011-XII, не підлягає індексації, оскільки вказана допомога має разовий характер і не включена ані Законом України «Про індексацію грошових доходів населення», ані Порядком проведення індексації грошових доходів населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1078, до виплат, які підлягають індексації.

Постанова від 27 грудня 2022 року у справі № 640/14757/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108129527>



Строк для виплати одноразової грошової допомоги

Розпорядник бюджетних коштів приймає в місячний строк після надходження зазначених документів рішення про призначення одноразової грошової допомоги. При цьому виплата одноразової грошової допомоги здійснюється в порядку черговості.

Таким чином, законодавець не пов'язує строк прийняття рішення про призначення одноразової грошової допомоги зі строком її виплати.

Постанова від 27 грудня 2022 року у справі № 640/14757/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/10812952>



3.2. ОДНОРАЗОВА ГРОШОВА ДОПОМОГА ПРАЦІВНИКАМ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Умови для виникнення у поліцейських, які звільнені зі служби і яким установлена інвалідність, права на отримання одноразової грошової допомоги

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 97 Закону України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію» одноразова грошова допомога є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за цим законом мають право на її отримання, у разі визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних із проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті.

Таким чином, зазначене положення закону застосовується виключно за обов'язкової одночасної наявності трьох умов (причина інвалідності, час настання інвалідності та причина звільнення):

- (1) інвалідність повинна наступити внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних із проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції;
- (2) інвалідність повинна наступити не пізніше, ніж протягом шести місяців після звільнення особи з поліції;
- (3) причиною звільнення такої особи з поліції повинна бути зумовлена захворюванням або пораненням, пов'язаним із проходженням служби в органах внутрішніх справ або поліції.

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 822/1810/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97565274>



Про визначення порядку й розміру одноразової грошової допомоги для виплати колишньому працівнику міліції

Застосуванню підлягають такі порядок і розмір одноразової допомоги, які передбачались чинним законодавством станом на момент виникнення в особи права, тобто встановлення йому інвалідності, оскільки стаття 23 Закону України «Про міліцію» таке право (отримання одноразової грошової допомоги) пов'язує саме з настанням інвалідності за умови її настання в період проходження служби в органах внутрішніх

справ або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби чи після закінчення цього строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження служби в органах внутрішніх справ.

Постанова від 13 серпня 2021 року у справі № 823/455/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98987687>



Про оскарження висновку Головного управління Національної поліції про призначення одноразової грошової допомоги

Висновок не є тим рішенням суб'єкта владних повноважень, яким закінчується розгляд питання про призначення та виплату одноразової грошової допомоги. Такий документ виступає у якості джерела інформації, у якому зафіксовано дані та інформацію про заявника, причини і підстави призначення такої допомоги, розрахунок її розміру.

Постанова від 23 вересня 2021 року у справі № 2240/3024/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99834844>



Про обов'язок Міністерства внутрішніх справ України прийняти рішення про призначення чи відмову у призначенні одноразової грошової допомоги за результатами розгляду документів про її призначення

Повернення документів як таких, що не відповідають вимогам законодавства, Порядком та умовами призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установлення інвалідності працівника міліції, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 850, не передбачено, а тому повернення Міністерством внутрішніх справ України документів особи без прийняття рішення про призначення чи відмову у призначенні одноразової грошової допомоги суперечить вимогам законодавства.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 560/1704/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470640>



Про визначення державного органу, уповноваженого надати документи до Міністерства внутрішніх справ України, що необхідні для призначення виплати одноразової грошової допомоги працівнику міліції

Обов'язок складання та надання до Міністерства внутрішніх справ України необхідних для призначення виплати одноразової грошової допомоги документів (висновок про можливість виплати, копія висновку службового розслідування) покладено саме на орган внутрішніх справ, до якого працівник міліції подав заяву про виплату допомоги.

Постанова від 17 листопада 2021 року у справі № 266/1226/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101150412>



Про виключення з 14 травня 2019 року у поліцейського права на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі після встановлення йому вищої групи інвалідності

Після внесення змін до пункту 8 Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 січня 2016 року № 4, з 14 травня 2019 року законодавець фактично виключив право поліцейського на отримання грошової допомоги в більшому розмірі в разі, якщо протягом двох років після первинного встановлення інвалідності із втратою працездатності останньою під час повторного огляду буде встановлено вищу групу інвалідності.

Постанова від 18 листопада 2021 року у справі № 240/9996/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101231722>



Відсутність впливу ступеня втрати працездатності для обрахування розміру одноразової грошової допомоги працівнику органів внутрішніх справ

Ступінь втрати працездатності застосовується органами медико-соціальної експертної комісії для визначення групи інвалідності особи при її встановленні, а не для обрахування розміру одноразової грошової допомоги працівнику органів внутрішніх справ.

Постанова від 24 червня 2022 року у справі № 809/468/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104952035>



Виникнення права на виплату одноразової грошової допомоги в більшому розмірі у зв'язку із зміною причинного зв'язку захворювання, отриманого поліцейським, на підставі судового рішення, а не за наслідком повторного медичного огляду медико-соціальної експертної комісії

Зміна причинного зв'язку захворювання, отриманого поліцейським, з «в період проходження служби в органах внутрішніх справ» на «пов'язане із виконанням службових обов'язків», що відбулась на підставі виконання судового рішення, а не за наслідком повторного медичного огляду медико-соціальної експертної комісії, свідчить про те, що право на отримання одноразової грошової допомоги виникає в особи, коли їй уперше було встановлено групу інвалідності.

У такому випадку особа має право на виплату одноразової грошової допомоги в більшому розмірі, так як його травма і захворювання були отримані під час виконання службових обов'язків.

*Постанова від 8 листопада 2022 року у справі № 380/8892/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107217788>*



3.3. НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ

3.3.1. СТАТУС УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ, УЧАСНИКА ВІЙНИ

Про вирішення питання щодо присвоєння статусу учасника бойових дій загиблій особі

Законодавством не передбачено права іншої особи вимагати присвоєння статусу учасника бойових дій загиблій особі.

Право на реалізацію передбачених Законом України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» можливостей, у зв'язку з наданням особі певного статусу, нерозривно пов'язане з такою особою. Тому, згідно із законодавством, не передбачено права іншої особи вимагати присвоєння статусу учасника бойових дій загиблій особі.

*Постанова від 24 березня 2021 року у справі № 818/62/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95750075>*



Про підстави для надання поліцейському статусу учасника бойових дій

Статус учасника бойових дій надається поліцейському, який брав безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції в період її проведення, що має підтверджуватися відповідними наказами про залучення його до проведення антитерористичної операції, про підпорядкування керівнику оперативного штабу з управління антитерористичною операцією в районах її проведення та про прибуття (вибуття) до (з) районів проведення антитерористичної операції, про направлення у відрядження до районів проведення антитерористичної операції або іншими офіційними документами, виданими державними органами, що містять достатні докази про безпосередню участь особи у виконанні завдань антитерористичної операції в районах її проведення.

Постанова від 22 квітня 2021 року у справі № 320/6666/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96463868>

**Про надання статусу учасника бойових дій працівнику органів податкової міліції**

Неналежність до осіб рядового й начальницького складу підрозділів оперативного забезпечення зон проведення антитерористичної операції Державної фіскальної служби України не може бути підставою для відмови у наданні статусу учасника бойових дій особі, яка перебувала у службовому відрядженні в зоні антитерористичної операції з метою виконання службових (бойових) завдань.

Постанова від 16 червня 2021 року у справі № 810/4083/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97699379>

**Про підставу для надання статусу учасника війни працівникам підприємств, установ і організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції**

Для надання статусу учасника війни працівникам підприємств, установ і організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції, перебуваючи безпосередньо в районах її проведення, обов'язковими є документи про безпосереднє залучення до виконання завдань

антитерористичної операції в районах її проведення (витяги з наказів керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки або особи, яка його заміщує, першого заступника чи заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки про залучення до забезпечення проведення антитерористичної операції, витяги з наказів керівника оперативного штабу з управління антитерористичною операцією, його заступників або керівників секторів (командирів оперативно-тактичних угруповань) про підпорядкування керівнику оперативного штабу з управління антитерористичною операцією в районах її проведення), а крім того можуть бути додані й інші документи.

Постанова від 12 жовтня 2021 року у справі № 607/12643/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100285384>



Надання статусу учасника бойових дій особам рядового й начальницького складу Міністерства надзвичайних ситуацій України

Рішення про надання або відмову в наданні статусу учасника бойових дій особам рядового й начальницького складу Міністерства надзвичайних ситуацій України (Державної служби України з надзвичайних ситуацій) на підставі пункту 11 частини 1 статті 6 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» приймає Комісія з питань розгляду матеріалів про визначення статусу учасника бойових дій у ДСНС України незалежно від того, чи вказані особи звільнені зі служби. При цьому статус учасника бойових дій може бути наданий лише особам, які у складі груп піротехнічних робіт (груп розмінування) залучалися до безпосереднього виконання завдань щодо розмінування (виявлення, знешкодження та знищення) вибухонебезпечних предметів на території України.

Постанова від 23 червня 2022 року у справі № 803/1094/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104904312>



Наслідки розгляду заяви особи про надання їй статусу учасника бойових дій у разі звернення до Комісії Міністерства внутрішніх справ України з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни

Наслідком розгляду заяви особи про надання їй статусу учасника бойових дій у разі звернення до Комісії Міністерства внутрішніх справ України з питань розгляду

матеріалів про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни є рішення про надання / відмову у наданні статусу учасника бойових дій.

Постанова від 8 вересня 2022 року у справі № 440/701/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106141148>



3.3.2. СТАТУС ЧЛЕНА СІМ'Ї ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ, ЯКІ ЗАГИНУВ (ПОМЕР) ЧИ ПРОПАВ БЕЗВІСТИ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Про видачу посвідчення на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, члену сім'ї загиблого ветерана війни – резервіста

Статтею 3 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначено перелік осіб, які мають право на отримання посвідчень на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, зокрема, до нього відносяться члени сімей військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори.

Натомість постанова Кабінету Міністрів України від 28 травня 1993 року № 379 «Про посвідчення на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби» встановлює лише форму й порядок видачі посвідчень на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби.

Тому відмова у видачі відповідного посвідчення членам сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби у резерві, на тій підставі, що такий вид служби не передбачений указаною постановою, є протиправною.

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 813/4346/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533334>



Про правові підстави для надання особі статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця

Для отримання статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця, який помер внаслідок захворювання, одержаного в період проходження військової служби, необ-

хідною умовою є встановлена пов'язаність захворювання померлого військовослужбовця з перебуванням на фронті або одержанням захворювання в період проходження військової служби чи на території інших держав під час воєнних дій та конфліктів.

Постанова від 10 вересня 2021 року у справі № 569/10352/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99521529>



3.3.3. СТАТУС ІНВАЛІДА ВІЙНИ

Про підстави віднесення особи до осіб з інвалідністю внаслідок війни

Віднесення особи до осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» безпосередньо пов'язане з визначенням самого поняття «ветеран війни», яке міститься у статті 4 цього закону, згідно з частиною першою якої ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав.

Зважаючи на викладене, визначальною ознакою категорії осіб, які відносяться до «осіб з інвалідністю внаслідок війни», є те, що такі особи безпосередньо брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав.

Постанова від 2 квітня 2021 року у справі № 0540/9350/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95982458>



Про різну правову природу понять встановлення інвалідності особі відповідно до огляду медико-соціальної експертної комісії та встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни

Встановленню особі статусу особи з інвалідністю внаслідок війни з видачею відповідного посвідчення передуює звернення такої особи до органу соціального захисту населення з відповідною заявою щодо встановлення такого статусу та надання посвідчення.

Чинне законодавство не містить прямої норми, яка би визначала дату (або прив'язку до певної події) встановлення зазначеного статусу для осіб-заявників.

За своєю правовою природою поняття встановлення інвалідності особі відповідно до огляду медико-соціальної експертної комісії та встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни є різними, і дата встановлення інвалідності не може бути пов'язана зі встановленням статусу особи з інвалідністю.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 580/3202/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470631>



Надання статусу інваліда війни особам, які брали безпосередню участь в анти-терористичній операції і яким установлено інвалідність внаслідок захворювання, одержаного під час захисту Батьківщини

Незважаючи на те, що частина перша й пункт 1 частини другої статті 7 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачають надання статусу інваліда війни особам, які стали інвалідами внаслідок захворювання, одержаного під час захисту Батьківщини, а в пункті 11 частини другої статті 7 цього закону законодавець не передбачив такої підстави надання статусу інваліда війни, права особи мають бути захищені шляхом застосування до спірних правовідносин аналогії закону, а саме: частини першої та пункту 1 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII.

Захворювання особи, пов'язане із захистом Батьківщини, відповідно до пункту 1 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII є самостійною підставою для віднесення такої особи до числа інвалідів війни.

Постанова від 9 грудня 2021 року у справі № 279/5800/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101774295>



Надання статусу особи, на яку поширюється Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», члену сім'ї померлого інваліда війни

Чинність Закону № 3551-XII поширюється лише на сім'ї тих інвалідів війни, які померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час захисту Батьківщини, чи захворювання, пов'язаного з перебуванням на фронті або одержаного в період проходження військової служби чи на території інших держав під час воєнних дій та конфліктів.

Постанова від 30 січня 2023 року у справі № 569/9053/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108696311>



3.3.4. СТАТУС ВЕТЕРАНА ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ / ВЕТЕРАНА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Про обчислення вислуги років для надання статусу ветерана військової служби

Час навчання в цивільному вищому навчальному закладі, у тому числі проходження військової підготовки з наступним присвоєнням звання лейтенанта запасу, не відноситься до військової служби і не може бути врахований до вислуги років, передбаченої Законом України від 24 березня 1998 року № 203/98-ВР «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» для надання статусу ветерана військової служби.

Постанова від 25 лютого 2021 року у справі № 809/1567/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95139198>



Випадки формального перешкодження особі в отриманні статусу ветерана Національної поліції

Для отримання статусу «ветеран Національної поліції» з підстави, передбаченої пунктом 2 статті 5 Закону України від 24 березня 1998 року № 203/98-ВР «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист», ключовим є встановлення особі I або II групи інвалідності й обставини отримання ушкодження здоров'я, зокрема, під час виконання особою обов'язків військової служби, при виконанні службових обов'язків по охороні громадського порядку.

Незазначення в довідці МСЕК причини інвалідності з переліку: поранення, контузії, каліцтва, захворювання, а використання узагальнюючого терміну «травма», за умови встановлення II групи інвалідності, пов'язаної з виконанням службових обов'язків, є формальною перешкодою в отриманні статусу «ветеран Національної поліції».

Постанова від 29 липня 2022 року у справі № 440/2260/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105492951>



3.3.5. СТАТУС ОСОБИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Про визначення умов для отримання посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, категорії 1

Вік установлення інвалідності не може бути визначальною ознакою для вирішення питання про надання особі статусу постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Однією з головних умов для отримання посвідчення категорії 1 є встановлення уповноваженою медичною комісією не нижче обласного рівня або спеціалізованими медичними установами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, які мають ліцензію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, причинного зв'язку інвалідності з Чорнобильською катастрофою.

Постанова від 3 жовтня 2019 року у справі № 826/2469/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/84703663>



Про повноваження управління праці та соціального захисту населення при розгляді поданих особою документів на визначення статусу потерпілого від Чорнобильської катастрофи та видачі відповідного посвідчення

Положеннями законодавства, яким врегульовано порядок видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, до повноважень управління соцзахисту не віднесено розгляд поданих особою документів на визначення статусу потерпілого від Чорнобильської катастрофи та видачу відповідного посвідчення на предмет повноти поданого пакета документів і наявності підстав для надання статусу і видачі посвідчення.

Управління соцзахисту в даному випадку лише приймає заяву та документи особи на визначення статусу потерпілого від Чорнобильської катастрофи та видачу відповідного посвідчення, які в подальшому направляє до уповноваженого органу для вирішення питання надання заявнику статусу особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, 1 категорії та видачі відповідного посвідчення.

Постанова від 3 червня 2021 року у справі № 806/2258/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97393449>



Про підтвердження належності громадянина до відповідної категорії осіб, постраждалих від Чорнобильської катастрофи

Процедури надання (встановлення) особі відповідного статусу Законом України від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» і Порядком видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 року № 51, не передбачено, оскільки належність громадян до осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, визначена Законом № 796-ХІІ. Приймаючи рішення про видачу посвідчення, уповноважений орган тим самим підтверджує належність громадянина до відповідної категорії осіб, постраждалих від Чорнобильської катастрофи.

Постанова від 30 листопада 2021 року у справі № 826/10248/17
<https://reestr.court.gov.ua/Review/101501985>



Видача дубліката посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи

Передбачена пунктом 11 Порядку видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 року № 51, процедура видачі дубліката раніше виданого посвідчення не містить вимог щодо перевірки обставин участі особи, яка потребує видачі дублікату, в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Постанова від 15 червня 2022 року у справі № 805/4764/16-а
<https://reestr.court.gov.ua/Review/104793887>



Надання статусу учасника ліквідації ядерних аварій

Посвідчення учасника ліквідації ядерних аварій видається не тільки особам, які брали участь у ядерних випробуваннях, а й особам, які складали ядерні заряди і здійснювали на них регламентні роботи для проведення відповідних випробувань і військових навчань, та особам, які переопромінились при охороні ядерних полігонів під час випробувань (якщо їх не віднесено до категорії 1).

Пунктом 4 Порядку віднесення громадян із числа тих, які брали участь у ліквідації інших ядерних аварій, у ядерних випробуваннях, у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, у складанні ядерних зарядів та прове-

денні на них регламентних робіт або постраждали за інших обставин від радіаційного опромінення не з власної вини, до відповідних категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 грудня 1992 року № 674, встановлено вичерпний перелік умов, за наявності яких особі може бути видано посвідчення учасника ліквідації ядерних аварій, а саме особа повинна мати довідку, що підтверджує участь у ліквідації ядерних аварій, у ядерних випробуваннях, у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, у складанні ядерних зарядів та проведенні на них регламентних робіт, видану відповідною військовою частиною або архівною установою, до якої було передано первинні підтвердні документи на зберігання.

Постанова від 20 вересня 2022 року у справі № 200/9594/20-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106339385>



3.4. ГРОШОВІ КОМПЕНСАЦІЇ, ДОПОМОГИ, ПІЛЬГИ ТА СУБСИДІЇ

3.4.1. ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ, УЧАСНИКИ БОЙОВИХ ДІЙ, ІНВАЛІДИ ВІЙНИ

Про право на отримання компенсації витрат на лікування, гарантованих статтею 11 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»

Якщо проходження військовослужбовцем лікування в медичному закладі, який не входить до структури Міністерства оборони України, відбулось із незалежних від військовослужбовця обставин та за направленням військової частини (військового шпиталю), військовослужбовець має право на отримання компенсації витрат на лікування, гарантованих статтею 11 Закону № 2011-XII.

Постанова від 20 листопада 2018 року у справі № 808/887/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/78022515>



Про відсутність підстав для визнання незаконними та нечинними постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 року № 719 «Питання забезпечення житлом сімей загиблих військовослужбовців, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, а також інвалідів I–II групи з числа військовослуж-

бовців, які брали участь у зазначеній операції, та потребують поліпшення житлових умов» і постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2017 року № 119 «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей»

Згідно з пунктом 8 Порядку проведення органами виконавчої влади антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 року № 61, у разі відсутності в проекті акта положень, які містять ознаки дискримінації (крім позитивних дій), проект акта й висновок візуються керівником юридичної служби та повертаються структурному підрозділу органу виконавчої влади.

У пояснювальній записці до проектів оскаржуваних постанов № 119 і № 719 Міністерством соціальної політики України зазначено, що за результатами проведення антидискримінаційної експертизи встановлено відсутність у проектах зазначених постанов положень, що містять ознаки дискримінації.

Як вбачається зі змісту оскаржуваних постанов, ними надано пільги щодо отримання житла деяким пільговим категоріям громадян, зокрема: внутрішньо переміщеним особам, особам з інвалідністю I–II груп, яка настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, та деяким іншим категоріям громадян.

Разом із тим жодних обмежень або скасування прав учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС в оскаржуваних постановах не передбачено.

Постанова від 27 листопада 2018 року у справі № 826/5221/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/78159547>



Щодо відсутності в учасників бойових дій права безоплатно користуватися закладами охорони здоров'я Міністерства оборони України

Нормами пункту 8 частини першої статті 12 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» не надано право учасникам бойових дій при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи саме безоплатно користуватися поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи.

Право безоплатного користування закладами охорони здоров'я Міністерства оборони України передбачене для ветеранів військової служби, а не для ветеранів війни – учасників бойових дій.

Постанова від 13 травня 2020 року у справі № 826/15359/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89191241>



Про право на отримання разової грошової допомоги до 5 травня

У разі набуття громадянином визначеного статтями 6, 7, 9, 10, 11 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» статусу після 5 травня відповідного року разова грошова допомога не виплачується.

Постанова від 19 серпня 2020 року у справі № 0640/4427/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91050500>



Про визнання незаконними пунктів 7, 8, 11 Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 728

Слід відрізнити поняття норми жилої площі, виходячи з якої громадянам, які потребують поліпшення житлових умов, надається житло, та санітарної норми загальної площі, виходячи з якої надане житло приватизується.

У випадку приватизації військовослужбовцем наданого жилого приміщення враховується норма, передбачена статтею 3 Закону України від 19 червня 1992 року № 2482-XII «Про приватизацію державного житлового фонду», а в разі отримання компенсації підлягають застосуванню норми статей 47, 48 Житлового кодексу Української РСР та Порядку № 728.

Постанова від 20 січня 2021 року у справі № 826/26732/15
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94264459>



Про право на виплату грошової компенсації за належні для отримання жили приміщення для деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей

Законодавством передбачено два альтернативні шляхи щодо позачергового забезпечення житлом певних категорій осіб, які потребують поліпшення житлових умов відповідно до Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», а саме шляхом постановлення на квартирний облік як осіб, що потребують поліпшення житлових умов, та отримання такого житла в порядку, визначеному законодавством, або отримання в порядку черговості грошової компенсації за належні для отримання жили приміщення відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 року № 214, якою затверджено Порядок виплати грошової компенсації за належні для отримання жили приміщення для деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей. При цьому зміна Кабінетом Міністрів України порядку й умов виплати грошової компенсації за належні для отримання жили приміщення до моменту її фактичного нарахування не можуть розцінюватися як звуження змісту або порушення права особи на житло.

Постанова від 15 березня 2021 року у справі № 480/3499/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95509153>



Про протиправність установлення Кабінетом Міністрів України розміру разової грошової допомоги до 5 травня на 2020 рік в іншому розмірі, ніж це визначено законом

Право на соціальний захист є комплексним гарантованим Конституцією України невідчужуваним основоположним правом, яке за загальним правилом має абсолютний характер (не залежить від внесення змін до законів або фінансових можливостей держави) і за жодних умов не може бути скасоване, а його обмеження не допускається, крім випадків, передбачених Конституцією України. Конституція України (зокрема, статті 1, 3, 13, 16, 17, 24, 25, 36, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 52 та 64) безпосередньо закріплює низку концептуальних видів гарантій, спрямованих на реалізацію статусу України як соціальної держави та, відповідно, права кожного на соціальний захист, яке досить тісно пов'язане з правом на життя та стосується підтримки найбільш вразливих категорій громадян. До таких видів гарантій, зокрема, відносяться унормування прямих зобов'язань держави щодо гарантування права на соціальний захист; виділення окремих груп громадян, які мають безумовне

право на соціальний захист; встановлення мінімальних стандартів соціального захисту; закріплення конкретних механізмів реалізації зобов'язань держави у сфері соціального захисту.

Встановлення Кабінетом Міністрів України розміру разової грошової допомоги до 5 травня в іншому розмірі, ніж це визначено законом, є порушенням конституційної гарантії права на соціальний захист.

Постанова від 16 березня 2021 року у справі № 640/9677/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95580243>



Про відшкодування органами соцзахисту виплаченого середнього заробітку працівникам, які призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період

Відсутність коштів державного бюджету не може бути підставою для позбавлення підприємства, установи, організації встановленого законом права на отримання компенсації у зв'язку з виплатою середнього заробітку працівникам, які призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період.

Постанова від 30 березня 2021 року у справі № 820/6378/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95917877>



Про право інваліда війни на отримання компенсації вартості санаторно-курортної путівки

Грошова компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування виплачується інвалідам війни один раз на два роки.

Право на отримання компенсації вартості санаторно-курортної путівки настає через два роки після звернення із заявою про виділення путівки за умови, якщо особа протягом цих двох років не одержувала безоплатних санаторно-курортних путівок.

Постанова від 17 червня 2021 року у справі № 308/11958/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97771223>



Умови для виникнення права на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення

Право на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення мають особи в разі дотримання наступних умов:

- наявність статусу члена сім'ї загиблих учасників бойових дій на території інших держав, визначених в абзаці 1 пункту 1 статті 10 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», або особи з інвалідністю I–II групи з числа учасників бойових дій на території інших держав, визначених пунктом 7 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII;

- наявність потреби в поліпшенні житлових умов;

- перебування на обліку за місцем проживання відповідно до Житлового кодексу Української РСР станом на 1 січня 2018 року.

На думку колегії суддів, положення Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 року № 214, вимагає наявності обставини щодо перебування на обліку за місцем проживання відповідно до Житлового кодексу Української РСР станом на 1 січня 2018 року, натомість не пов'язує із вказаною календарною датою наявність статусу особи з інвалідністю I–II групи з числа учасників бойових дій на території інших держав, визначених пунктом 7 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII.

Постанова від 24 листопада 2021 року у справі № 480/2269/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101331995>



Обов'язок військової частини після переміщення військовослужбовця на нове місце служби проводити перевірку вислуги років для виплати надбавки

Після переміщення військовослужбовця на нове місце служби до військової частини кадровим (стройовим) підрозділом цієї частини проводиться перевірка вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і складається відповідний висновок.

Постанова від 20 липня 2022 року у справі № 820/2720/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105358894>



Оподаткування військовим збором доходів військовослужбовців та осіб рядового й начальницького складу, нарахованих із 9 вересня 2015 року на період їх безпосередньої участі в антитерористичній операції

Доходи військовослужбовців та осіб рядового й начальницького складу, отримані у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) із 9 вересня 2015 року на період їх безпосередньої участі в антитерористичній операції, не підлягають оподаткуванню військовим збором.

Постанова від 20 липня 2022 року у справі № 820/2720/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105358894>

**Грошова компенсація за належне для отримання жиле приміщення військовослужбовцю, звільненому в запас у зв'язку із закінченням строку дії контракту**

Держава взяла на себе обов'язок забезпечення військовослужбовців (військовослужбовців запасу) жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення, зокрема військовослужбовців, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, на підставах, у межах норм і відповідно до вимог, установлених Житловим кодексом України, іншими законами, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовці, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та члени їх сімей мають право на отримання житла, а отже і на грошову компенсацію, в тому числі і в разі звільнення в запас чи відставку за віком, станом здоров'я, а також у зв'язку із скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, у разі неможливості їх використання на військовій службі, крім випадків, передбачених пунктом 30 Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2006 року № 1081.

У словосполученні «звільнення з військової служби у запас або у відставку за віком, станом здоров'я», що міститься в пункті 9 статті 12 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», такі умови, як вік і стан здоров'я, відносяться виключно до поняття «звільнення у відставку», як варіанта (способу) звільнення з військової служби, і жодним чином не відносяться до поняття «звільнення у запас».

У разі звільнення військовослужбовця в запас у зв'язку із закінченням строку дії контракту та наявності в нього більше 20 років календарної вислуги за відсутності підстав для зняття його з обліку, наведених у пункті 30 Порядку № 1081, за такою

особою зберігається право на перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, а отже і право на грошову компенсацію за належне їй для отримання жиле приміщення відповідно до вимог пункту 9 статті 12 Закону № 2011-XII та Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2015 року № 728.

Постанова від 10 серпня 2022 року у справі № 260/764/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667599>



Про право ветерана органів внутрішніх справ на реалізацію пільг щодо санаторно-курортного забезпечення незалежно від отримання пенсії за вислугу років

Факт неотримання особою, яка є ветераном органів внутрішніх справ, пенсії за Законом України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» не виключає можливості санаторно-курортного лікування такої особи в санаторіях Міністерства внутрішніх справ України, оскільки Закон України від 24 березня 1998 року № 203/98-ВР «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» пов'язує реалізацію пільг щодо такого санаторно-курортного забезпечення виключно з наявністю в особі статусу ветерана й не містить жодних додаткових вимог для такого забезпечення.

Постанова від 14 вересня 2022 року у справі № 819/1275/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106264088>



Визначення розміру виплати у 2021 році разової грошової допомоги до 5 травня особам з інвалідністю внаслідок війни

Суди не повинні застосовувати положення нормативно-правових актів, які не відповідають Конституції та законам України, незалежно від того, чи оскаржувалися такі акти в судовому порядку та чи є вони чинними на момент розгляду справи.

Розмір виплати разової грошової допомоги до 5 травня особам з інвалідністю внаслідок війни встановлений статтею 13 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Визначення цієї допомоги в додатку до Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для виплати щорічної разової грошової допомоги ве-

теранам війни і жертвам нацистських переслідувань, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2021 року № 325, у меншому розмірі не відповідає положенням Закону № 3551-XII.

Отже, при визначенні розміру такої грошової допомоги необхідно застосовувати саме норми Закону № 3551-XII, який має вищу юридичну силу по відношенню до підзаконного нормативно-правового акта.

Постанова від 19 жовтня 2022 року у справі № 440/4157/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106840436>



Відсутність підстав для виключення квартири, наданої військовослужбовцю, з числа службових у разі ініціювання цього питання колишнім членом сім'ї військовослужбовця

Колішні члени сім'ї військовослужбовця не мають права ініціювати питання про зняття статусу «службове» з квартири, наданої військовослужбовцю, оскільки наявність підстав для виключення квартири з числа службових вирішується на момент звернення за вирішенням такого питання, а не на момент надання військовослужбовцю службового житла. Ініціатором цього звернення може бути лише військовослужбовець, якому надано відповідне житло.

Постанова від 20 лютого 2023 року у справі № 820/7/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109090160>



Про встановлення статусу члена сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби, особі, яка хоч і проживала спільно із загиблим, але не перебувала в зареєстрованому шлюбі

Відмова у встановленні статусу «член сім'ї загиблого (померлого)» й видачі «повідомлення члена сім'ї загиблого» є правомірною, оскільки позивач хоч і проживала спільно із загиблим військовослужбовцем, однак у зареєстрованому шлюбі з ним на час його загибелі не перебувала, статусу члена його сім'ї не мала.

Подібна позиція була висловлена у постанові Верховного Суду від 19 березня 2021 року у справі № 1840/2940/18.

При цьому необхідно враховувати, що встановлення рішенням суду факту спільного проживання позивача та загиблого військовослужбовця може впливати

на виникнення та припинення окремих цивільних прав і обов'язків, однак не створює підстав для набуття позивачем статусу члена його сім'ї для одержання гарантій, передбачених Законом України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Постанова від 6 липня 2022 року у справі № 809/1346/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105110040>



3.4.2. ПОСТРАЖДАЛІ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Про розмір компенсації витрат на проїзд особам, віднесеним Законом України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» до категорії 1

Особам, віднесеним Законом № 796-XII до категорії 1, надається 100-відсоткова компенсація витрат на проїзд один раз на рік до будь-якого пункту України і назад, незалежно від кількості пересадок.

Постанова від 26 травня 2020 року у справі № 758/859/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89434096>



Про забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, путівками на санаторно-курортне лікування

Забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, путівками на санаторно-курортне лікування або виплата грошової компенсації в разі відмови від отримання санаторно-курортного лікування відноситься до компетенції органів соціального захисту населення і здійснюється в порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 року № 854 «Деякі питання санаторно-курортного лікування та відпочинку громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Постанова від 21 грудня 2020 року у справі № 826/17367/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708447>



3.4.3. ОСОБИ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ГРОМАДЯНИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ДОГЛЯД ЗА ІНВАЛІДАМИ, ГРОМАДЯНИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ЛІКУВАННЯ ЗА КОРДОНОМ, РЕАБІЛІТОВАНІ ОСОБИ

Про забезпечення права осіб з інвалідністю на нарахування і виплату компенсації на транспортне обслуговування в належному розмірі

Компенсація на транспортне обслуговування є гарантованою державою виплатою для створення умов для усунення обмежень життєдіяльності осіб з інвалідністю, відновлення і компенсації їхніх порушених або втрачених здатностей до побутової, професійної, суспільної діяльності, яка призначається на підставі висновку медико-соціальної експертної комісії про наявність у осіб з інвалідністю медичних показань для забезпечення їх автомобілем і заяви особи з інвалідністю. Виплата цієї компенсації здійснюється до одержання особою з інвалідністю, законним представником дитини з інвалідністю спеціального автотранспорту, після чого таким особам виплачується грошова компенсація на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобіля.

Зменшення розміру компенсації на транспортне обслуговування через зміну механізму його обчислення вказує на порушення державою конвенційних зобов'язань, узятих на себе у зв'язку з ратифікацією Конвенції про права осіб з інвалідністю та Європейською соціальною хартією (переглянутою), оскільки не узгоджується із взятими Україною на себе зобов'язаннями сприяти індивідуальній мобільності осіб з інвалідністю вибраним ними способом, у вибраний ними час і за доступною ціною; а також сприяти їхній всебічній соціальній інтеграції та участі в житті суспільства, зокрема шляхом вжиття заходів, включно з технічною допомогою, що спрямовані на усунення перешкод для спілкування і пересування та надають доступ до транспорту, житла, культурної діяльності й відпочинку.

Постанова від 19 жовтня 2022 року у справі № 260/4268/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106839114>



Про забезпечення працездатної особи, що не працює і здійснює догляд за інвалідом I групи, соціальною виплатою не нижчою від установленого законом прожиткового мінімуму

Працездатна особа, що не працює і здійснює догляд за інвалідом I групи, має право на забезпечення соціальною виплатою не нижчою від установленого законом прожиткового мінімуму. Ураховуючи очевидну невідповідність норм постанови Кабінету Міністрів України від 26 липня 1996 року № 832 «Про підвищення розмірів

державної допомоги окремим категоріям громадян» у частині розміру соціальної виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за інвалідом I групи, нормам статті 46 Конституції України, мають бути застосовані норми Конституції України як норми прямої дії, які мають найвищу юридичну силу, зокрема, над законами України та постановами Кабінету Міністрів України.

Постанова від 16 липня 2020 року у справі № 562/2658/15-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/90425032>



Про неправомірність припинення органом соціального захисту щомісячної компенсаційної виплати непрацюючій працездатній особі, яка здійснює догляд за інвалідом I групи або за особою, яка досягла 80-річного віку

Встановлення факту проживання непрацюючої працездатної особи, яка здійснює догляд за інвалідом I групи або за особою, яка досягла 80-річного віку, в іншому населеному пункті або неможливість постійного надання якісних соціальних послуг не можуть бути підставою для припинення щомісячної компенсаційної виплати.

Постанова від 3 лютого 2021 року у справі № 164/627/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94602714>



Про умову для прийняття рішення про взяття на облік громадянина з метою направлення його на лікування за кордон

Єдиною умовою для прийняття рішення про взяття на облік громадянина з метою направлення його на лікування за кордон є неможливість надання необхідної медичної допомоги закладами охорони здоров'я України, що підтверджується висновком групи експертів Міністерства охорони здоров'я України.

Постанова від 13 квітня 2021 року у справі № 640/1614/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96250072>



Про державні зобов'язання перед реабілітованими особами

Зобов'язання держави перед реабілітованими особами (їх спадкоємцями), у яких незаконно вилучено будівлі та майно і стосовно яких комісіями з питань поновлення прав реабілітованих осіб прийнято рішення щодо виплати грошової

компенсації, повинні бути виконані у повному обсязі уповноваженими державними органами з питань соціального захисту та соціального забезпечення, без необхідності надання додаткових документів, шляхом перерахування сум грошової компенсації на особовий рахунок в установах Ощадного банку України або здійснення поштового переказу.

Постанова від 28 квітня 2020 року у справі № 285/2663/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88958537>



3.4.4. СУБСИДІЇ, ВІДШКОДУВАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ, ПІЛЬГИ НА ПРОЇЗД У ТРАНСПОРТІ

Про повернення суми надміру перерахованої (виплаченої) житлової субсидії

Положенням про порядок призначення житлових субсидій передбачено, що в разі відмови громадянина добровільно повернути суму надміру перерахованої (виплаченої) житлової субсидії питання про її примусове стягнення вирішується органом, який призначив житлову субсидію, у судовому порядку.

Разом із тим законодавством не передбачено можливості направлення органами соціального захисту населення листів комунальним підприємствам із вимогою повернення надміру нарахованих коштів – пільг особі за минулий період.

Постанова від 22 грудня 2020 року у справі № 296/5522/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93749185>



Про відсутність у органу місцевого самоврядування зобов'язання виділити кошти на компенсаційні виплати за пільговий проїзд приміським залізничним транспортом окремих категорій громадян

Органи місцевого самоврядування не зобов'язані передбачати своїм рішенням видатки для всіх осіб, яким право на безкоштовний проїзд залізничним транспортом гарантоване державою. Вони можуть робити це виключно з огляду на фінансову спроможність відповідного місцевого бюджету.

Якщо з місцевого бюджету будуть здійснюватися видатки на фінансування пільг із послуг зв'язку, інших передбачених законодавством пільг, то орган місцевого самоврядування обов'язково має прийняти відповідне рішення про здійснення видатків із місцевого бюджету на покриття гарантованих державою пільг із послуг зв'язку

та інших пільг, до яких за певними категоріями відносяться і пільги з безкоштовного перевезення залізничним транспортом.

Постанова від 2 березня 2021 року у справі № 640/21817/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95315062>



Про визначення підстав для внесення особи до Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги

Визначення поняття «сім'я», вжито у Сімейному кодексі України, не може розповсюджуватися на правовідносини у сфері бюджетних видатків, призначення і виплати державою пільг, оскільки цей термін у названому нормативно-правовому акті вжито в розумінні сімейних правовідносин, взаємних прав і обов'язків подружжя та їхніх дітей.

Виходячи з норм статті 51 Бюджетного кодексу України, поняття «їхні неповнолітні діти» потрібно тлумачити як походження від матері та батька, засвідчене органом державної реєстрації актів цивільного стану.

Постанова від 30 березня 2021 року у справі № 420/4485/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95917618>



Про право на отримання субсидії для відшкодування витрат на оплату користування житлом або його утримання та комунальних послуг

Держава гарантує кожному громадянину право на отримання субсидії для відшкодування витрат на оплату користування житлом або його утримання та комунальних послуг на умовах і в порядку, визначених Положенням про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 року № 848, і в свою чергу покладає на громадян, яким призначено субсидію, обов'язки щомісячно сплачувати вартість фактично спожитої послуги з урахуванням розміру призначеної субсидії, а також протягом місяця поінформувати структурний підрозділ із питань соціального захисту населення про зміну складу зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) осіб (орендарі – про осіб, які фактично проживають), їх соціального статусу, переліку отримуваних житлово-комунальних послуг, умов їх надання, виконавців житлово-комунальних послуг, купів-

лю товарів або оплату послуг, передбачених підпунктом 5 пункту 5 цього Положення, шляхом подання відповідних документів.

Наслідком невиконання обов'язків, визначених Положенням № 848, є припинення надання раніше призначеної субсидії.

Постанова від 18 травня 2021 року у справі № 380/781/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96977620>



Про підставу для відмови у призначенні субсидії або скасування раніше призначеної субсидії

Для відмови у призначенні субсидії або скасування раніше призначеної субсидії достатньо лише надходження до органу, що призначає субсидії, подання комунального підприємства про наявність заборгованості понад два місяці.

При цьому Положенням про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 року № 848, не зобов'язано органи, що призначають субсидії, перевіряти достовірність відомостей про наявність боргу, вказаних у поданнях комунальних підприємств. У розумінні цього Положення сам факт надходження такого подання до органу, який призначає субсидії, є підставою для скасування субсидії або відмови у її призначенні.

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 524/8130/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533317>



Про неналежний спосіб захисту прав шляхом подання позову про скасування рішення органу праці та соціального захисту населення, оформлене повідомленням про дорахунок до особової справи

Повноваженню органу праці та соціального захисту населення щодо складання повідомлення про дорахунок до особової справи обмежуються лише констатацією факту нарахування на особові рахунки позивача у виконавців комунальних послуг (на думку відповідача) надміру коштів. Що стосується відшкодування цих коштів безпосередньо з позивача, то вони не можуть бути примусово стягнені на підставі оспорюваного повідомлення (відповідно до Порядку повернення коштів, надмірно виплачених за призначеними субсидіями, затвердженого наказом Міністерства пра-

ці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України і Міністерства юстиції України від 23 грудня 1997 року № 39/283/90/5, – добровільно або шляхом пред'явлення відповідачем позову до суду).

Тобто оспорюване повідомлення не є адміністративним актом суб'єкта владних повноважень, що породжує певні правові наслідки безпосередньо для позивача, а саме повідомлення не має обов'язкового характеру й безпосередньо не породжує настання відповідальності або інших негативних наслідків для позивача.

Постанова від 16 вересня 2021 року у справі № 520/8575/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99658212>



Умови призначення житлової субсидії

Необхідною умовою для призначення житлової субсидії є необхідність звернення громадянина, особа якого посвідчується паспортом або іншим документом до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення за зареєстрованим місцем проживання (орендарі, внутрішньо переміщені особи – за фактичним місцем проживання) з пакетом документів, передбаченим у Положенні про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 року № 848.

Постанова від 2 грудня 2021 року у справі № 143/1580/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101608591>



Неправомірність відмови у призначенні субсидії за житлово-комунальні послуги у зв'язку з відсутністю реєстрації місця проживання

Відсутність реєстрації місця проживання особи в належному йому житловому приміщенні не може бути підставою для відмови у призначенні субсидії за житлово-комунальні послуги, оскільки Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 року № 848, не пов'язує можливість її призначення з такими обставинами, а пункт 5 цього Положення містить виключний перелік підстав для такої відмови.

Постанова від 20 квітня 2022 року у справі № 401/676/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104026185>



Повернення одержувачу субсидії невикористаних сум субсидії, призначеної для відшкодування витрат на оплату послуг із постачання холодної та гарячої води і водовідведення

Невикористані суми субсидії надавачем послуг перераховуються на рахунок структурного підрозділу з питань соціального захисту населення, який повертає до державного бюджету зазначені кошти, при цьому не повертаючи їх споживачу.

Повернення невикористаної субсидії одержувачу можливе лише у випадках відшкодування витрат на оплату послуг із газо-, електропостачання для індивідуального опалення.

Постанова від 6 вересня 2022 року у справі № 815/3009/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106115274>



Прийняття рішення уповноваженим органом із питань соціального захисту населення про непризначення субсидії особі на наступний строк

Уповноважений орган із питань соціального захисту населення може прийняти рішення про непризначення субсидії особі на наступний строк у разі надходження інформації про наявність у неї заборгованості з оплати послуг. При цьому сума такої заборгованості має перевищувати двадцять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Постанова від 25 листопада 2022 року у справі № 438/1096/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107540512>



Про підставу для припинення виплати житлової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг

Надання громадянином, якому призначена житлова субсидія для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, недостовірної інформації про майновий стан сім'ї є підставою для припинення виплати і повернення надміру виплаченої суми субсидії.

Постанова від 16 січня 2023 року у справі № 161/13897/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108443153>



Протиправність перерахунку субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг на підставі розпорядження голови органу місцевого самоврядування

За правилами пункту 14 Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 року № 848, підставою для перерахунку субсидії з підстав дострокового завершення опалювального сезону може бути лише рішення виконавчого органу відповідної ради або місцевої держадміністрації, але не розпорядження голови органу місцевого самоврядування.

Постанова від 31 січня 2023 року у справі № 534/1344/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108696591>



3.5. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Про порядок взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи

Для отримання довідки особі слід подати заяву встановленої форми, а також документ, що посвідчує особу заявника, його громадянство (чи інший документ, який підтверджує особливий статус). При цьому законодавець вимагає особистої участі особи при оформленні їй особливого статусу.

Постанова від 25 березня 2020 року у справі № 808/2824/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88430989>



Про порядок виплати грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України

Грошова компенсація за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність

України, виплачується в порядку черговості взяття на квартирний облік лише за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації, обсяг яких залежить від бюджетних коштів на відповідну бюджетну програму.

Постанова від 11 грудня 2020 року у справі № 200/5680/19-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93504632>



Про поновлення виплати державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю незалежно від наявності у них статусу внутрішньо переміщеної особи

Підставою припинення виплати державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, відповідно до статті 14 Закону України від 16 листопада 2000 року № 2109-III «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», є влаштування дітей-інвалідів до відповідної установи (закладу) на повне державне утримання або зняття з повного державного утримання, влаштування дитини-інваліда віком до 18 років до відповідної установи (закладу) на повне державне утримання або зняття з повного державного утримання.

Жодних додаткових умов для припинення означеної соціальної виплати, зокрема такої підстави, як відсутність у особи реєстрації її як внутрішньо переміщеної, нормами цього закону не передбачено.

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 640/2982/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97532829>



Про відсутність строкового обмеження стосовно виплати внутрішньо перемішеним особам пенсій, які не отримані з вини пенсійного органу

Діючим законодавством не передбачено строкового обмеження стосовно виплати внутрішньо переміщеної особі пенсії у визначеному законодавством розмірі за минулий час, яку вона не отримувала з вини відповідного суб'єкта владних повноважень.

Постанова від 25 червня 2021 року у справі № 623/2842/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97911692>



Про неправомірність відмови у наданні щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеній особі з підстави користування нею службовим житлом

Наявність у користуванні внутрішньо переміщеної особи та її родини службового житла не є обставиною, що позбавляє його права на надання щомісячної адресної допомоги.

Постанова від 23 вересня 2021 року у справі № 642/2184/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860865>



Про підставу для прийняття органом соціального захисту населення рішення про скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

Рішення про скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи приймається на підставі інформації про тривалу відсутність (понад 60 днів) особи за місцем проживання лише при умові, якщо така інформація дає обґрунтовані підстави вважати, що внутрішньо переміщена особа повернулася до покинутого місця постійного проживання.

Тобто отримання структурним підрозділом із питань соціального захисту населення лише самої інформації про те, що внутрішньо переміщена особа була відсутня понад 60 днів за місцем проживання, не може слугувати підставою для автоматичного прийняття рішення про скасування дії довідки, якщо при цьому відсутні обґрунтовані підстави вважати, що внутрішньо переміщена особа повернулася до покинутого місця постійного проживання.

Постанова від 24 листопада 2021 року у справі № 286/2295/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101332119>



Подання недостовірних відомостей як підстава для скасування довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи

Особа при зверненні до органу соціального захисту населення за отриманням довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи має серед іншого подати дійсний документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або тимчасове посвідчення, що підтверджує особу громадянина України. Подання недостовірних відомостей про себе є підставою для скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб.

Постанова від 1 червня 2022 року у справі № 420/4213/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104593140>



Відповідність квартирного обліку внутрішньо переміщеної особи з числа учасників бойових дій є обов'язковою вимогою для отримання компенсації за належні для отримання жилі приміщення

Для внутрішньо переміщених осіб із числа учасників бойових дій передбачено окремих визначений законодавством порядок прийняття на квартирний облік. Зокрема, особливістю вказаного порядку є те, що такі особи беруться на квартирний облік у населеному пункті в межах території обслуговування органу соціального захисту населення, у якому вони перебувають на обліку як внутрішньо переміщена особа.

Отже, відповідність квартирного обліку внутрішньо переміщеної особи з числа учасників бойових дій як особи, що має спеціальний статус, є обов'язковою вимогою для отримання компенсації за належні для отримання жилі приміщення згідно з Порядком виплати грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 року № 280, і має узгоджуватись із приписами Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм житлових приміщень в Українській РСР, що затверджені постановою Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради від 11 грудня 1984 року № 470.

Постанова від 10 листопада 2022 року у справі № 826/10728/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107249482>



Про оскарження постанов Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 року № 615 та від 30 вересня 2015 року № 788, якими Ощадбанку надано статус уповноваженого банку для банківського обслуговування внутрішньо переміщених осіб

Надання можливості забезпечення виплат через установи уповноваженого банку, який має найбільш розгалужену мережу банківських установ, пенсій, довічних державних стипендій, усіх видів соціальної допомоги та компенсацій, матеріального забезпечення, надання соціальних послуг і розрахунок коштів державного бюджету

й фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування внутрішньо переміщеним особам зумовлено об'єктивною необхідністю в соціальному забезпеченні десятків тисяч осіб, що входять до перелічених категорій.

При цьому оскаржувані постанови не тільки надають можливість забезпечити здійснення адресних виплат через установи уповноваженого банку, але й водночас не позбавляють відповідних одержувачів коштів права отримати такі виплати та, за необхідності, розмістити отримані кошти в будь-якій іншій банківській установі.

Таким чином, метою прийняття оскаржуваних постанов Кабінету Міністрів України є збереження коштів соціально незахищених осіб, які перебувають на обліку як особи, що переміщуються з тимчасово окупованої території України, районів проведення антитерористичної операції та населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, забезпечення виплати пенсій та соціальних допомог, недопущення застосування шахрайських схем і протиправних дій під час здійснення таких виплат, запобігання фінансуванню тероризму.

Постанова від 18 січня 2023 року у справі № 826/27185/15
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108487914>



3.6. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СІМЕЙ З ДІТЬМИ

Про право на отримання одноразової грошової допомоги, яка підлягає виплаті при випуску з навчального закладу, на забезпеченні якого перебувала дитина, позбавлена батьківського піклування

Під час визначення умов виплати та розміру одноразової грошової допомоги дітям – випускникам навчальних закладів, позбавлених батьківського піклування, необхідно керуватися вимогами статті 8 Закону України від 13 січня 2005 року № 2342-IV «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», яка встановлює обов'язок із виплати грошової допомоги всім таким випускникам навчальних закладів, не розмежовуючи їх на окремі категорії (на тих, хто продовжив навчання в іншому навчальному закладі, на тих, хто працевлаштувався, тощо).

Постанова від 26 травня 2020 року у справі № 303/5848/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89459806>



Про забезпечення інтересів дитини в разі, якщо пропущено строк звернення за призначенням допомоги при народженні дитини

Допомога при народженні дитини за своєю природою є допомогою самій дитині, а не її батькам. Неможливість своєчасного звернення одним із батьків до органу, який здійснює призначення допомоги при народженні дитини, призводить до порушення інтересів дитини.

Постанова від 16 липня 2020 року у справі № 265/4175/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/90425211>

**Про забезпечення доступності дошкільної освіти органом місцевого самоврядування незалежно від місця реєстрації дитини**

За умови, коли дітям забезпечено доступність отримання освіти в дошкільному навчальному закладі, на орган місцевого самоврядування, якому підпорядкований цей заклад, покладається одночасно обов'язок щодо забезпечення рівності її отримання незалежно від місця реєстрації дитини.

Тому безпідставним є перекладання обов'язку забезпечити доступність дошкільної освіти одним органом місцевого самоврядування, якому територіально підвідомчий дошкільний навчальний заклад, на інший орган місцевого самоврядування з причин місця реєстрації дитини.

Постанова від 16 лютого 2021 року у справі № 607/2986/17-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94938131>

**Про обов'язок органів державної влади та місцевого самоврядування створити умови для комфортного й безпечного життя дитини**

Обов'язок органів державної влади та місцевого самоврядування полягає у створенні в межах визначених законом повноважень умов для комфортного й безпечного життя дитини, отримання освіти, соціального захисту, всебічного розвитку тощо, у тому числі шляхом створення у своїй структурі відповідних органів, які безпосередньо здійснюють указані повноваження. При цьому особливий захист гарантується дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування.

Постанова від 20 липня 2021 року у справі № 480/3093/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98493714>



Про обов'язок органу місцевого самоврядування щодо утворення у складі виконавчого комітету служби у справах дітей

Неутворення органом місцевого самоврядування виконавчих органів, до складу яких входять служби у справах дітей, є протиправним, оскільки позбавляє деякі категорії дітей можливості отримувати від органів місцевого самоврядування належного рівня захисту й забезпечення дотримання їхніх прав і законних інтересів.

Держава здійснює захист прав дітей, у тому числі через діяльність служб у справах дітей, які безпосередньо забезпечують реалізацію на території відповідних рад державної політики з питань захисту прав дітей. При цьому передбачено, що безпосереднє ведення справ і координація діяльності стосовно захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, покладається на служби у справах дітей, зокрема, виконавчих органів міських, сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад.

Отже, питання створення виконавчих органів, до складу яких входять служби у справах дітей, належить до повноважень органу місцевого самоврядування.

Низка повноважень відповідно до законодавства України може бути реалізована виключно службою у справах дітей, а тому неутворення такого органу позбавляє деякі категорії дітей можливості отримувати від органів місцевого самоврядування належного рівня захисту й забезпечення дотримання їхніх прав і законних інтересів.

Постанова від 20 липня 2021 року у справі № 480/3093/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98493714>



Про підставу для припинення функціонування або ліквідації дитячого будинку сімейного типу

Зменшення кількості вихованців дитячого будинку сімейного типу має наслідком зміну його статусу, а не ліквідацію. Крім того, угода про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу укладається на підставі рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, а тому підставою для припинення функціонування або ліквідації дитячого будинку сімейного типу може бути розірвання такої угоди, а не навпаки. Положенням про дитячий будинок сімейного типу, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року № 564, передбачено як підстави для припинення дії договору (несприятливі умови для виховання та спільного проживання дітей, з інших причин, передбачених угодою, тощо), так і способи припинен-

ня дії договору (розірвання за згодою сторін, за рішенням суду). Водночас указане положення не передбачає такого способу розірвання договору, як вимога (рішення) однієї із сторін.

Постанова від 29 жовтня 2021 року у справі № 320/1105/14-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100723087>



Про відсутність підстав для призначення допомоги на дітей фізичним особам – підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку

У пункті 6 Порядку виплати допомоги на дітей фізичним особам – підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 року № 329, визначено, що допомога на дітей призначається на період карантину на кожну дитину до досягнення нею 10-річного віку (включно). Зважаючи на конструкцію норми пункту 6 Порядку № 329, є очевидним, що законодавець обмежив право на виплату допомоги досягненням дитиною 10-річного віку, включно з днем народження, коли дитині виповнилось 10 років. У свою чергу право на отримання допомоги на дітей припиняється з моменту досягнення дитиною 10-річного віку.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 620/2936/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100471018>



Умови для виникнення у жінки, яка зареєстрована як фізична особа – підприємець, права на отримання страхових виплат по вагітності та пологах

Жінка, яка зареєстрована як фізична особа – підприємець, має право на отримання матеріального забезпечення у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (вагітність і пологи) за умов, якщо вона є застрахованою особою в розумінні положень законів України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та сплачувала єдиний соціальний внесок за період здійснення підприємницької діяльності.

При цьому для виникнення такого права має значення не розмір величини бази нарахування єдиного внеску, з якої сплачено єдиний соціальний внесок, а дохід,

отриманий застрахованою особою за останнім основним місцем роботи та сплата єдиного соціального внеску за період (залежно від страхового стажу), що передусе місяцю, у якому настав страховий випадок.

Постанова від 28 січня 2022 року у справі № 400/770/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103035059>



Про визначення суб'єкта, до повноважень якого належить вирішення питання щодо ліквідації дитячого будинку сімейного типу

Положення про дитячий будинок сімейного типу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року № 564, ототожнює поняття «ліквідація» та «припинення функціонування» дитячого будинку сімейного типу (ДБСТ). У зв'язку з викладеним питання ліквідації ДБСТ належить до повноважень органу, який його створив.

Постанови від 5 травня 2022 року у справі № 320/6514/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104191364>



Умови для надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів

Право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка під час здійснення антитерористичної операції не досягла 18 років (повноліття), яка внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, зокрема, зазнала психологічного насильства.

У вирішенні питання щодо можливості надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, слід виходити з наявності у дитини статусу внутрішньо переміщеної особи.

Також необхідним є наявність причинно-наслідкового зв'язку між воєнними діями, збройним конфліктом на території населеного пункту, включеного до Переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 року № 1275-р, і фактом настання обставин (насильство, каліцтво тощо), які мали негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини, оскільки, виходячи з поняття дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, саме внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту така дитина мала, зокрема, зазнати психологічного насильства.

Віднесення населеного пункту до територій, на яких здійснювалася антитерористична операція, без проведення воєнних дій чи збройних конфліктів, не є достатньою законною підставою чи умовою для надання дитині статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Постанова від 24 січня 2023 року у справі № 360/3668/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108594040>



4. ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

4.1. СПОРИ У СФЕРІ ПРАЦІ

4.1.1. ОФОРМЛЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Про негативні наслідки укладання цивільно-правового договору замість трудового в разі наявності ознак трудових відносин між роботодавцем і працівником

Положення частини третьої статті 24 Кодексу законів про працю України (щодо заборони роботодавцю залучати працівника до роботи без укладення трудового договору) повинні застосовуватися роботодавцями, які бажають використовувати найману оплачувану працю незалежно від того, наполягає на такому оформленні працівник чи ні. Юридичні та фізичні особи – підприємці, залучаючи працівників до найманої оплачуваної праці та укладаючи з такими особами цивільно-правові договори замість трудових, позбавляють останніх основних прав і гарантій, установлених Конституцією (статті 43–46) та законами України.

Постанова від 16 червня 2020 року у справі № 815/5427/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/89869018>



Про право на стажування водіїв у разі прийняття їх на роботу

Стажування водіїв проводиться виключно в разі прийняття їх на роботу, тобто після оформлення трудових відносин, але до моменту фактичного допуску до роботи у вигляді керування колісним транспортним засобом.

Постанова від 13 жовтня 2020 року у справі № 809/1060/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92173021>



Про обов'язок роботодавця направляти до територіального органу Державної фіскальної служби України повідомлення про прийняття на роботу працівника

Повідомлення про прийняття працівника на роботу подається роботодавцем перед фактичним допуском працівника до роботи. При цьому факт оформлення трудового договору не означає допуску працівника до виконання роботи за таким договором у день його укладення.

Постанова від 17 березня 2021 року у справі № 804/2342/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95580255>



Про виконання особою обов'язків медичної сестри без укладення з нею трудового договору

Особа, яка виконує обов'язки медичної сестри зі стоматології, не може вважатися такою, що надає послуги за умовами цивільно-правової угоди, оскільки така діяльність має всі ознаки роботи, що повинна виконуватися на умовах трудового договору.

Постанова від 30 березня 2021 року у справі № 380/1563/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95904412>



Про розмежування цивільно-правових і трудових відносин

Основною ознакою, що відрізняє цивільно-правові відносини від трудових, є те, що трудовим законодавством регулюється процес організації трудової діяльності. За цивільно-правовим договором процес організації трудової діяльності залишається за його межами, метою договору є отримання певного матеріального результату. Виконавець, який працює за цивільно-правовим договором, на відміну від працівника, який виконує роботу відповідно до трудового договору, не підпорядковується правилам внутрішнього трудового розпорядку, він сам організовує свою роботу і виконує її на власний ризик.

Постанова від 9 червня 2021 року у справі № 420/2174/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533766>



Про період ознайомлення з умовами праці, проходження інструктажів, ознайомлення з правилами внутрішнього трудового розпорядку

Ознайомлення з умовами праці, проходження інструктажів, ознайомлення з правилами внутрішнього трудового розпорядку відбувається до початку роботи працівника, але вже за укладеним трудовим договором.

Постанова від 22 червня 2021 року у справі № 420/6605/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97806602>



Про основні ознаки трудового договору

Основними ознаками трудового договору є: праця юридично несамостійна, протікає в рамках певного підприємства, установи, організації (юридичної особи) або в окремого громадянина (фізичної особи); шляхом виконання в роботі вказівок і розпоряджень власника або уповноваженого ним органу; праця має гарантовану оплату; виконання роботи певного виду (трудової функції); трудовий договір, як правило, укладається на невизначений час; здійснення трудової діяльності відбувається, як правило, у складі трудового колективу; виконання протягом установленого робочого часу певних норм праці; встановлення спеціальних умов матеріальної відповідальності; застосування заходів дисциплінарної відповідальності; забезпечення роботодавцем соціальних гарантій.

Постанова від 8 липня 2021 року у справі № 620/1124/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98187764>



Про обов'язковість укладання трудових договорів між засудженими й умовами виконання покарань

Засуджені можуть залучатися до праці на договірній основі на підприємствах, в установах чи організаціях усіх форм власності за умови забезпечення належного нагляду за їхньою поведінкою, а на виробництві виправних центрів, у майстернях колоній – залучаються до роботи на підставі строкового трудового договору.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 280/2412/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100471126>



Про обов'язковість укладення трудових договорів між закладами охорони здоров'я та медичними працівниками

Заклад охорони здоров'я, який має ліцензію на надання медичної допомоги, повинен оформлювати трудові відносини з професійно підготовленими медичними працівниками або укладати цивільно-правові угоди з фізичними особами – підприємцями, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку на надання медичної допомоги. Чинним законодавством не передбачено можливості закладу охорони здоров'я укладати цивільно-правові угоди на надання медичної допомоги з будь-якими фізичними особами.

Постанова від 8 грудня 2021 року у справі № 500/652/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101774215>



Щодо порушення трудового законодавства у разі ознайомлення працівника з умовами праці без укладення трудового договору

Випробування при прийнятті на роботу може бути обумовлене виключно при укладенні трудового договору, а ознайомлення з умовами праці відбувається до початку роботи працівника, але вже за укладеним трудовим договором.

Постанова від 10 лютого 2022 року у справі № 280/4315/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103281995>



Умови допущення працівника до роботи

Допущення працівника до роботи можливе за наявності укладеного трудового договору, оформленого наказом чи розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, і подання повідомлення про прийняття працівника на роботу до територіальних органів Державної фіскальної служби України за місцем обліку їх як платника єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до початку роботи працівника за укладеним трудовим договором.

Постанова від 16 травня 2022 року у справі № 160/12640/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104340838>



Обов'язковість укладення трудових договорів із фармацевтичними працівниками

Торгівлю фармацевтичною продукцією повинні здійснювати особи, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, затвердженим Міністерством охорони здоров'я. З такими особами в обов'язковому порядку повинні бути укладені трудові договори.

Постанова від 18 травня 2022 року у справі № 280/205/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104361289>



Незарахування працівників до штатного розпису підприємства в аспекті оцінки наявності між сторонами трудових відносин

Незарахування працівників до штатного розпису підприємства не може бути безумовним доказом того, що між сторонами відсутні трудові відносини. Указане може свідчити про неналежне оформлення роботодавцем трудових відносин із працівником, який виконує роботу на постійній основі.

Постанова від 18 жовтня 2022 року у справі № 460/13803/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106814763>



4.1.2. ГАРАНТІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ

Про збереження за працівником, призваним на строкову військову службу в період дії особливого режиму, його робочого місця і середнього заробітку

На працівника, призваного на строкову військову службу в період дії особливого режиму, поширюються гарантії щодо збереження протягом року місця роботи (посади) та середнього заробітку на підприємстві, в установі, організації відповідно до статті 39 Закону України від 25 березня 1992 року № 2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу» та статті 119 Кодексу законів про працю України,

а звільнення такого працівника на підставі пункту 3 частини першої статті 36 Кодексу законів про працю України є незаконним.

Постанова від 22 січня 2020 року у справі № 807/798/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87080025>



Про забезпечення права працівника надати письмові пояснення роботодавцю в разі виявлення факту прогулу

Виявлення факту прогулу не є безумовною підставою для застосування до працівника дисциплінарного стягнення, однак не позбавляє роботодавця від обов'язку дотримання вимог трудового законодавства для фіксування факту прогулу, зокрема статті 149 Кодексу законів про працю України (до застосування дисциплінарного стягнення власник або уповноважений ним орган повинен зажадати від порушника трудової дисципліни письмові пояснення). Вимога роботодавця, звернена до працівника, який був відсутній на роботі більше трьох годин, надати письмові пояснення є гарантією дотримання передбачених Конституцією і законами України прав та обов'язків як працівника, так і роботодавця.

Постанова від 23 січня 2020 року у справі № 822/398/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87129609>



Про визначення розміру передбачених умовами колективного договору додаткових виплат при звільненні працівника

При визначенні розміру виплат, які передбачені колективним договором як додаткові, Порядок обчислення середньої заробітної плати, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 року № 100, не застосовується.

Постанова від 17 грудня 2020 року у справі № 820/2772/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93630477>



Про обов'язок роботодавця дотримуватись мінімальних державних гарантій в оплаті праці при звільненні працівника

Грошова компенсація працівнику за всі невикористані дні щорічної відпустки – мінімальна державна гарантія в оплаті праці, недотримання якої є підставою для

застосування фінансової санкції, передбаченої абзацом четвертим частини другої статті 265 Кодексу законів про працю України. Законом України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» визначено основні державні соціальні гарантії, а Законом України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР «Про оплату праці» – зміст мінімальних державних гарантій в оплаті праці. За своєю суттю та метою встановлення ці поняття різні, при цьому мінімальні державні гарантії в оплаті праці є значно ширшими, ніж основні державні соціальні гарантії.

Постанова від 18 січня 2021 року у справі № 524/6178/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94200449>



Про визначення розміру оплати праці працівників різних кваліфікацій

Розмір оплати праці працівників різних кваліфікацій не може бути однаковим. При встановленні розміру оплати необхідно дотримуватися міжкваліфікаційних співвідношень.

Постанова від 4 червня 2021 року у справі № 816/1889/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97428731>



Про обов'язковість нарахування працедавцем установленої в колективному договорі надбавки за інтенсивність праці

Визначення в колективному договорі максимального розміру надбавки за інтенсивність праці та відсутність мінімального розміру не свідчить про можливість її ненарахування.

Працедавець вправі самостійно визначити критерії нарахування та виплати встановленої в колективному договорі надбавки за інтенсивність праці, її розмір, у тому числі з урахуванням фінансового стану. Однак ненарахування такої надбавки взагалі прямо суперечить умовам колективного договору й порушує вимоги статті 5 Закону України від 1 липня 1993 року № 3356-XII «Про колективні договори та угоди» щодо обов'язковості умов колективних договорів і угод, укладених відповідно до чинного законодавства, для підприємств, на які вони поширюються, та сторін, які їх уклали.

Постанова від 18 серпня 2021 року у справі № 813/300/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99123243>



Розмір оплати праці у святковий і неробочий день та тривалість робочого часу

Працівникам, які одержують місячний оклад, робота у святковий і неробочий день оплачується в розмірі подвійної годинної або денної ставки зверх окладу, якщо така робота провадилася понад місячну норму. У разі залучення до роботи у святковий чи неробочий день працівників, які одержують місячний оклад, така робота оплачується в розмірі подвійної годинної або денної ставки понад оклад, лише якщо ця робота провадилась із перевищенням місячної норми робочого часу. При цьому, у разі виконання зазначеними працівниками роботи у святковий чи неробочий день, однак у межах місячної норми робочого часу, інший день відпочинку не надається, оскільки це спричинить зменшення встановленої їм норми робочого часу.

Законодавством не встановлено єдиної норми тривалості робочого часу на рік. Ця норма може бути різною залежно від того, який робочий тиждень встановлено на підприємстві (п'ятиденний чи шестиденний), яка тривалість щоденної роботи, коли встановлено вихідні дні, а тому на підприємствах, в установах і організаціях норма тривалості робочого часу на рік визначається самостійно з дотриманням вимог статей 50–53, 67 і 73 Кодексу законів про працю України.

Постанова від 16 грудня 2021 року у справі № 520/2804/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101990056>



Про важливість належного заповнення таблиць обліку використання робочого часу

Оскільки заповнений належним чином таблиць обліку використання робочого часу є підставою для здійснення нарахування та виплати працівникові заробітної плати, то його достовірне і правильне оформлення відповідно до вимог законодавства – важлива передумова для дотримання трудових гарантій особи, зокрема щодо оплати праці в повному розмірі.

Постанова від 18 травня 2022 року у справі № 819/939/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104361416>



Про обов'язок роботодавця повідомляти працівника про зміну хоча б одного з параметрів праці, встановлених у графіках змінності (графіках роботи) підприємства

Режим роботи, який встановлюється колективним договором за домовленістю з працівником та з урахуванням вимог законодавства про працю, а також графіки змінності, графік роботи підприємства як складові режиму його роботи є одними з істотних умов праці і встановлюють час початку й закінчення роботи, тривалість перерв для відпочинку і харчування; тривалість і порядок чергування змін.

Зміна хоча б одного з вищевказаних параметрів праці, встановлених у графіках змінності (графіках роботи) підприємства в межах запровадженого у встановленому законом порядку облікового періоду, у тому числі й щодо перенесення вихідних та робочих днів, зумовлює і зміну режиму роботи як однієї з істотних умов праці та, відповідно, в силу вимог частини третьої статті 32 Кодексу законів про працю України потребує повідомлення працівника про такі зміни не пізніше ніж за два місяці до їх запровадження.

Постанова від 7 липня 2022 року у справі № 240/11059/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105138921>

**Порядок залучення працівників підприємства до роботи у вихідні дні**

Залучення окремих працівників до роботи у вихідні дні у разі допускається лише з дозволу виборного органу первинної профспілкової організації підприємства, установи, організації (у разі його створення) або профспілкового представника, уповноваженого згідно із статутом на представництво інтересів членів профспілки, який діє в межах прав, наданих Законом України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та статутом профспілки.

Виходячи з буквального тлумачення приписів частини першої статті 71 Кодексу законів про працю України, така передбачає залучення саме окремих працівників, а не виробництв, виробничих ліній, змін, відділів, цехів тощо. У зв'язку із цим у наказах про залучення до роботи у вихідні дні необхідно вказувати саме окремих працівників.

Постанова від 7 липня 2022 року у справі № 240/11059/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105138921>



Зміна істотних умов праці

Зміна істотних умов праці може бути визнана законною тільки в тому випадку, якщо буде доведено наявність змін в організації виробництва і праці. Якщо такі зміни не вводяться, власник не має права змінити істотні умови праці.

Постанова від 31 серпня 2022 року у справі № 0840/4029/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105994778>



Доплата за роботу із шкідливими і небезпечними умовами праці як мінімальна державна гарантія в оплаті праці

Стаття 12 Закону України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР «Про оплату праці» містить невичерпний перелік мінімальних державних гарантій в оплаті праці та вказує на можливість їх установлення іншими актами законодавства України, зокрема Кодексом законів про працю України. До таких гарантій належить, зокрема, доплата за роботу із шкідливими і небезпечними умовами праці, що передбачена положеннями статті 100 Кодексу законів про працю України.

Постанова від 26 жовтня 2022 року у справі № 0240/3413/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106963101>



Компенсація за роботу у святкові і неробочі дні

Положеннями трудового законодавства передбачена альтернативна можливість компенсування робітнику його відпрацьованого часу у вихідний або святковий день за умови досягнення сторонами згоди з цього питання. Обов'язковою умовою надання іншого дня відпочинку за раніше відпрацьований вихідний день є волевиявлення такого працівника, що знаходить своє відображення в подачі відповідної заяви, адже керівник підприємства, установи й організації позбавлений можливості примусово надавати співробітнику день відпочинку за раніше відпрацьований день.

Постанова від 14 листопада 2022 року у справі № 340/803/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107291189>



Граничність терміну надання працівнику відпустки без збереження заробітної плати

Діючим трудовим законодавством не передбачено право роботодавця надавати працівнику відпустку без збереження заробітної плати в розмірі, більшому ніж 15 календарних днів на рік, навіть за наявності бажання працівника отримати зазначений вид відпустки у збільшеному розмірі.

Постанова від 14 лютого 2023 року у справі № 816/439/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108998051>



4.1.3. ПРОЦЕДУРНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ОРГАНАМИ ДЕРЖПРАЦІ

Про необхідність підтвердження виявлених органом Державної служби України з питань праці порушень доказами в достатньому обсязі

Держпраці як орган державного нагляду (контролю) зобов'язаний повно, об'єктивно та неупереджено проводити перевірки, для чого має право, зокрема, одержувати пояснення, довідки, документи, матеріали, відомості з питань, які виникають під час здійснення такого заходу державного нагляду (контролю). Водночас в акті, складеному за наслідками перевірки, повинні фіксуватися лише ті порушення, які достеменно підтверджені доказами (документами, поясненнями тощо) в обсязі, що дозволяє беззаперечно стверджувати про виявлені факти. При цьому такі докази не повинні мати суперечливий характер, допускати неоднозначне тлумачення.

Постанова від 20 лютого 2020 року у справі № 817/932/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/87713287>



Про наслідки недотримання вимог законодавства щодо порядку проведення перевірки (інспекційного відвідування) інспекторами праці

Положення абзацу 9 частини першої статті 6 Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (щодо з'ясування під час проведення позапланового заходу лише тих питань, необхідність перевірки яких стала підставою для здійснення цього заходу) покликане запобігти зловживанням державними органами з питань праці у проведенні перевірок із ширшим обсягом питань.

Недотримання його вимог є порушенням порядку проведення перевірки (інспекційного відвідування) та самостійною підставою для скасування постанов про накладення штрафу, які прийняті на підставі акта, складеного за результатами такої перевірки.

Постанова від 17 березня 2021 року у справі № 500/2878/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95615956>



Про підстави для здійснення контрольних повноважень органами Державної служби України з питань праці

Контрольні повноваження здійснюються інспекторами праці у формі проведення інспекційних відвідувань і невиїзних інспектувань, профілактичні відвідування у формі інформаційно-роз'яснювальної роботи не входять до цього переліку. Доповідна записка посадової особи органу контролю, складена за результатами проведення профілактичного відвідування роботодавця, не є належною підставою для призначення інспекційного відвідування.

Постанова від 25 березня 2021 року у справі № 260/768/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95780562>



Про повідомлення інспектором праці про підстави проведення позапланового заходу

Оскільки суб'єкт господарювання повинен ознайомитися з підставою проведення позапланового заходу з наданням йому копії відповідного посвідчення (направлення) на проведення заходу державного нагляду (контролю) і дотримання цієї норми має забезпечити орган, що здійснює державний нагляд (контроль), то інспектор праці має повідомити об'єкту відвідування про підстави або попередньо, або, з урахуванням того, що відповідно до пункту 8 Порядку здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 року № 295 інспектор праці з питань виявлення неоформлених трудових відносин може не повідомляти об'єкту відвідування, якщо він вважає, що таке повідомлення може завдати шкоди інспекційному відвідуванню, під час проведення інспекційного відвідування.

Постанова від 19 квітня 2021 року у справі № 160/8464/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/96387943>



Про неприпустимість проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними й іншими безпідставними заявами

Проведення заходу державного контролю на підставі звернення, у якому не вказано по батьковій та місця проживання заявника, суперечить принципу державного нагляду (контролю) щодо неприпустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними й іншими безпідставними заявами.

Постанова від 2 червня 2021 року у справі № 520/11145/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533045>



Про ненадання документів для проведення перевірки як факт, що свідчить про недопуск посадових осіб органу Державної служби України з питань праці до її проведення

Управління Держпраці як уповноважений орган держави на здійснення заходу контролю має право на самостійне визначення переліку й обсягу документів, необхідних йому для реалізації наявних повноважень, витребувані документи мають містити інформацію / відомості з питань, які є предметом перевірки. Ненадання витребуваних документів є створенням перешкод у проведенні перевірки.

Постанова від 15 червня 2021 року у справі № 826/7706/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97667471>



Про обов'язкове погодження перевірки за зверненням особи центральним органом виконавчої влади

У випадку, коли перевірка проводиться за зверненням особи, проведення такої перевірки має бути погоджене центральним органом виконавчої влади.

Постанова від 26 серпня 2021 року у справі № 824/471/18-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99182539>



Посадова особа, яка може витребувати документи при проведенні перевірки додержання законодавства про працю

При проведенні перевірки додержання законодавства про працю можуть бути використані документи, які надані суб'єктами господарювання на вимогу саме державного інспектора з питань праці, а не будь-яких інших осіб.

Постанова від 6 грудня 2021 року у справі № 810/1489/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101698189>



Про оформлення вимоги щодо надання документів, необхідних для проведення інспекційного відвідування інспектором праці

Вимога про надання документів, необхідних для проведення інспекційного відвідування, має складатися інспектором праці в письмовому вигляді та за встановленою формою.

Постанова від 26 січня 2022 року у справі № 420/4492/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103034013>



Про особливості перевірки громадських організацій органами Державної служби України з питань праці

Приписи Конвенції Міжнародної організації праці 1947 року № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі, Конвенції Міжнародної організації праці 1969 року № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві, Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», якими керуються органи Держпраці при проведенні перевірки, не поширюються на громадські неприбуткові організації, оскільки вони не здійснюють господарської діяльності.

Постанова від 13 квітня 2022 року у справі № 280/3866/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/103946153>



Про неправомірність проведення перевірки додержання законодавства про працю на підставі визнаного судом нечинним Порядку здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю

Проведення інспекційного відвідування та прийняття припису про усунення виявлених порушень на підставі положень Порядку здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, який визначає процедуру здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю юридичними особами (включаючи їх структурні та відокремлені підрозділи, які не є юридич-

ними особами) та фізичними особами, які використовують найману працю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 року № 295, що на час проведення перевірки визнання нечинною, є неправомірним.

Постанова від 20 квітня 2022 року у справі № 620/244/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104026076>



Право органів Державної служби України з питань праці проводити інспекційні відвідування під час дії мораторію на проведення перевірок

Хоча стаття 3 Закону України від 2 вересня 2014 року № 1669-VII «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» встановлює мораторій на проведення планових і позапланових перевірок, водночас здійснення органом Держпраці інспекційного відвідування, яке є формою державного нагляду за додержанням законодавства про працю, не віднесено до вищезазначених контрольних заходів у розумінні Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Тому органи Держпраці мають право для проведення перевірки суб'єктів господарювання під час дії мораторію на проведення перевірок.

Постанова від 8 червня 2022 року у справі № 360/1133/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104677414>



Внесення інспектором праці запису про проведення інспекційного відвідування до журналу перевірок об'єкта відвідування

Вимагати від інспектора праці внесення запису про проведення інспекційного відвідування до відповідного журналу перевірок об'єкта відвідування є лише правом останнього, що передбачено підпунктом 4 пункту 14 Порядку здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 року № 295, а законодавство не вимагає обов'язкового внесення такого запису щоразу, у кожен день проведення інспекційного відвідування, або в разі здійснення такого контрольного заходу різними перевіряючими особами.

Постанова від 30 серпня 2022 року у справі № 520/6310/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105995312>



Право інспектора праці без попереднього повідомлення фіксувати проведення інспекційного відвідування з питань виявлення неоформлених трудових відносин засобами аудіо-, фото- та відеотехніки

Порядком здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 року № 295, яким визначено процедуру здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, інспекторам праці, за наявності службового посвідчення, надано право без попереднього повідомлення фіксувати проведення інспекційного відвідування з питань виявлення неоформлених трудових відносин засобами аудіо-, фото- та відеотехніки. При цьому інспектор праці не зобов'язаний під час фіксування в ході проведення інспекційного відвідування з питань виявлення неоформлених трудових відносин засобами аудіо-, фото- та відеотехніки зазначати відомості про технічний засіб, яким здійснено таке фіксування та забезпечувати суб'єкта господарювання і його працівників перекладачем.

Постанова від 27 жовтня 2022 року у справі № 260/1896/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106988277>



Способи усунення порушень законодавства про працю, встановлених у приписі

Припис містить вказівки на порушення норм чинного законодавства, які були виявлені саме під час інспекційного відвідування та зазначені в акті, складеному за його результатами, а на роботодавця покладається обов'язок по усуненню та запобіганню подальшому порушенню вказаних норм законодавства. Таким чином, усунення виявлених під час інспекційного відвідування порушень вимог законодавства може бути як у формі відновлення порушених прав працівників, так і у формі додержання в подальшому роботодавцем вимог законодавства про працю, або їх недопущення.

Постанова від 23 січня 2023 року у справі № 580/8404/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108541025>



Щодо заборони інспекторам праці проводити інспекційні відвідування на підставі заяв осіб про порушення їхніх прав, питання про які на час призначення та проведення перевірки були предметом розгляду в судах

Інспекторам праці в ході перевірки забороняється розглядати та перевіряти питання, яке є предметом розгляду в суді або щодо якого набрало законної сили

рішення суду, перевіряти своєчасність, правильність і повноту виконання рішень суду.

Постанова від 24 січня 2023 року у справі № 380/6722/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108594019>



Підстави для проведення позапланового заходу інспектором праці за зверненням фізичної особи

Як вбачається зі змісту абзацу п'ятого частини першої статті 6 Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», підставою для здійснення позапланових заходів є не будь-яке звернення фізичної особи, а звернення, у якому йдеться про порушення, що спричинило шкоду її правам, законним інтересам, життю чи здоров'ю, навколишньому природному середовищу чи безпеці держави. На доведення порушення спрямована й та частина правової норми, котра передбачає необхідність додавання документів чи їх копій, що підтверджують такі порушення (за наявності).

Контролюючий орган не має обов'язку щодо попередньої перевірки фактів, викладених у зверненні, однак повинен перевіряти обґрунтованість (підставність) звернення фізичної особи, а саме – чи свідчать зазначені заявником обставини про порушення, котре спричинило шкоду його правам, законним інтересам, життю чи здоров'ю, навколишньому природному середовищу чи безпеці держави.

Незазначення у зверненні обставин порушення прав заявника, спричинення шкоди навколишньому природному середовищу чи безпеці держави свідчать про його безпідставність і не можуть бути належними підставами для призначення позапланових заходів контролю.

Постанова від 31 січня 2023 року у справі № 540/1245/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108696350>



4.2. СПОРИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Про функції центрів зайнятості

Функції центрів зайнятості полягають у сприянні безробітним у пошуку роботи, а не в перебиранні обов'язків із професійного самовизначення, професійної орієнта-

ції з безробітного на державний орган. Обов'язку центру зайнятості в сприянні особи в пошуку підходящої роботи кореспондує обов'язок безробітного самостійно здійснювати пошук підходящої для себе роботи, а також бути готовим приступити до роботи за професією або підходящої роботи.

Постанова від 16 липня 2020 року у справі № 820/1565/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/90425170>



Про підстави для відмови в наданні статусу безробітного

У наданні статусу безробітного може бути відмовлено в разі неповернення особою коштів, отриманих за період попередньої реєстрації в центрі зайнятості, що припинена у зв'язку з поданням особою недостовірних даних і документів, на підставі яких прийнято рішення про надання їй статусу безробітного, призначення виплати матеріального забезпечення на випадок безробіття та надання соціальних послуг, яке мало місце протягом періоду реєстрації.

Постанова від 26 листопада 2020 року у справі № 826/7424/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93119067>



Щодо уточнення поняття «особа передпенсійного віку»

Ані Закон України від 2 березня 2000 року № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», ані будь-який інший закон не містить чіткого визначення поняття «особа передпенсійного віку».

Пункт 2 розділу 1 Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 15 червня 2015 року № 613, містить визначення поняття «передпенсійний вік» – вік особи за 2 роки до досягнення нею пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Постанова від 4 травня 2022 року у справі № 200/451/20-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104177841>



Наслідки ненадання центру зайнятості населення згоди на обробку персональних даних

Ненадання центру зайнятості населення згоди на обробку персональних даних особою, яка звернулася за призначенням допомоги по безробіттю, є підставою для надання такій особі лише інформаційно-консультаційних послуг, але унеможлиблює виплату їй допомоги по безробіттю.

Постанова від 25 травня 2022 року у справі № 276/847/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104466726>



Позбавлення статусу безробітного в разі укладення цивільно-правової угоди без подальшого отримання доходу

Укладення особою, яка перебуває на обліку в центрі зайнятості, цивільно-правової угоди без подальшого отримання доходу не є підставою для позбавлення цієї особи статусу безробітного.

Постанова від 15 червня 2022 року у справі № 826/3055/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104793886>



Про строк виконання обов'язку роботодавцем щодо надання центру зайнятості копії укладеного трудового договору (контракту) з іноземцем

Частина четверта статті 47-2 Закону України від 5 липня 2012 року № 5067-VI «Про зайнятість населення» визначає початок відліку строку на укладання трудового договору (контракту) з іноземцем із дати видачі дозволу на застосування праці іноземця, у той час коли обчислення строку на надання роботодавцем належним чином засвідченої копії укладеного трудового договору (контракту) з іноземцем визначається з дати його укладання.

Водночас Закон № 5067-VI не містить у собі винятків у частині обов'язку роботодавця надати територіальному органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, належним чином засвідчену копію укладеного трудового договору (контракту) з іноземцем протягом 10 календарних днів із дати його укладання.

Своєю чергою, такий обов'язок не ставиться в залежність від наявності чи відсутності чинного дозволу на застосування праці іноземця, а виникає у роботодавця з моменту укладання трудового договору (контракту) з іноземцем.

Постанова від 8 травня 2023 року у справі № 640/21787/18
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110743041>



Про право застрахованої особи на отримання допомоги по безробіттю в належному розмірі в разі несплати роботодавцем страхових внесків і невнесення внаслідок цього пенсійним органом даних про її страховий стаж до Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування

У разі якщо страховий стаж громадянина протягом 12 місяців, що передували реєстрації його як безробітного, становить не менше ніж шість місяців, але відповідні дані про стаж не внесено до Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, який включає реєстр застрахованих осіб, у зв'язку з несвоєчасною сплатою роботодавцем страхових внесків, громадянин не може бути позбавлений права на отримання допомоги по безробіттю в належному розмірі, оскільки контроль за повнотою та своєчасністю сплати роботодавцем страхових внесків, а також відповідальність за формування та ведення реєстру застрахованих осіб несе Пенсійний фонд України.

Постанова від 16 січня 2023 року у справі № 823/1764/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108443155>



4.2.1. ЩОДО ЗАЙНЯТОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Про стягнення адміністративно-господарських санкцій за невиконання банком, що знаходиться у процедурі ліквідації, нормативу працевлаштування інвалідів

Якщо у банку виникли зобов'язання щодо виконання нормативу з працевлаштування інвалідів і сплати відповідних санкцій за його невиконання після започаткування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб процедури ліквідації банку, то стягнення таких санкцій у примусовому порядку не здійснюється, оскільки під час здійснення ліквідації у банку не виникає жодних додаткових зобов'язань, крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури.

Постанова від 2 грудня 2020 року у справі № 818/900/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93267848>



Про обов'язок роботодавців подавати до центру зайнятості інформацію про вакансії в повному обсязі

Ненаправлення до центру зайнятості інформації про наявність вакансій для осіб з інвалідністю з повним робочим днем не відповідає вимогам пункту 4 частини 3 статті 50 Закону України від 5 липня 2012 року № 5067-VI «Про зайнятість населення» щодо обов'язку роботодавців подавати інформацію про вакансії в повному обсязі.

Постанова від 21 жовтня 2021 року у справі № 808/1028/17
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470814>

**Про відсутність у законодавстві обов'язку для підприємства здійснювати самостійний пошук працівників-інвалідів**

Обов'язок підприємства щодо створення робочих місць для осіб з інвалідністю не супроводжується його обов'язком підбирати і працевлаштовувати таких осіб на створені робочі місця. Такий обов'язок покладається на органи працевлаштування, що перелічені в частині першій статті 18 Закону України від 21 березня 1991 року № 875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

Постанова від 3 листопада 2021 року у справі № 360/1849/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100823819>

**Щодо обов'язку роботодавців подавати до центру зайнятості інформацію про попит на робочу силу для забезпечення працевлаштування осіб з інвалідністю**

До обов'язків роботодавців із приводу забезпечення працевлаштування осіб з інвалідністю в силу приписів частини третьої статті 17, частини першої статті 18, частин другої, третьої, п'ятої статті 19 Закону України від 21 березня 1991 року № 875-XII «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» віднесено укладання трудового договору з особою з інвалідністю, яка самостійно звернулася до роботодавця або направлена до нього державною службою зайнятості.

Отже, відсутність такого направлення чи самостійного звернення особи з інвалідністю на підприємство з питань працевлаштування (укладення трудової угоди) виключає наявність порушення вимог чинного законодавства у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок відсутності працевлаштування останніх.

Саме подання роботодавцем до центру зайнятості інформації про попит на робочу силу (вакансії) із вказівкою про підходящі для осіб з інвалідністю вакансії за формою № 3-ПН і вчинення інших дій, спрямованих на працевлаштування осіб з інвалідністю, свідчить про вчинення роботодавцем усіх дій, необхідних для працевлаштування осіб з інвалідністю.

Постанова від 15 червня 2022 року у справі № 520/2875/2020
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104778743>



Щодо обов'язку органів Державної служби України з питань праці проводити перевірку суб'єктів господарювання на виконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю

Саме на органи Держпраці законодавчо покладено обов'язок перевірки суб'єктів господарювання на виконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю. Підставою для призначення територіальним органом Держпраці позапланової перевірки є, зокрема, повідомлення відділення Фонду соціального захисту інвалідів про не виправлення помилки у звіті про зайнятість та працевлаштування осіб з інвалідністю у строк до п'яти робочих днів із дня отримання повідомлення Фонду щодо незарахування кількості робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю. За наслідками такої перевірки, у разі підтвердження невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, у суб'єкта господарювання виникає обов'язок сплатити адміністративно-господарські санкції за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю.

Постанова від 21 листопада 2022 року у справі № 400/3957/21
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107428764>



Наслідки повідомлення відділення Фонду соціального захисту інвалідів про незарахування кількості робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю

Повідомлення відділення Фонду соціального захисту інвалідів про незарахування кількості робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю до виконання нормативу таких робочих місць самі собою юридичних наслідків не створюють, а лише зобов'язують суб'єкта господарювання виправити дані звітного документа. У разі, коли звітність не виправлено, відділення Фонду зобов'язане повідомити територіальний орган Держпраці, який у межах позапланової перевірки встановлює

дотримання чи недотримання роботодавцем виконання вимог законодавства зі створення робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю. При цьому повідомлення Фонду про незарахування кількості робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю до виконання нормативу таких робочих місць може свідчити лише про розбіжність у даних звітності, а не про невиконання суб'єктом господарювання встановленого нормативу.

Постанова від 21 листопада 2022 року у справі № 400/3957/22
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/107428764>



5. ПРАВО НА ОСВІТУ

Про відсутність залежності здобуття обов'язкової загальної середньої освіти у конкретному навчальному закладі

Чинним законодавством встановлено обов'язковість загальної середньої освіти, однак не встановлено обов'язковості її здобуття лише у конкретному навчальному закладі.

Постанова від 30 листопада 2021 року у справі № 290/791/16-а
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/101502355>



Про право на зарахування особи до іншого навчального закладу на підставі академічної довідки

У разі відрухування особи з вищого навчального закладу у зв'язку з її переведенням такої особи видається академічна довідка, яка повинна містити інформацію про результати навчання за період навчання до відрухування. Така довідка є підставою для зарахування до іншого навчального закладу.

Постанова від 18 жовтня 2022 року у справі № 640/4574/20
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106814787>



Довідкове видання

ЗБІРНИК

правових позицій Верховного Суду

щодо захисту соціальних прав

Упорядники:

Смокович Михайло Іванович,
Рибачук Андрій Іванович,
Кравчук Володимир Миколайович та ін.

Видається в авторській редакції
Коррегування *П. О. Білоус*
Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку 26.06.2023.
Формат 60×84/16. Папір крейдований. Гарнітура Muller.
Ум. друк. арк. 9,6. Обл.-вид. арк. 8. Тираж 200 прим.
Вид. № 3173

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80, м. Харків, 61002, Україна
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011

Виготовлено у друкарні ТОВ «ПРОМАРТ»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 5748 від 06.11.2017

Для нотаток

Для нотаток

СТЕЖТЕ ЗА НАМИ ОНЛАЙН:



www.supreme.court.gov.ua



www.facebook.com/supremecourt.ua



www.t.me/supremecourtua



www.instagram.com/supremecourt_ua